

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Jan Hoferek

**Příklady využití smíšených volebních
systémů: Bolívie, Německo, Nový Zéland**

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Jan Hoferek**

Vedoucí práce: **PhDr. Karel Höfer**

Rok obhajoby: **2017**

Bibliografický záznam

HOFEREK, Jan, 2017. *Příklady využití smíšených volebních systémů: Bolívie, Německo, Nový Zéland*. Praha. 84 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politikologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Karel Höfer.

Abstrakt

Předmětem předkládané práce je analýza a komparace smíšených volebních systémů a jejich působení v případech Bolívie, Německa a Nového Zélandu. Text je rozdělen do tří hlavních kapitol. V první kapitole jsou nejprve obecně představeny smíšené volební systémy, dosavadní výzkumná činnost v této oblasti, jejich hlavní proměnné a na závěr rovněž klíčové typologie od autorských kolektivů Massicote a Blaise; Shugart a Wattenberg. Druhá část práce analyzuje důvody, které vedly k volební reformě; okolnosti, za nichž k ní došlo; také aktéry, kteří se na ní podíleli, a jejich preference. Nejprve jsou popsány jednotlivé případy, které jsou poté vzájemně srovnány. Třetí a závěrečná část pojednává o dopadech volebních reform, jejich vlivu na politické a stranické systémy zkoumaných zemí, stejně jako např. o změně procesu výběru kandidátů či charakteristikách kandidátů a volených zástupců. Na pojednání o individuálních zemích navazuje vzájemná komparace zkoumaných zemí. V ní je pozornost věnována především srovnání vybraných vlastností politických systémů. Konkrétně se jedná o voličskou volatilitu, voličskou účast, disproporcionalitu volebních výsledků a efektivní počet parlamentních stran. Tyto jsou vypočítány a srovnávány pomocí v politické vědě zavedených statistických ukazatelů (Gallagherův Least squares index, Pedersenův index a Laakso-Taageperův index).

Abstract

The aim of this Bachelor's thesis is to analyse and compare mixed-member electoral systems and their consequences in cases of Bolivia, Germany and New Zealand. The text is divided into three chapters. The first chapter introduces mixed-member electoral systems in general, existing research in this area, main variables of mixed-member electoral systems, and their key typologies by Massicote & Blaise and Shugart & Wattenberg. In the second chapter, causes of electoral reforms, their circumstances,

main actors and their preferences are analysed. The description of individual cases is followed by cross-comparison. The final chapter concerns itself with the consequences of electoral reforms and their influence on party and political systems, as well as with changes in the candidate selection process or their individual characteristics. The description is also followed by comparison among researched countries. The main focus of this comparison is on selected characteristics of political systems: volatility, voter turnout, disproportionality and effective number of parliamentary parties. These are calculated with established statistical tools: Gallagher index, Pedersen index and Laakso-Taagepera index.

Klíčová slova

volby; volební systémy; volební reforma; volební studia; smíšené volební systémy; poměrný smíšený systém; Bolívie; Německo; Nový Zéland

Keywords

elections; electoral systems; electoral reform; electoral studies; mixed-member electoral systems; mixed-member proportional; Bolivia; Germany; New Zealand

Rozsah práce: 181 767 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 18. 5. 2017

Jan Hoferek

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl vyjádřit svůj velký dík PhDr. Karlu Höferovi, a to za jeho podnětné rady a trpělivou pomoc, díky nimž byla tato práce dovedena ke zdárnému konci. Rovněž tak chci poděkovat svým bližním a své rodině za jejich neutuchající podporu a porozumění, které mi během celého mého studia vyjadřovali.

Projekt bakalářské práce

Projekt závěrečné diplomové práce

Katedra politologie IPS FSV UK v Praze

Příjmení, jméno	Hoferek Jan		
Studijní obor	Politologie a mezinárodní vztahy (Bc.)	Typ práce	bakalářská práce
Ak. rok podání	2015/2016	Předpokládaný termín dokončení	LS 2017
Název práce	Příklady využití smíšených volebních systémů: Bolívie, Německo, Nový Zéland		
Vedoucí práce	PhDr. Karel Höfer	Semestr zadání	letní

Zdůvodnění výběru práce (max 2000 znaků):

Smíšené volební systémy představují specifickou kategorii volebních systémů a jeden z novějších druhů na tomto poli. Jejich specifičnost spočívá jak ve snaze současně integrovat prvky poměrného a většinového systému do "efektivnějšího" systému, tak ve významných rozdílech v konkrétním nastavení jednotlivých parametrů smíšených systémů v jednotlivých zemích.

Ačkoli existuje jisté kvantum kvalitních prací, které se smíšenými volebními systémy zabývají, jen málo z nich je významněji komparuje. To je také důvod, proč jako téma práce byla zvolena komparace tří smíšených volebních systémů, a to konkrétně v Bolívii, Německu a na Novém Zélandě. Na první pohled se může výběr případů jevit zvláštním, nahodilý však rozhodně není.

Tyto tři země bývají většinou výzkumníků (mezi klíčovými např. Shugart a Wattenberg, Massicote a Blais, aj.) řazeny do téže skupiny (mixed-member proportional – smíšený proporční, respektive korekční systém nezávislé kombinace) bez ohledu na to, jaká jsou v té které práci stanovena rozřazovací kritéria či kategorie. Krom toho je při bližším pohledu zjevné, že jsou systémy ve vybraných zemích ve svém základním nastavení velmi podobné: rozdělení mezi poměrnou a většinovou složku je velmi podobné, poměrná složka je založena na základě uzavřených kandidátních listin a ve většinové složce je užita metoda prvního v cíli.

Na základě výše uvedeného se tak lze domnívat, že právě tyto tři státy jsou pro vzájemnou komparaci vhodné, a budeme-li je srovnávat, šance, že případné odchylky mezi nimi pocházejí z odlišně nastavených systémů, bude minimalizována. Bude tak možno efektivně zkoumat, zda jsou zjištěné rozdíly mezi nimi, ať co se volebních výsledků či působení týče, přičitatelné primárně sociálním a kulturním faktorům.

Předpokládaný cíl (max 1000 znaků):

Hlavním cílem práce je komplexní analýza a následná komparace smíšených volebních systémů v Bolívii, Německu a na Novém Zélandě. Vzhledem k rozsahu hlavního cíle bude třeba jej zkoumat skrze tři hierarchicky nižší cíle.

Prvním z nich bude popis a komparace historických důvodů pro zavedení systémů v jednotlivých zemích se zaměřením na aspekt, zdali při výběru převládaly vnější či vnitřní příčiny.

Druhým dílčím cílem bude popis a komparace fungování systémů v jednotlivých zemích, především s ohledem na konkrétní postup rozdělování křesel v obou fázích a na skutečnost, zdali mají systémy ve svém výsledku opravdu smíšené účinky, či zdali ve skutečnosti nejsou pouze mírnou modifikací poměrného systému.

Posledním dílčím cílem bude popis a komparace volebního chování stran v návaznosti na zavedení smíšeného systému, např. nakolik se kandidátky poměrné a většinové části překrývají, zdali je volební kampaň vedena výrazně odlišně atp.

Metodologie práce (max 1500 znaků):

Pro výchozí metodologii je určující charakter samotné práce – ze své podstaty se bude jednat o komparativní případovou studii. S ohledem na většinu stanovených cílů budou využity především kvalitativní metody a s ohledem na povahu druhého dílčího cíle pak v omezené míře i metody kvantitativní, a to při výpočtu relevantních ukazatelů pro komparaci volebních systémů.

Zpracování tématu bude vycházet ze studia rozličných zdrojů. Primárně se bude jednat o odborné práce zabývající se podrobně volebními systémy v jednotlivých zemích a jejich konkrétními aspekty, dále pak o průřezové monografie pojednávající o volebních systémech a také teoretické práce sloužící jako východiska pro jejich klasifikaci. Nedílnou součástí budou také primární prameny v podobě jednotlivých ústav, volebních zákonů a případně jejich prováděcích předpisů.

Základní charakteristika tématu (max 1500 znaků):

„Tradiční“ volební systémy, tedy poměrné a většinové, jsou v teorii velmi dobře popsány a zároveň jsou také v různých mutacích nejhojněji zastoupeny i v praxi. Naproti tomu smíšené systémy představují „nováčka“, a to jak na poli výzkumu, tak reálného užití – s jejich větším rozšířením se můžeme setkat až zhruba od 90. let minulého století. Dosavadní literatura, která se jejich výzkumu věnuje, se většinou zabývá analýzou pouze jednoho ze států, případně jen jednoho z aspektů systému, vzájemná komparace několika zemí je stále ojedinělá.

Tato skutečnost může být do jisté míry ovlivněna i faktem, že smíšené systémy představují vnitřně poměrně diverzifikovanou skupinu, tudíž je opravdu široké srovnání obtížné. Přesto ale lze nalézt země, jejichž systémy jsou si ve svém základním nastavení velmi podobny. Jedná se konkrétně o Bolívii, Německo a Nový Zéland, které bývají shodně autory řazeny do téže skupiny bez ohledu na stanovené kategorie, což je dáno souborem několika faktorů (poměr většinové a poměrné složky, typ kandidátních listin, metoda prvního v cíli aj.).

Předpokládaná struktura práce (max 1400 znaků):

Úvodní část práce se bude sestávat především z podrobného vysvětlení výběru daných případů, krátkého výčtu různých klasifikací smíšených volebních systémů u jednotlivých autorů (s ohledem na jejich teoretická východiska) a zařazení daných případů v jejich rámci.

Dále budou následovat jednotlivé kapitoly, které v podstatě budou odpovídat jednotlivým výzkumným cílům. Prvním tedy bude kapitola analyzující historické okolnosti zavedení systémů v jednotlivých zemích, a to především s ohledem na skutečnost, zdali zavedení bylo podmíněno spíše vnitřními či vnějšími okolnostmi.

Následující část se bude zabývat reálným fungováním smíšených systémů v Bolívii, Německu a na Novém Zélandu a bude se snažit zodpovědět otázku, zdali jsou výsledky, které systémy vytváří, skutečně smíšené, či jestli je ve výsledku pouze jistou modifikací poměrného systému. V závěrečné části bude provedena deskripce a komparace volebního chování stran s ohledem na přizpůsobení se podmínkám smíšených volebních systémů. Vnitřní struktura jednotlivých kapitol bude takřka totožná – v prvé řadě budou popsány jednotlivé země, následovat bude vzájemné srovnání a na závěr bude učiněno krátké shrnutí.

Předpokládané přílohy by měly zahrnovat části ústavních a jiných právních textů relevantních pro výzkum volebních systémů, stejně jako grafy a tabulky obsahující relevantní ukazatele užití při komparaci.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

ALVES, Dora. 1997. New Zealand's first MMP election

ANDREW REYNOLDS AND BEN REILLY a WITH KADAR ASMAL [ET AL.]. 1997. The international IDEA handbook of electoral system design

CENTELLAS, Miguel. 2015. Mixed-Member Election and Candidate Selection in Bolivia's 1993 and 1997 Elections

COLOMER, Josep Maria. 2004. Handbook of electoral system choice

FARRELL, David M. 2001. Electoral systems: a comparative introduction

FERRARA, Federico, Erik S HERRON a Misa NISHIKAWA. 2006. Mixed electoral systems: contamination and its consequences.

KARP, Jeffrey A. 2006. Political knowledge about electoral rules: Comparing mixed member proportional systems in Germany and New Zealand

OHMURA, Tamaki. 2014. When your name is on the list, it is time to party: the candidacy divide in a mixed-member proportional system

SHUGART, Matthew Soberg a Martin P WATTENBERG (eds.). 2003. Mixed-member electoral systems: the best of both worlds?

STOFFEL, Michael F. 2014. MP behavior in mixed-member electoral systems

Schváleno vedoucím práce dne: 25.5.2016

Schváleno garantem/koordinátorem oboru dne: _____

podpis vedoucího práce

podpis garanta / koordinátora oboru

Obsah

ÚVOD.....	2
METODOLOGIE PRÁCE	4
1 SMÍŠENÉ VOLEBNÍ SYSTÉMY.....	7
1.1 Obecné vymezení.....	7
1.2 Hlavní proměnné smíšených volebních systémů	10
1.3 Smíšené volební systémy v pojetí Massicotteho a Blaise	12
1.3.1 <i>Systémy nezávislé kombinace</i>	14
1.3.2 <i>Systémy závislé kombinace</i>	16
1.4 Smíšené volební systémy v pojetí Shugarta a Wattenberga.....	17
1.4.1 <i>Poměrné smíšené systémy</i>	18
1.4.2 <i>Většinové smíšené systémy</i>	19
1.4.3 <i>Většinové systémy s částečnou kompenzací</i>	20
2 OKOLNOSTI ZAVEDENÍ SMÍŠENÝCH VOLEBNÍCH SYSTÉMŮ.....	21
2.1 Německo	21
2.2 Nový Zéland.....	26
2.3 Bolívie.....	33
2.4 Komparace	37
3 VLIV A PŮSOBNÍ SMÍŠENÝCH VOLEBNÍCH SYSTÉMŮ	40
3.1 Německo	40
3.2 Nový Zéland.....	45
3.3 Bolívie.....	51
3.4 Komparace	56
ZÁVĚR.....	67
SUMMARY	70
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	72
SEZNAM PŘÍLOH.....	81
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	84

Úvod

Smíšeným volebním systémům se poslední čtvrtstoletí dostává ze strany politologů zasloužené pozornosti. Tato specifická kategorie volebních technik však není zajímavá jen pro výzkumné účely, nýbrž může být podnětnou inspirací pro případné budoucí volební reformy na mnoha místech světa. Jak se totiž ukazuje, výrok autorů Shugarta a Wattenberga, že tyto systémy „představují to nejlepší z obou světů“¹, tedy to nejlepší z poměrných a většinových volebních technik, se v řadě ohledů ukazuje být opodstatněným.

Mají-li však smíšené volební systémy tuto zmíněnou úlohu skutečně plnit, je nutné v první řadě nezbytně dobře porozumět tomu, jak přesně v jednotlivých zemích fungují a jak odlišně působí v rozdílných kulturních a politických prostředích. Bez této předchozí znalosti jsou jakékoli pokusy o případnou reformu přinejmenším nebezpečné: neuvážené změny volebních mechanik by mohly ve svém důsledku vést místo k očekávaným pozitivním výsledkům k nechtěným negativním konsekvencím. Právě ke zlepšení porozumění důsledkům zavedení smíšených volebních systémů se snaží svým malým dílem napomoci i předkládaná práce.

Publikací, které se zabývají smíšenými volebními systémy, je v dnešní době celá řada. Většina z nich jsou však buď jednopřípadové studie, či komparace pouze jednoho ukazatele u několika málo vybraných zemí.

Předmětem předkládané práce je proto komplexní analýza a zároveň srovnání smíšených volebních systémů tří už na první pohled velice odlišných zemí, a to Bolívie, Německa a Nového Zélandu. Výběr těchto případů ale není v žádném ohledu nahodilý.

Smíšené systémy v těchto zemích vykazují podstatné shodné znaky a výzkumníky bývají řazeny do téže kategorie bez ohledu na zvolenou typologii. Ve všech zemích existuje vazba mezi přepočtem hlasů v obou částech systému, ve všech je také ve většinové části užíván volební systém prvního v cíli, v poměrné části poté uzavřené kandidátní listiny. Obdobně je také nastaven poměr mezi mandáty rozdělovanými v jednotlivých složkách systému. Všechny země rovněž připouštějí dvojitou kandidaturu. Německo a Nový Zéland krom toho též spojuje možnost vzniku tzv. převislých mandátů, Bolívii a Nový Zéland část křesel vyhrazená pro původní

¹ SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG, eds. 2003. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, xxiv, s. 1-6. ISBN 01-992-5768-X

obyvatele. Je také nutno podotknout, že bolivijský i novozélandský volební systém byl bezprostředně inspirován a modelován na základě německého vzoru.

Zvolené země jsou tak ideálními kandidáty na to, aby mohly být velmi obdobně nastavený volební systém a jeho působení zkoumány a porovnávány ve výrazně odlišných společenských, politických a kulturních kontextech.

Hlavním cílem této práce je komplexně analyzovat a následně komparovat smíšené volební systémy v Bolívii, Německu a na Novém Zélandu. Vzhledem ke svému rozsahu byl tento výzkumný cíl rozdělen do tří dílčích, hierarchicky nižších cílů:

1. Popis a komparace historických okolností, za nichž došlo k volební reformě ve vybraných zemích. Pozornost bude věnována především jednotlivým aktérům volební změny a jejich motivacím.
2. Popis a komparace praktického fungování volebních systémů ve zkoumaných zemích, jejich dopady na stranický a politický systém a také bezprostřední změny, ke kterým došlo v návaznosti na volební reformu.
3. Popis a komparace chování stran v reakci na změnu volebního systému, s ohledem na proměnu způsobu výběru kandidátů či vývoj volební strategie.

Práce je rozdělena do tří základních kapitol. První kapitola představuje obecný úvod do problematiky volebních systémů jako takových, a především čtenáře seznamuje se dvěma klíčovými typologiemi v této oblasti (Massicote a Blaise; Shugart a Wattenberg). Druhá kapitola pak již zkoumá vybrané země, a to co do příčin, které vedly k volebním reformám, a okolností, za nichž k nim došlo. Závěrečná a současně nejrozsáhlejší kapitola se zabývá vlivem a působením smíšených volebních systémů ve zkoumaných zemích, a to jak na stranický, tak celkově politický systém. Jednotlivé kapitoly, především kapitola třetí, jsou doplněny relevantními přílohami, které mají sloužit k lepšímu pochopení dané problematiky a větší názornosti. Druhá a třetí kapitola jsou shodně vnitřně děleny – nejdříve jsou analyzovány jednotlivé země, následně je provedena komparace. S ohledem na chronologii volebních reforem je pořadí vždy následující: Německo, Nový Zéland a Bolívie.

Metodologie práce

Metodologie předkládané práce úzce souvisí s jejím charakterem a vytyčenými cíli. Jsou užity kvalitativní výzkumné metodologie, konkrétně komparativní případové studie. Práce se snaží především popsat vybrané případy a nalézat výrazné rozdíly či paralely mezi nimi. Bude-li se mezi jednotlivými druhy komparativních případových studií v souladu s Karlasem rozlišovat podle výzkumných cílů, spadá tato práce do kategorie „kontrast kontextů“. Usiluje tedy o analýzu zkoumaného souboru případů, neklade si za cíl vyvozování zobecnujících teoretických závěrů. Zaměřuje se na specifické rysy vybraných případů.²

V části práce jsou nicméně užity i některé kvantitativní metody, resp. obecně používané indexy, sloužící k přehlednému a jasnému srovnávání některých klíčových rysů politických systémů. Konkrétní indexy byly zvoleny s ohledem na jejich výpovědní hodnotu a četnost užití v rámci politologického výzkumu jako takového. Významnou roli při výběru hrálo rovněž to, že zvolené indexy jsou hojně užívány ve zdrojích, z nichž autor při zpracování této práce čerpal.

Disproporcionalita volebních výsledků je v této práci měřena pomocí Gallagherova Least squares indexu (LSq index).³ Hodnota tohoto indexu se v daném případě vypočítá následovně:

$$LSq = \sqrt{\frac{1}{2} \sum_{i=1}^n (V_i - S_i)^2}$$

Kde V_i označuje procento hlasů, který strana získala, a S_i označuje procento křesel, které strana získala.

Voličská volatilita je zkoumána pomocí Pedersenova indexu:⁴

$$V_t = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n |\Delta p_{i,t}|$$

² KARLAS, Jan, 2008. Komparativní případová studie. In: DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, s. 66-67. ISBN 9788073673857.

³ GALLAGHER, Michael, 1991. Proportionality, disproportionality and electoral systems. *Electoral Studies*. 10(1), s. 33-51. DOI: 10.1016/0261-3794(91)90004-C. ISSN 02613794.

⁴ PEDERSEN, Mogens N., 1979. The Dynamics of European Party Systems: Changing Patterns of Electoral Volatility. *European Journal of Political Research* [online]. 7(1), s. 1-26 [cit. 2017-05-11]. ISSN 03044130. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=poh&AN=35739820&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

Kde V_t označuje volatilitu a $\Delta p_{i,t}$ jsou sečtené zisky a ztráty politických stran mezi volbami v čase t a čase t_1 .

Nakonec byl ke zkoumání efektivního počtu volebních stran užit index autorů Laaksa a Taagepera.⁵ Jeho hodnota se vypočítá následujícím způsobem:

$$N = \frac{1}{\sum_{i=1}^n p_i^2}$$

Kde n je počet stran, které získaly alespoň jedno křeslo v parlamentu a p_i^2 je druhá mocnina podílu křesel, který daná strana získala. Modifikovaná verze tohoto indexu se používá též pro výpočet efektivního počtu volebních stran.

Jako východisko při zpracování práce posloužila kolektivní monografie editovaná Matthewem Sobergem Shugartem a Martinem P. Wattenbergem *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*⁶. Na základě jejího studia byla dohledána část literatury. Zbytek byl získán díky fakultnímu zázemí, tj. z knihovního fondu či prostřednictvím databází odborných textů jako EBSCO či JSTOR. V této práci jsou použity i některé sekundární zdroje, většina z nich jsou obecné učebnice politické vědy. Zdroje užité v práci jsou rozděleny do následujících skupin: monografie, odborné články, volební data a ostatní⁷.

Na tomto místě je vhodné poznamenat, že oproti výchozímu projektu došlo v průběhu zpracování práce k některým odchylkám. Některé zdroje, které byly v projektu avizovány, nebyly nakonec v práci použity, a to buď z důvodu, že nezapadaly do celkového výzkumného rámce, či proto, že byly nalezeny jiné, obsáhlejší zdroje.

Změn doznala do jisté míry také struktura práce. Předpokládané části tři a čtyři byly po úvaze a konzultaci s vedoucím práce spojeny do jedné kapitoly, a to z důvodu nedostatku relevantních podkladů pro analýzu.

V rámci rešeršní práce bylo rovněž zjištěno, že pro účely plného dosažení třetího z úvodu vytyčených cílů není dostatek relevantních zdrojů pro všechny zkoumané země. Problém představovala především skutečnost, že podklady nebyly z větší části vzájemně komparovatelné, neboť se každý zaměřoval na jiné aspekty politické soutěže či způsobu

⁵ LAAKSO, Markku a Rein TAAGEPERA, 1979. „Effective” number of parties: A Measure with Application to West Europe. *Comparative Political Studies* [online]. 12(1), s. 3-27 [cit. 2017-05-12]. DOI: 10.1177/001041407901200101. ISSN 15523829. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edselc&AN=e dselc.2-52.0-84949792766&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

⁶ SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG, eds. 2003. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, xxiv. ISBN 01-992-5768-X

výběru kandidátů. Srovnání tak bylo provedeno pouze pro ty aspekty, u nichž byly k dispozici zdroje u všech tří zkoumaných zemí. Z tohoto důvodu došlo ke splnění posledního cíle pouze částečně.

Na rozdíl od původního projektu také práce ve svých přílohách neobsahuje části ústavních či jiných právních textů. V průběhu zpracování autor seznal, že tyto nejsou pro práci a její celkové vyznění nezbytné, zvláště s ohledem na to, že práce akcentuje politologické, nikoli právní aspekty zkoumané problematiky.

⁷ Sem jsou zařazeny např. novozélandský statistický úřad či německý volební úřad.

1. Smíšené volební systémy

Následující kapitola je obecným úvodem do problematiky smíšených volebních systémů. V krátkosti je shrnuta historie zkoumání tohoto fenoménu, zmíněny jsou klíčové práce v oboru. Pozornost je věnována též Shugartově teorii volby smíšených volebních systémů. V kapitole jsou zmíněny hlavní proměnné smíšených volebních systémů. Na závěr jsou představeny klíčové typologie autorských dvojic Louis Massicote s André Blaisem a Matthew Soberg Shugart s Martin P. Wattenbergem.

1.1. Obecné vymezení

Smíšené volební systémy (*mixed-member electoral systems*) představují svébytnou, bohatou a stále ne zcela prozkoumanou kategorii v rámci studia volebních systémů. Ačkoli jejich první výskyty je možné nalézt již počátkem minulého století (případy Bádenska-Würtenberska a Dánska)⁸, zájem výzkumníků se na ně obrátil převážně na jeho konci, a to s jejich výraznějším rozšířením napříč kulturními a geografickými oblastmi světa. Smíšené volební systémy se začaly objevovat jak v nově demokratizovaných zemích bývalého „východního bloku“ (např. Arménie, Maďarsko, Litva, Makedonie)⁹, tak také v některých již etablovaných demokraciích (Nový Zéland, Itálie, Japonsko)¹⁰. Toto náhlé rozšíření vzbudilo v řadách výzkumníků značný zájem.

Zásadním problémem při studiu smíšených volebních režimů je dosud chybějící jednotná terminologie a vymezení, a to dokonce samotného pojmu smíšený volební systém.¹¹ Nepanuje rovněž zcela absolutní shoda na tom, zdali smíšené systémy představují vedle většinových (*majoritarian*), poměrných (*proportional*) a popř. semiproporčních (*semi-proportional*) samostatný typ volebních systémů, či zdali jsou jen jedním ze subtypů některého z výše zmíněných. Pojem smíšený volební systém v mnoha typologiích tradičních autorů (Butler, Lijphart, Nohlen, Sartori)¹² zcela chybí,

⁸ MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 343. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>

⁹ FERRARA, Federico, Erik S HERRON a Misa NISHIKAWA. 2006. *Mixed Electoral Systems: Contamination and Its Consequences*. New York: Palgrave Macmillan, xii, s. 23. ISBN 14-039-7097-1.

¹⁰ *Ibidem*, s. 23-24.

¹¹ NEMČOK, Miroslav. 2015. *Zmiešané volebné systémy v praxi: analýza ich fungovania v Litve a na Novom Zélande*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. Politologická řada, s. 14-15. ISBN 9788073253745.

¹² FERRARA, Federico, Erik S HERRON a Misa NISHIKAWA. 2006. *Mixed Electoral Systems: Contamination and Its Consequences*. New York: Palgrave Macmillan, xii, s. 25. ISBN 14-039-7097-1.

případně je chápán výrazně rozdílně. Nejčastěji byly příklady (v dnešním pojetí) smíšených systémů řazeny do kategorie poměrných volebních technik.¹³

Při snaze definovat smíšený volební systém stojí výzkumníci v zásadě před dvěma možnostmi, a to definovat jej na základě jeho mechaniky či vstupů, nebo na základě výsledků, které produkuje. K první volbě se ve svém zásadním článku kloní Louis Massicotte a André Blais, ke druhé pak Matthew Soberg Shugart a Martin P. Wattenberg.

V nejobecnější rovině lze smíšené volební systémy označit za takové, kdy se při volbě do jednoho tělesa užívají zároveň nejméně dva volební principy, nejčastěji poměrný a většinový. Je patrné, že takováto obecná definice skýtá mnohé nedostatky. Konkrétní definice klíčových autorů jsou představeny níže.

Na počátku etablování smíšených systémů jakožto samostatné kategorie stojí práce francouzských politologů Cottera a Emeriho (1970) a Martina (1977), jehož publikace *Les systèmes électoraux et les modes de scrutin* přichází s první typologií smíšených volebních systémů.¹⁴ Rozsáhlejší příspěvky věnující se již výhradně smíšeným volebním systémům se však začínají objevovat až na konci devadesátých let minulého století, a to v reakci na rychle narůstající počet využití tohoto typu volebních systémů, v souvislosti s čímž stoupala i potřeba tento koncept jednoznačně vyjasnit a definovat. Nejvýznamnějšími pracemi v této oblasti jsou příspěvky Massicotteho a Blaise z roku 1999 a Shugarta a Wattenberga z roku 2001, které budou představeny dále.

Na tomto místě se lze zabývat otázkou, co vůbec bylo příčinou onoho výrazného nárůstu, jakou motivaci měli ústavodárci a zákonodárci v daných státech. Nejčastěji se v této souvislosti hovoří o snaze vybalancovat či zcela eliminovat potenciálně negativní účinky tradičních systémů, tedy většinového a poměrného. Sřetáváme se totiž se dvěma často velmi protichůdnými požadavky, jimiž jsou reprezentativnost zákonodárského orgánu a zároveň akceschopnost vlády, kterou vytvoří.¹⁵

Působení většinových volebních systémů bývá výzkumníky spojováno s vytvářením stranických systémů dvou stran a jednobarevných vlád, které jsou sice velmi akceschopné, avšak ne zcela dobře reflektují elektorát, především pak jeho

¹³ CABADA, Ladislav a Marek ŽENÍŠEK. 2003. *Smíšené volební systémy*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, s. 27. ISBN 80-864-7344-9.

¹⁴ *Ibidem*, s. 30-31.

¹⁵ MLEJNEK, Josef. 2010. *Smíšené volební systémy a většintvorné modifikace systémů poměrných*. V Praze: Karolinum, s. 7-8. ISBN 978-80-246-1782-4.

menšinové a okrajové části. Tento nedostatek nebývá poměrným systémům tradičně připisován, ba právě naopak. Avšak kvůli množství různorodých skupin, z nichž žádná nedrží většinu, je nutno sestavovat koaliční vlády, jež se zpravidla vyznačují nižší stabilitou a větší tendencí k rozpadům.¹⁶

Od smíšených systémů se pak očekává, že budou účinně balancovat mezi těmito póly a zajistí vytvoření přiměřeně reprezentativního legislativního orgánu, z něžž současně vznikne adekvátně akceschopná vláda.¹⁷

Toto téma v podrobnostech rozvíjí Shugart¹⁸, když tvrdí, že smíšené systémy představují alternativu k možným extrémům v rámci jiných volebních systémů. Ty se projevují na krajních bodech dvou os (dimenzí), a to **mezistranické**¹⁹ (*interparty*) a **vnitrostranické** (*intraparty*). Za ideální je považovaný takový systém, který extrémy minimalizuje (je efektivní) a pohybuje se okolo bodu, kde se tyto osy protínají.²⁰

Na jednom konci mezistranického spektra jsou podle Shugarta **hyperreprezentativní** (*hyper-representative*) **systémy**, takové, v nichž je přítomno značné množství stran, z nichž žádná nedrží většinu a výsledná vláda a její program jsou až výsledkem povolebních vyjednávání. Na opačné straně pak stojí **systémy největšího počtu** (*pluralitarian*) v nichž vzniká většinová vláda jedné strany.²¹

Co se týče vnitrostranické linie, tam proti sobě podle Shugarta stojí **hyperpersonalistické** (*hyper-peronalistic*) **systémy** a **hypercentralizované** (*hyper-centralized*) **systémy**. V prvně jmenovaných má volený reprezentant velmi silnou vazbu na voliče v rámci svého obvodu, je do značné míry nezávislý na stranickém vedení, vnitrostranické vztahy v nich však zároveň bývají velmi vyhrocené. U hypercentralizovaných pak hrají prim strany, respektive jejich nejužší vedení, které výhradně rozhoduje o tom, kdo bude kandidovat. Strany jsou ale často odtrženy od

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ SHUGART, Matthew Soberg. 2003. "Extreme" Electoral Systems and the Appeal of the Mixed-Member Alternative. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 25-50. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁹ Česká terminologie v této části přebrána z CHYTILEK, Roman, Jakub ŠEDO, Tomáš LEBEDA a Dalibor ČALOUŠ. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál, 375 s. ISBN 978-80-7367-548-6.

²⁰ SHUGART, Matthew Soberg. 2003. "Extreme" Electoral Systems and the Appeal of the Mixed-Member Alternative. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 25. ISBN 01-992-5768-X.

²¹ *Ibidem*, s. 29.

svých voličů, neboť individuální členové nemají bezprostřední důvod se zajímat o preference elektorátu ve svých obvodech.²²

V zemích, které se k některým z těchto krajních bodů blíží či by se blížit mohly, pak přirozeně může vznikat snaha tyto extrémny eliminovat a předcházet jim, v důsledku čehož pak může být volena některá z forem smíšeného systému, které (alespoň zdánlivě) tuto preventivní funkci plní. Toto se Shugart snaží i empiricky dokázat na několika případech (Nový Zéland, Itálie, Izrael, Venezuela a Japonsko).²³

1.2. Hlavní proměnné smíšených volebních systémů

Smíšené volební systémy představují vnitřně značně rozmanitou skupinu. Každý smíšený volební systém obsahuje řadu proměnných, které jej mohou od jiných smíšených systémů výrazným způsobem odlišovat. Rozdíly nespočívají pouze ve vnější podobě či nastavení technických parametrů, ale rovněž ve výsledcích, které systémy vytvářejí.

Mezi nejvýznamnější proměnné smíšených volebních systémů většina výzkumníků řadí následující faktory:

- **vztah mezi oběma principy (složkami) volebního systému**

Obecně tato proměnná označuje, zdali výsledky v jedné složce ovlivňují, či neovlivňují výsledky v druhé ze složek. Řada autorů²⁴ ji označuje za tu vůbec nejpodstatnější, která nejvýraznějším způsobem rozlišuje jednotlivé druhy smíšených volebních systémů. Zároveň je východiskem pro základní dělení systémů jak v Massicotte-Blaisově²⁵, tak v Shugart-Wattenbergově²⁶ typologii.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, s. 25-50.

²⁴ Např. MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 346. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>; SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG, eds. 2003. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, xxiv, s. 13. ISBN 01-992-5768-X; CHYTILEK, Roman, Jakub ŠEDO, Tomáš LEBEDA a Dalibor ČALOUD. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál, s. 234. ISBN 978-80-7367-548-6; FERRARA, Federico, Erik S HERRON a Misa NISHIKAWA. 2006. *Mixed Electoral Systems: Contamination and Its Consequences*. New York: Palgrave Macmillan, xii, s. 19. ISBN 14-039-7097-1; FARRELL, David M. 2001. *Electoral Systems: A Comparative Introduction*. Basingstoke: Palgrave, xiii, s. 115. ISBN 03-338-0162-8.

²⁵ MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 346 an. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>

²⁶ SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG, eds. 2003. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, xxiv, s. 13 an. ISBN 01-992-5768-X

- **počet hlasů, jimiž volič disponuje**

Tento parametr ovlivňuje to, zdali má volič k dispozici jeden či dva hlasy, potažmo zdali má možnost hlasovat pro kandidáty v obou složkách. Ve většině smíšených systémů tomu tak je, existují však i případy (např. Mexiko, Jižní Korea, Itálie)²⁷, kdy volič hlasuje pouze pro kandidáty ve většinové části, v takovém případě je pak na její výsledek bezprostředně navázán výsledek části poměrné.

- **kombinace volebních technik použitá v jednotlivých složkách**

Nejčastěji bývá ve většinové části užíván systém prvního v cíli (*first past the post*, FPTP), setkat se však lze i s dvoukolovým většinovým systémem. Výjimečně může být užita i semiproporční technika jednoho nepřenositelného hlasu (*single non-transferable vote*, SNTV²⁸).

V poměrné části se pak jednotlivé nastavení liší co do užitých volebních kvót či dělitelů, velikosti volebních obvodů či výše klauzule nutné pro postup do skrutinia.²⁹

- **počet a poměr mandátů připadající na jednotlivé složky**

Poměr mezi mandáty v obou složkách nejčastěji variuje v intervalu 40 – 60 %, můžeme se však setkat i s několika výrazněji vychýlenějšími, či dokonce extrémními případy.³⁰

- **počet a velikost volebních obvodů**

Zejména velikost obvodu pro proporcionální část výrazně ovlivňuje působení systému a jeho konečné výsledky – obecně totiž platí, že čím menší volební obvody, tím méně proporcionální je výsledek.³¹

²⁷ CABADA, Ladislav a Marek ŽENÍŠEK. 2003. *Smíšené volební systémy*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, s. 62. ISBN 80-864-7344-9.

²⁸ SNTV je takový systém, v němž má volič v rámci jednoho vícemandátového obvodu pouze jeden hlas. Mandáty získávají kandidáti s největším počtem hlasů. Srov. REYNOLDS, Andrew a Ben REILLY, 1997. *The International IDEA Handbook of Electoral System Design*. 2nd ed. Stockholm: International IDEA, s. 113. ISBN 91-89098-00-5. Takováto varianta smíšeného volebního systému byla využívána např. na Taiwanu do roku 2004. Srov. CHYTILEK, Roman, Jakub ŠEDO, Tomáš LEBEDA a Dalibor ČALOUD. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál, s. 234. ISBN 978-80-7367-548-6.

²⁹ Z kvót bývají využívány např. Hareova či Droopova, z dělitelů d'Hondt či Sainte-Laguë. (srov. FARRELL, David M. 2001. *Electoral Systems: A Comparative Introduction*. Basingstoke: Palgrave, xiii, s. 113. ISBN 03-338-0162-8.). Pro poměrnou část bývá volebním obvodem nejčastěji celá země, obvody může být ale i více. Klauzule pro postup do skrutinia nejčastěji dosahuje výše 5 %, výjimky představují například Filipíny (2 %) nebo Gruzie (7 %). (srov. CABADA, Ladislav a Marek ŽENÍŠEK. 2003. *Smíšené volební systémy*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, s. 64. ISBN 80-864-7344-9.)

- **existence klauzule a její velikost v proporční složce**

Výše volební klauzule na celostátní úrovni nejčastěji dosahuje 5 % celkového počtu platných hlasů.³² Některé země také připouštějí možnost alternativní klauzule – za podmínky, že strana dosáhne stanoveného počtu mandátů ve většinové části, může se zúčastnit distribuce mandátů v poměrné složce, stejně jako kdyby splnila klauzuli.³³

- **velikost a podoba kandidátních listin**

Systémy se mohou lišit tím, jaký druh kandidátních listin užívají v poměrné části. Nejčastěji se jedná o uzavřené listiny, lze se nicméně setkat i s případy, kdy jsou přípustné preferenční hlasy.³⁴

- **nastavení systému pro kandidáty**

Smíšené systémy se mohou odlišovat rovněž tím, jakým způsobem si v nich mohou počínat sami kandidáti. Nejvýraznějším rozdílem je například to, zdali se kandidáti mohou zapojit v obou složkách současně, či nikoli.

1.3. Smíšené volební systémy v pojetí Massicotteho a Blaise

V definici smíšeného volebního systému vycházejí Massicotte a Blaise ve svém zásadním článku *Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey* z hodnocení mechaniky vstupů.³⁵

Za smíšený označují takový systém, kde „...jeho mechanismus zahrnuje kombinaci různých volebních formulí (většinových či poměrných) při volbách do jediného voleného sboru“.³⁶ Zároveň doplňují podmínku, aby každou z formulí bylo voleno alespoň 5 % z celkového počtu členů sboru.

³⁰ Například ve volbách v Izraeli v roce 2001 byl ve většinové složce volen jediný kandidát, jímž byl předseda vlády. Pro další volby byl tento systém nicméně zrušen.

³¹ District Magnitude. In: ACE: *The Electoral Knowledge Network* [online]. [cit. 2016-12-05]. Dostupné z: <http://aceproject.org/ace-en/topics/es/esd/esd02/esd02e/esd02e01>

³² CABADA, Ladislav a Marek ŽENÍŠEK. 2003. *Smíšené volební systémy*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, s. 64. ISBN 80-864-7344-9.

³³ Tuto možnost připouštějí volební systémy v Německu a na Novém Zélandu. V Německu je minimální počet tři získané mandáty ve většinové části, na Novém Zélandě postačuje jeden.

³⁴ Uzavřené kandidátní listiny znamenají, že pořadí kandidátů na kandidátní listině určuje pouze strana. Mají-li voliči k dispozici preferenční hlasy, mohou předem dané pořadí kandidátů, obdrží-li některý z nich dostatečný počet těchto hlasů, ovlivnit.

³⁵ MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 346. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>

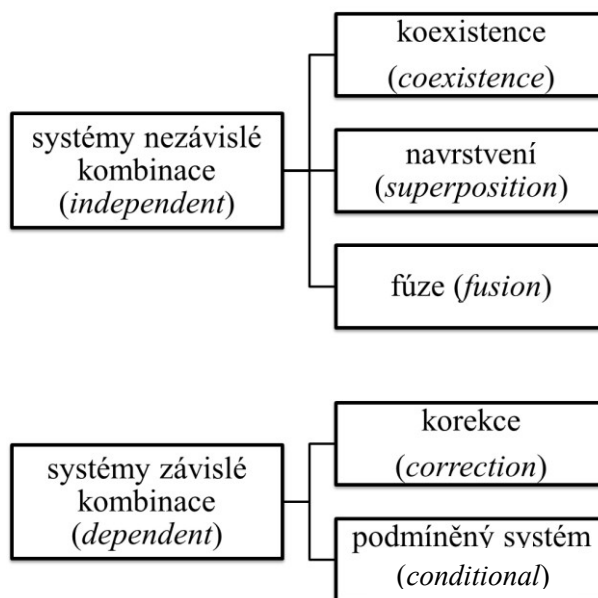
³⁶ *Ibidem*, s. 345. Překlad autora.

Z této základní definice poté vychází Massicoteho a Blaisova ucelená typologie smíšených systémů. Jako základní vodítka pro jejich rozdělení autoři volí **závislé**³⁷ (*dependent*) a **nezávislé** (*independent*) užití technik na sobě navzájem. Jinými slovy, zdali výsledek volby v jedné části nějakým způsobem ovlivňuje výsledek v části druhé. Podle toho pak rozlišují dvě skupiny, a to **systémy závislé kombinace** (*dependent combination*) a **systémy nezávislé kombinace** (*independent combination*).³⁸

V rámci systémů nezávislé kombinace pak rozlišují **koexistenci** (*coexistence*), **navrstvení** (*superposition*) a **fúzi** (*fusion*). Systémy závislé kombinace jsou rozděleny na kategorie **korekčních** (*correction*) a **podmíněných systémů** (*conditional*). Mimo to přidávají zvláštní kategorii **supersmíšených** systémů (*supermixed*), v nichž dochází k současnému užití dvou smíšených volebních technik. Podrobné charakteristiky jednotlivých systémů jsou představeny níže.

Příspěvek Massicoteho a Blaise lze považovat za milník v rámci zkoumání smíšených volebních systémů, který se zároveň stal východiskem pro práci řady dalších autorů. I přesto ale některé jeho momenty můžeme považovat za potenciálně problematické.

Příloha č. 1: Smíšené volební systémy podle Massicoteho a Blaise.

³⁷ Česká terminologie přebírá z CABADA, Ladislav a Marek ŽENÍŠEK. 2003. *Smíšené volební systémy*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 156 s. ISBN 80-864-7344-9.

³⁸ MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 346-347. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>

Kritika ze strany Shugarta a Wattenberga směřuje například vůči příliš široké definici pojmu smíšený volební systém (viz níže). Jistý nedostatek souvisí se samotným zkoumáním systémů na základě vstupů – může dojít k situaci, kdy jsou v rámci jedné kategorie zastoupeny jak systémy, jejichž výsledky lze označit spíše za poměrné, tak systémy, jejichž výsledky jsou spíše většinové.³⁹ V souvislosti s typologií se rovněž nabízí otázka, nakolik jsou některé z předkládaných kategorií (koexistence, fúze a podmíněný systém) skutečně obecnými typy a nikoli jen popisem individuálních případů, a to s ohledem na jejich velmi omezený výskyt.

1.3.1. Systémy nezávislé kombinace

Koexistence

Nejjednodušším ze systémů nezávislé kombinace je koexistence. Jde o takový systém, v němž při volbách do jediného zákonodárského orgánu jedna část území užívá většinové volební techniky, zatímco druhá část techniky poměrné.

Typickým a dnes jediným případem užití tohoto historicky ne příliš hojně zastoupeného systému^{40, 41} je volební systém do francouzského senátu⁴². Senátoři jsou voleni nepřímo pomocí zvláštního kolegia, v závislosti na počtu rozdělovaných mandátů jsou v některých obvodech voleni pomocí systému absolutní většiny, v některých obvodech pomocí poměrného systému s přepočtem skrze d'Hondtova dělitele.⁴³

Navrstvení

Navrstvující systémy představují druhý ze subtypů systémů nezávislé kombinace. Tento systém je označován za nejrozšířenější a nejpoblárnější variantu smíšených systémů,

³⁹ CHYTILEK, Roman, Jakub ŠEDO, Tomáš LEBEDA a Dalibor ČALOUK. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál, s. 233. ISBN 978-80-7367-548-6.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 242.

⁴¹ Jsou známy nicméně některé historické příklady jako Řecko v letech 1955 až 1958, Zimbabwe mezi lety 1980 až 1985, Madagaskar v letech 1977 až 1992 nebo některé kanadské provincie do poloviny minulého století. Srov. MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 348. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>

⁴² MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 347. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>

⁴³ *Ibidem*.

což ilustruje například jeho užití napříč výrazně odlišnými státy, a to jak co se velikosti, tak geografické polohy týče.^{44, 45}

Podobně jako u koexistence i zde existují dva druhy volebních obvodů s rozdílnými volebními technikami, zásadně rozdíl je ale ten, že se tyto obvody překrývají a každý volič současně volí pomocí obou technik zároveň. Podstatné je, že při rozdělování mandátů v poměrné části se žádným způsobem nepřihlíží k výsledkům z části většinové.⁴⁶

Právě v důsledku této skutečnosti systém navrstvení zvýhodňuje větší strany, respektive strany, které uspěly ve většinové části, nedochází totiž k žádné korekci případné disproporcionality.⁴⁷

Fúze

Fúze je posledním ze subtypů systémů nezávislé kombinace. Existují-li v navrstvujících systémech dva druhy volebních obvodů s rozdílnými volebními technikami, pak ve fúzních systémech jsou tyto rozdílné techniky užity v rámci jediného obvodu.⁴⁸ Jinými slovy, v jediném obvodu jsou některé mandáty přidělovány většinovými technikami, ostatní mandáty pak technikami poměrnými.⁴⁹

Jediným příkladem užití tohoto systému jsou francouzské komunální volby. V nich strana, která získá většinu hlasů, obdrží polovinu z celkového počtu mandátů. Zbylé mandáty jsou poté rozděleny poměrně mezi všechny strany, které překročily 5% klauzuli, v této části tedy další mandáty obdrží i vítězná strana.⁵⁰

⁴⁴ CHYTILEK, Roman, Jakub ŠEDO, Tomáš LEBEDA a Dalibor ČALOUD. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál, s. 243. ISBN 978-80-7367-548-6.

⁴⁵ Navrstvující systémy prakticky splývají s kategorií většinových smíšených systémů (MMM) podle Shugarta a Wattenberga, která bude představena později. Srov. CHYTILEK, Roman, Jakub ŠEDO, Tomáš LEBEDA a Dalibor ČALOUD. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál, s. 243. ISBN 978-80-7367-548-6; CABADA, Ladislav a Marek ŽENÍŠEK. 2003. *Smíšené volební systémy*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, s. 33. ISBN 80-864-7344-9.

⁴⁶ MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 349. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>

⁴⁷ MLEJNEK, Josef. 2010. *Smíšené volební systémy a většintvorné modifikace systémů poměrných*. V Praze: Karolinum, s. 9. ISBN 978-80-246-1782-4.

⁴⁸ MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 352. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>

⁴⁹ CHYTILEK, Roman, Jakub ŠEDO, Tomáš LEBEDA a Dalibor ČALOUD. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál, s. 246. ISBN 978-80-7367-548-6.

⁵⁰ MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 352-353. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>

Tento unikátní systém je řazen mezi systémy nezávislé kombinace, neboť výsledek z většinové části nemá vliv na rozdělování mandátů v části poměrné.⁵¹

1.3.2. Systémy závislé kombinace

Korekce

Korekční systémy spadají mezi systémů závislé kombinace.⁵² Stejně jako u navrstvujících systémů i zde existují dva různé druhy volebních obvodů, v nichž jsou užity rozdílné volební techniky.⁵³ Zásadním rozdílem je ale to, že obě použité techniky jsou na sobě závislé, respektive výsledek z většinové části ovlivňuje rozdělování mandátů v části poměrné. Poměrné mandáty jsou rozdělovány právě tak, aby korigovaly disproporce vzniklé v rámci většinové části.⁵⁴

Příkladem korekčního systému je německý volební systém pro volby do dolní komory parlamentu (*Bundestag*).⁵⁵ Stejně tak sem patří zbylé zkoumané případy Bolívie a Nového Zélandu.

Podmíněný systém

Dalším z kategorie systémů závislé kombinace je podmíněný systém. Zatímco v korekčních systémech se dvě rozdílné volební techniky použijí vždy, v podmíněných systémech dojde k užití druhé z formulí pouze za předpokladu splnění určitých předem daných podmínek.⁵⁶

Pro tento typ systémů je typická většinová prémie pro vítěze voleb, který obdržel předepsaný počet hlasů.⁵⁷ V současné době je varianta tohoto systému užívaná v Itálii.⁵⁸

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Tato kategorie je téměř totožná s kategorií proporčních volebních systémů (MMP) v typologii Shugarta a Wattenberga, o níž bude řeč níže. Srov. CABADA, Ladislav a Marek ŽENÍŠEK. 2003. *Smišené volební systémy*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, s. 34. ISBN 80-864-7344-9.

⁵³ CABADA, Ladislav a Marek ŽENÍŠEK. 2003. *Smišené volební systémy*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, s. 34. ISBN 80-864-7344-9.

⁵⁴ MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 353. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 357. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>

⁵⁷ Např. Itálie 1923-1925 (pokud strana získala alespoň 25 % hlasů, obdržela 2/3 všech mandátů) nebo Rumunsko 1926-1938 (pokud strana získala alespoň 40 % hlasů, obdržela 1/2 všech mandátů). Srov. MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 358. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>

Supersmíšený systém

Posledním druhem v typologii Massicoteho a Blaise je zvláštní kategorie supersmíšených systémů. Jedná se o takové systémy, v nichž je současně spojena více než jedna kombinace většinového a proporčního systému⁵⁹, jinými slovy jsou vzájemně zkombinovány různé typy smíšených volebních systémů⁶⁰.

Jako příklady těchto systémů autoři uvádějí Maďarsko (kombinace navrstvení a korekce), Ekvádor (kombinace navrstvení a koexistence), Kamerun a Čad (kombinace podmíněného systému a koexistence) a historicky také Dánsko (kombinace korekce a koexistence).⁶¹

1.4. Smíšené volební systémy v pojetí Shugarta a Wattenberga

Dalšími autory, kteří přicházejí s ucelenou typologií smíšených volebních systémů, jsou Matthew Soberg Shugart a Martin P. Wattenberg, kteří ve své publikaci *Mixed-Member Electoral System: The Best of Both Worlds?*⁶² částečně navazují na Massicoteho a Blaise, jejichž definici však nepřebírají. Naopak, jak bylo zmíněno, ji kritizují, a to z důvodu její přílišné šíře: jsou-li smíšené systémy vymezeny pouze na základě kombinace poměrných a většinových volebních technik, spadají pak do této kategorie i semiproporční systémy (SNTV či omezené hlasování), které však představují zcela samostatnou kategorii. Jejich definice také na rozdíl od Massicoteho a Blaise vychází z hodnocení **výstupů systému**. Tento přístup je ale potenciálně problematický, neboť totožný systém může za odlišných podmínek vytvářet diametrálně odlišné výsledky.⁶³

Smíšené volební systémy autoři definují jako subtyp širší kategorie víceetapových volebních systémů⁶⁴, v nichž v jedné úrovni musí být mandáty

⁵⁸ CHYTILEK, Roman, Jakub ŠEDO, Tomáš LEBEDA a Dalibor ČALOUD. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál, s. 251. ISBN 978-80-7367-548-6.

⁵⁹ MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 357. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>

⁶⁰ CHYTILEK, Roman, Jakub ŠEDO, Tomáš LEBEDA a Dalibor ČALOUD. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál, s. 253. ISBN 978-80-7367-548-6.

⁶¹ MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 357-361. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>

⁶² SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 10. ISBN 01-992-5768-X.

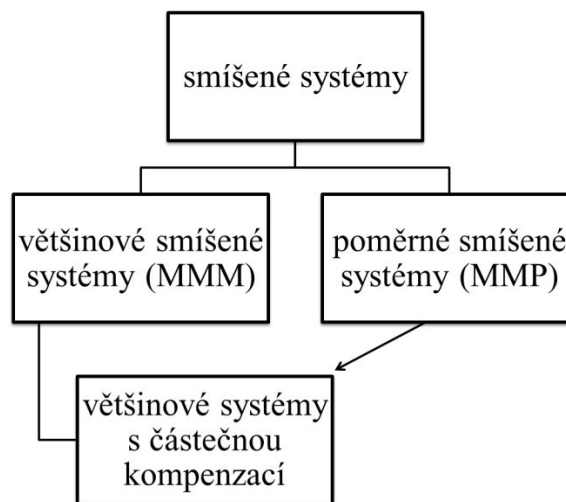
⁶³ MLEJNEK, Josef. 2010. *Smíšené volební systémy a většiotvorné modifikace systémů poměrných*. V Praze: Karolinum, s. 9. ISBN 978-80-246-1782-4.

⁶⁴ To jsou podle autorů takové, v nichž jsou mandáty přidělovány v alespoň dvou překrývajících se obvodech, přičemž voliči mají možnost hlasovat do více než jednoho stupně.

přidělovány **jmenovitě** (nominálně, *nominally*)⁶⁵, zatímco v druhé na základě **kandidátních listin** (*lists*).⁶⁶ Tato definice se výrazně odlišuje od všech dosavadních, neboť nehovoří nutně o kombinaci částí většinové a proporcionální.

Základním východiskem při vytváření typologie je pro Shugarta a Wattenberga (podobně jako pro Massicoteho a Blaise) existence či absence **vazby** (*linkage*) mezi nominální a listinou částí, tedy zdali výsledky jmenné části mají vliv na způsob přidělování mandátů v části listinné. Pokud je přítomna, hovoří o kategorii **poměrných smíšených volebních systémů** (*mixed-member proportional, MMP*), pokud naopak chybí, jedná se o **většinové smíšené volební systémy** (*mixed-member majoritarian, MMM*). Zvláštní kategorií jsou většinové systémy s částečnou kompenzací (*MMM with partial compensation*).⁶⁷ Již v názvu se odráží i to, že (ne)přítomnost vazby výrazným způsobem ovlivňuje podobu výsledku, který jednotlivé systémy vytvářejí.

Příloha č. 2: Smíšené volební systémy podle Shugarta a Wattenberga.

1.4.1. Poměrné smíšené systémy

Poměrné smíšené systémy jsou takové, v nichž výsledek v nominální části ovlivňuje výsledek v části kandidátních listin, a to takovým způsobem, že kompenzuje případnou

⁶⁵ Jak poznamenávají sami autoři, ačkoli jsou v nominální úrovni obvykle užívány většinové volební techniky, není to nutnou podmínkou. Nelze tedy zaměňovat označení nominální úroveň s označením většinová, známe totiž i systémy, v nichž se v nominální úrovni užívají semiproporční techniky (některé obvody v Japonsku). Autoři navíc dodávají, že nic nebrání tomu, aby se i v nominální části užily proporční techniky.

⁶⁶ SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 10. ISBN 01-992-5768-X.

⁶⁷ *Ibidem*, s. 13-15.

disproporcionalitu mezi zisky v jednotlivých částech.⁶⁸ Díky této vazbě MMP napomáhá např. ve srovnání s MMM menším stranám, které v nominální části tradičně nemají příliš výrazné zisky.⁶⁹

V praxi je nejprve zjištěna tzv. *ideální proporce*, a to na základě výsledků z úrovně kandidátních listin. Tento údaj určuje, na jaký celkový počet mandátů má daná strana nárok. Ideální proporce se porovná s počtem mandátů, které strana získala v nominální úrovni, rozdíl je vyrovnán osobami z kandidátní listiny.⁷⁰ S ohledem na toto nastavení však může dojít k tomu, že strana v nominální části obdrží více mandátů, než kolik odpovídá její ideální proporci. Tato situace se v praxi řeší dvěma způsoby. První možností jsou tzv. převislé mandáty (*overhang seats*, z německého *Überhangmandate*), kdy se počet mandátů ve voleném tělesu dočasně (pro dané volební období) navýší tak, aby všem stranám zůstaly získané mandáty (používá se v Německu či na Novém Zélandě). Druhou možností je snížení počtu distribuovaných mandátů v listinné části o tolik mandátů, kolik převyšuje ideální proporci stran (používá se v Bolívii či Venezuele).⁷¹

Nejtypičtějším (a také nejstarším) zástupcem této kategorie smíšených systémů je volební systém do německého *Bundestagu*. Do této kategorie jsou řazeny i volební systémy Bolívie a Nového Zélandu, zkoumané v rámci této práce.

1.4.2. Většinové smíšené systémy

Vazba, která byla popsána u MMP u většinových smíšených systémů absentuje. Obě složky se tedy nijak neovlivňují. Přepočítání v obou částech se odehrává odděleně, výsledný počet mandátů pro strany je prostým součtem výsledků z nominální části a z části kandidátních listin.⁷² Z tohoto důvodu systém zlepšuje v porovnání s MMP zisky větších stran na úkor menších.⁷³

⁶⁸ SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 13-16. ISBN 01-992-5768-X.

⁶⁹ ŽENÍŠEK, Marek. 2004. Typologie a výstupy smíšených volebních systémů. In: NOVÁK, Miroslav a Tomáš LEBEDA. 2004. *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Plzeň: Aleš Čeněk. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk), s. 45. ISBN 80-864-7388-0.

⁷⁰ CHYTILEK, Roman, Jakub ŠEDO, Tomáš LEBEDA a Dalibor ČALOUD. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál, 239 s. ISBN 978-80-7367-548-6.

⁷¹ SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 23-24. ISBN 01-992-5768-X.

⁷² CHYTILEK, Roman, Jakub ŠEDO, Tomáš LEBEDA a Dalibor ČALOUD. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál, 239 s. ISBN 978-80-7367-548-6.

⁷³ SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 16. ISBN 01-992-5768-X.

1.4.3. Většinové systémy s částečnou kompenzací

V těchto systémech dochází k jisté korekci mezi oběma složkami systémů, tato však není natolik výrazná, aby zásadním způsobem proměnila charakter výsledků. Ty jsou i nadále spíše většinové. Do této kategorie autoři řadí volební systémy Maďarska a Itálie.⁷⁴

⁷⁴ *Ibidem*, s. 13-16.

2. Okolnosti zavedení smíšených volebních systémů

V následující části jsou srovnávány příčiny volebních reforem a okolnosti, za kterých k nim došlo. Pozornost je věnována předchozímu politickému a stranickému systému a dále také klíčovým aktérům, jejichž preference změnu volebního systému ovlivnily. Nejprve jsou představeny zkoumané země jednotlivě, poté následuje jejich vzájemná komparace. V dalších kapitolách bude užitá terminologie podle Shugarta a Wattenberga, neboť ji autor považuje za srozumitelnější a výstižnější s ohledem na charakter zkoumaných systémů.

Vybrané země byly pro vzájemnou komparaci zvoleny z několika důvodů. Výzkumníky bývají tamní volební systémy řazeny do téže kategorie bez ohledu na konkrétní typologii (viz výše), zároveň také vykazují podstatné shodné znaky. Mezi ně patří například vazba mezi přepočtem hlasů v obou částech systému, systém prvního v cíli (FPTP) ve většinové části, uzavřené kandidátní listiny v poměrné části, přípustnost dvojí kandidatury či obdobně nastavený poměr mezi počty mandátů v jednotlivých složkách systému. V německém a novozélandském systému jsou také shodně přípustné tzv. převislé mandáty, v Bolívii a na Novém Zélandu jsou zvlášť vyhrazené mandáty pro původní obyvatel. Novozélandský a bolivijský systém byly rovněž shodně modelovány bezprostředně na základě německého vzoru.

2.1. Německo

Základní atributy německého volebního systému, označovaného za modelový příklad poměrného smíšeného systému, byly ustaveny mezi lety 1949 a 1956. Ačkoli od té doby došlo k některým úpravám či doplněním, nejnověji v reakci na rozhodnutí německého ústavního soudu v roce 2008, německý volební systém si i nadále zachovává své klíčové parametry.

Zcela formující vliv při volbě nového volebního systému měla v poválečném Německu negativní historická zkušenost s fungováním extrémně proporcionálního volebního systému ve výmarském Německu.⁷⁵ Jeden mandát v něm získala strana za každých 60 tisíc hlasů, které dostala. Mandát navíc pak obdržela strana v případě, pokud po přidělení mandátů byl zbytek jejích hlasů vyšší než 30 tisíc hlasů. Takto nastavený

⁷⁵ SAALFELD, Thomas, 2005. Germany: Stability and Strategy in a Mixed-Member Proportional System. In: GALLAGHER, Michael a Paul MITCHELL. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, s. 210. ISBN 9780199257560.

system žádným způsobem nemotivoval strany ke větší spolupráci a integraci, což dále posilovalo již tak vysokou fragmentaci stranického systému, jež byla pozůstatkem císařského Německa.⁷⁶

Za klíčové aktéry v první fázi vytváření systému lze označit politické strany zastoupené v parlamentní radě, jednotlivé spolkové vlády a také zástupce spojeneckých okupačních sil.⁷⁷ Parlamentní rada byla zvláštním orgánem, ustaveným za účelem vypracování nové německé ústavy, který byl ovšem pověřen i přípravou volebního zákona.⁷⁸ Její složení reflektovalo výsledky voleb na úrovni spolkových zemí z roku 1948: 27 křesel pro CDU/CSU (*Christlich Demokratische Union / Christlich-Soziale Union*; Křesťanskodemokratická unie / Křesťansko-sociální unie), 27 křesel pro SPD (*Sozialdemokratische Partei Deutschlands*; Sociálnědemokratická strana Německa), 5 křesel pro FDP (*Freie Demokratische Partei*; Svobodná demokratická strana), 2 křesla pro DP (*Deutsche Partei*; Německá strana), 2 křesla pro Zentrum (Centrum) a 2 křesla pro KDP (*Kommunistische Partei Deutschlands*; Komunistická strana Německa).⁷⁹ Parlamentní rada sice na počátku svého fungování obdržela od spojeneckých sil některé základní direktivy, avšak její výsledné návrhy byly z drtivé části výsledky její vlastní invence.⁸⁰

Ještě před ustavením parlamentní rady měly dvě klíčové strany CDU/CSU a SPD přinejmenším obecnou představu o podobě nového volebního systému. CDU/CSU podporovala většinový systém s některými kompenzačními proporcionálními mechanismy. Hlavní motivací bylo minimalizovat fragmentaci a polarizaci stranického spektra stejně jako personalizovat vztahy mezi volenými zástupci a elektorátem. SPD naproti tomu i nadále alespoň částečně setrvala na své tradiční pozici, tedy podpoře proporcionálního systému, avšak s několika korektivy. Těmi bylo především užití

⁷⁶ SCARROW, Susan E., 2003. Germany: The Mixed-Member System as a Political Compromise. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 58-59. ISBN 01-992-5768-X.

⁷⁷ SAALFELD, Thomas, 2005. Germany: Stability and Strategy in a Mixed-Member Proportional System. In: GALLAGHER, Michael a Paul MITCHELL. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, s. 210. ISBN 9780199257560.

⁷⁸ SCARROW, Susan E., 2003. Germany: The Mixed-Member System as a Political Compromise. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 57-58. ISBN 01-992-5768-X.

⁷⁹ KREUZER, Marcus, 2004. Germany: Partisan Engineering of Personalized Proportional Representation. In: COLOMER, Joseph. M. (ed.). *Handbook of Electoral System Choice*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 228. ISBN 978-0-230-52274-9.

⁸⁰ SCARROW, Susan E., 2003. Germany: The Mixed-Member System as a Political Compromise. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 58. ISBN 01-992-5768-X.

většinového systému a zavedení jednomandátových obvodů pro část křesel v *Bundestagu* a 5% volební klauzule na úrovni států, fakticky zavedení tedy smíšeného systému. I tento návrh se měl popasovat s vnímanými nedostatky výmarského systému. Spíše poměrný systém podporovaly též menší subjekty.⁸¹ Jak ale poznamenává Kreuzer, na počátku cesty ke změně volebního systému více než stranický kalkul ohledně možných volebních zisků hrála v rozhodování stranických lídrů roli negativní zkušenost s předchozím systémem.⁸²

Dimenze stranických preferencí se v jednáních začala projevovat až po ustavení parlamentní rady, tedy ve chvíli, kdy již měly jednotlivé strany díky proběhlým zemským volbám lepší představu o své voličské podpoře a o fungování volebních systémů v jednotlivých spolkových zemích.⁸³ Proběhlé zemské volby se na jednáních o novém celostátním volebním systému podepsaly ještě v jedné rovině – ve všech spolkových zemích byl v nějaké variantě užit poměrný volební systém. Tato zkušenost ilustrovala legislativcům, jak přibližně by mohl nový systém operovat v praxi a jaké by mohl přinést výsledky.⁸⁴

Při jednáních v rámci parlamentní rady si SPD uvědomila klíčovou roli menších stran, jejichž podpora byla vzhledem k paritě s CDU/CSU pro prosazení smíšeného systému nezbytná. Z tohoto důvodu tak svůj původní návrh upravila do více poměrné podoby, což mimo jiné znamenalo i odstranění volební klauzule.⁸⁵ Dohoda mezi křesťanskými demokraty a socialisty v úvahu nepřipadala, a to ze dvou důvodů. SPD si byla vědoma toho, že by z většinového systému disproporčně těžila CDU/CSU a většinový systém by zároveň pravděpodobně přesunul voličskou podporu od menších subjektů k CDU/CSU, což by současně znamenalo eliminaci potenciálních koaličních partnerů pro SPD.⁸⁶

Konečným výsledkem jednání parlamentní rady byl návrh smíšeného volebního systému, v němž byla polovina zástupců volena v jednomandátových obvodech a druhá

⁸¹ KREUZER, Marcus, 2004. Germany: Partisan Engineering of Personalized Proportional Representation. In: COLOMER, Joseph. M. (ed.). *Handbook of Electoral System Choice*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 226-228. ISBN 978-0-230-52274-9.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ *Ibidem*.

⁸⁴ SCARROW, Susan E., 2003. Germany: The Mixed-Member System as a Political Compromise. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 60-61. ISBN 01-992-5768-X.

⁸⁵ KREUZER, Marcus, 2004. Germany: Partisan Engineering of Personalized Proportional Representation. In: COLOMER, Joseph. M. (ed.). *Handbook of Electoral System Choice*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 229. ISBN 978-0-230-52274-9.

⁸⁶ *Ibidem*.

polovina pomocí kandidátních listin v každé ze spolkových zemí.⁸⁷ Tento návrh nepočítal s uzavírací klauzulí a měl podporu všech stran s výjimkou CDU/CSU a DP.⁸⁸

Volební systém v této podobě ale nebyl přijatelný pro zemské vlády a spojenecké okupační síly – na poslední chvíli návrh doplnili o 5% volební klauzuli na zemské úrovni a změnili poměr mezi listinnou a nominální částí na 60 ku 40 ve prospěch nominální části. Takto upravený volební zákon odmítla parlamentní rada přijmout, načež přímo zasáhly spojenecké okupační síly a nařídily v květnu jednotlivým spolkovým zemím zákon implementovat.⁸⁹

Volební zákon z roku 1949 však představoval pouze jednorázové řešení, a proto čekal na zákonodárce před volbami v roce 1953 opět úkol připravit nový volební zákon. Strany, vědomy si kontroverzí, které s sebou další debata o podobě volebního systému ponese, odkládaly rozhodnutí na poslední chvíli. V tento okamžik už ale nezbyl na širokou debatu čas a bylo opět přijato pouze jednorázové řešení pro další volby.⁹⁰ Nový zákon principiálně navazoval na zákon z roku 1949, oproti němu však doznal několika změn. Došlo k navýšení počtu členů *Bundestagu* na 484 a vyrovnání podílů mandátů rozdělovaných v listinné a nominální části. Nově také voliči obdrželi dva hlasy, jeden pro nominální a jeden pro listinnou část (ve volbách 1949 disponovali pouze jedním hlasem, kterým volili v jednomandátových obvodech, tyto odevzdané hlasy zároveň posloužily k výpočtu podílů v proporcionální části). Na závěr došlo k mírné úpravě volební klauzule. Její výše zůstala na 5 %, nově se však počítala nikoli na úrovni jednotlivých spolkových zemí, ale na celostátní úrovni. K tomu navíc přibyla alternativní možnost spočívající v zisku jednoho přímého mandátu.⁹¹

Německý volební systém se v zásadě ustálil do své konečné podoby volebním zákonem z roku 1956, který byl poprvé aplikován při volbách v následujícím roce.

⁸⁷ SCARROW, Susan E., 2003. Germany: The Mixed-Member System as a Political Compromise. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 64. ISBN 01-992-5768-X.

⁸⁸ KREUZER, Marcus, 2004. Germany: Partisan Engineering of Personalized Proportional Representation. In: COLOMER, Joseph. M. (ed.). *Handbook of Electoral System Choice*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 230. ISBN 978-0-230-52274-9.

⁸⁹ SCARROW, Susan E., 2003. Germany: The Mixed-Member System as a Political Compromise. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 64. ISBN 01-992-5768-X.

⁹⁰ KREUZER, Marcus, 2004. Germany: Partisan Engineering of Personalized Proportional Representation. In: COLOMER, Joseph. M. (ed.). *Handbook of Electoral System Choice*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 231. ISBN 978-0-230-52274-9.

⁹¹ SAALFELD, Thomas, 2005. Germany: Stability and Strategy in a Mixed-Member Proportional System. In: GALLAGHER, Michael a Paul MITCHELL. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, s. 211. ISBN 9780199257560.

V debatě, která přijetí zákona předcházela, se opět střetávaly názory především CDU/CSU a SPD. Křesťanští demokraté se i při této příležitosti stavěli za většinový systém, zatímco sociální demokraté prosazovali zachování stávajícího smíšeného systému. Na svou stranu získali také některé menší strany, za jejichž podporu přislíbili snížení volební klauzule na 3 % na úrovni jednotlivých spolkových zemí. Jakmile však křesťanští demokraté ustoupili ze své pozice, začali sociální demokraté jednat především s nimi a společně přijali volební zákon, který zakotvoval předchozí smíšený systém s 5% volební klauzulí na federální úrovni (vyšší klauzule nebyla s ohledem na přechozí rozhodnutí spolkového ústavního soudu přípustná).⁹² Alternativní podmínka účasti na přerozdělování hlasů v listinné části se zvýšila z jednoho přímo získaného mandátu na tři.⁹³

Pro přerozdělování hlasů v listinné části se od vzniku systému užíval d'Hondtův dělitel⁹⁴, který byl před volbami v roce 1987 vystřídán Hare-Niemayerovou metodou⁹⁵, ta byla v roce 2009 nahrazena metodou Sainte-Laguë/Schepers.⁹⁶

Už od svého počátku počítal německý volební systém s tzv. převislými mandáty (*Überhangmandate*). Pokud tedy strana získá více přímých mandátů, než na kolik by měla mít podle výsledků v poměrné části nárok, tyto mandáty neztrácí a celkový počet křesel v *Bundestagu* se o převislé mandáty navýší.⁹⁷ Volební reformou v roce 2013 byl systém v reakci na rozhodnutí spolkového ústavního soudu navíc doplněn o tzv. vyrovnávací mandáty (*Ausgleichsmandate*), které zaručují co nejproporcionálnější složení výsledného zákonodárného tělesa.⁹⁸

⁹² SCARROW, Susan E., 2003. Germany: The Mixed-Member System as a Political Compromise. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 67. ISBN 01-992-5768-X.

⁹³ SAALFELD, Thomas, 2005. Germany: Stability and Strategy in a Mixed-Member Proportional System. In: GALLAGHER, Michael a Paul MITCHELL. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, s. 211. ISBN 9780199257560.

⁹⁴ D'Hondtsche Sitzverteilung, 2014. *Der Bundeswahlleiter* [online]. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://www.bundeswahlleiter.de/service/glossar/d/d-hondtsche-sitzverteilung.html>

⁹⁵ Hare/Niemeyer, 2015. *Der Bundeswahlleiter* [online]. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://www.bundeswahlleiter.de/service/glossar/h/hare-niemeyer.html>

⁹⁶ Sainte-Laguë/Schepers, 2015. *Der Bundeswahlleiter* [online]. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://www.bundeswahlleiter.de/service/glossar/s/sainte-lague-schepers.html> Tato volební metoda vytváří stejné výsledky jako metoda Sainte-Laguë avšak prostřednictvím odlišného početního postupu.

⁹⁷ SAALFELD, Thomas, 2005. Germany: Stability and Strategy in a Mixed-Member Proportional System. In: GALLAGHER, Michael a Paul MITCHELL. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, s. 211. ISBN 9780199257560.

⁹⁸ BEHNKE, Joachim, 2014. The New Electoral Law – or: Good Things Don't Always Come to Those Who Wait. *German Politics*. 23(4), s. 269. DOI: 10.1080/09644008.2014.953066. ISSN 0964-4008. Dostupné také z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09644008.2014.953066>

Jak je patrné, současný německý volební systém není výsledkem jednoho autoritativního rozhodnutí, ale je produktem postupného vývoje a mezistranického kompromisu⁹⁹, při jehož formování zásadní úlohy sehrály též některé menší subjekty, nejvýrazněji asi FDP.¹⁰⁰ Je také podstatné zdůraznit, že tento systém je v první řadě výsledkem jednání elit, než že by reagoval na společenský tlak či preference konkrétního volebního systému.¹⁰¹

2.2. Nový Zéland

Cesta k reformě novozélandského volebního systému, která v roce 1993 vyvrcholila zavedením poměrného smíšeného systému, byla započata již na konci 70. let minulého století. Aby však mohla být správně ve své úplnosti analyzována, je třeba se nejprve podrobněji zabývat předchozím systémem.

Novozélandský parlamentarismus byl výzkumníky (mezi jinými i např. Arendtem Lijphartem) označován za nejčistší příklad westminsterského modelu vládnutí.¹⁰² Do jeho jednokomorového parlamentu (horní komora byla zrušena v roce 1950¹⁰³) probíhaly volby prostřednictvím volebního systému prvního v cíli (FPTP). Stranický systém byl typickým případem bipartismu se stranami Labour Party a National Party. Celkově můžeme tehdejší systém označit za případ extrémního systému podle Shugarta, konkrétně systém největšího počtu se všemi jeho úskalími.¹⁰⁴

Novozélandský systém se v rámci západních demokracií vyznačoval poměrně nezvyklou vlastností – téměř zcela v něm absentoval systém brzd a rovnovah (chybějící druhá komora parlamentu, slabé místní a regionální vlády, většinový systém, jednobarevné vlády, nedostatečný ústavní rámec, chybějící listina práv, neexistující

⁹⁹ CABADA, Ladislav a Marek ŽENÍŠEK. 2003. *Smíšené volební systémy*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, s. 68. ISBN 80-864-7344-9.

¹⁰⁰ SCARROW, Susan E., 2003. Germany: The Mixed-Member System as a Political Compromise. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 66. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁰¹ *Ibidem*, s. 67.

¹⁰² DENEMARK, David, 2003. Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 72. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁰³ ROBERTS, Nigel S., 2004. New Zealand. In: NOHLEN, Dieter. *Elections in Asia and the Pacific*. Reprint. Oxford: Oxford University Press, s. 706. ISBN 9780199249596.

¹⁰⁴ Srov. DENEMARK, David, 2003. Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 83-84. ISBN 01-992-5768-X; SHUGART, Matthew Soberg. 2003. "Extreme" Electoral Systems and the Appeal of the Mixed-Member Alternative. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 45-46. ISBN 01-992-5768-X.

ústavní soud).¹⁰⁵ Jedinou skutečnou kontrolu vůči vládě tak představovaly volby do parlamentu, což se také stalo klíčovým prvkem novozélandské politické kultury – odpovědnost vládní strany byla posuzována na základě plnění či neplnění předvolebních slibů.¹⁰⁶ Z výše uvedených důvodů proto někteří výzkumníci označují tehdejší novozélandský systém za „volební diktaturu“ (*elective dictatorship*).¹⁰⁷

Klíčovou úlohu při reformě volebního systému sehrála Královská komise pro volební systém (*Royal Commission on the Electoral System*). Toto těleso bylo ustaveno labouristickým vicepremiérem a profesorem ústavního práva Geoffrey Palmerem¹⁰⁸ v roce 1985 po volebním vítězství Labour Party v roce 1984. Vznik Královské komise byl reakcí na volební výsledky z let 1978 a 1981 – Labour Party pokaždé získala většinu hlasů (40, 4 %, resp. 39 %), avšak obdržela méně křesel než druhá National Party (40 ku 51, resp. 43 ku 47).¹⁰⁹ Labour Party se v reakci na tyto výsledky veřejně zavázala ke zhodnocení fungování dosavadního volebního systému.

Komise byla ustavena jako nezávislé a nadstranické těleso, které mělo k posuzování volebního systému přistupovat bez předsudků, zároveň měla také poměrně široké pole působnosti.¹¹⁰ Komise vznikla i díky tomu, že poslanci nepředpokládali, že by její závěry měly být jakkoli radikální, a zároveň měli za to, by její závěry mohly být případně marginalizovány a její význam umenšen.¹¹¹

Palmer se přímo podílel na výběru jejích pěti členů, kterými byli soudce nejvyššího soudu, statistik, ústavní právník, politolog¹¹² a zástupce původních obyvatel

¹⁰⁵ RENWICK, Alan, 2010. *The Politics of Electoral Reform: Changing The Rules of Democracy*. New York, N.Y.: Cambridge University Press., s. 195-196. ISBN 05-217-6530-7.

¹⁰⁶ DENEMARK, David, 2003. Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 72. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁰⁷ Srov. DENEMARK, David, 2003. Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 81. ISBN 01-992-5768-X.; VOWLES, Jack, 2008. Systematic Failure, Coordination, and Contingencies: Understanding Electoral System Change in New Zealand. In: BLAIS, André (ed.). *To Keep or To Change First Past The Post?: The Politics of Electoral Reform*. New York: Oxford University Press, s. 177. ISBN 0199539391.

¹⁰⁸ RENWICK, Alan, 2010. *The Politics of Electoral Reform: Changing The Rules of Democracy*. New York, N.Y.: Cambridge University Press., s. 195. ISBN 05-217-6530-7.

¹⁰⁹ DENEMARK, David, 2003. Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 77. ISBN 01-992-5768-X.

¹¹⁰ RENWICK, Alan, 2010. *The Politics of Electoral Reform: Changing The Rules of Democracy*. New York, N.Y.: Cambridge University Press., s. 195. ISBN 05-217-6530-7.

¹¹¹ *Ibidem*, s. 198.

¹¹² DENEMARK, David, 2003. Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 86. ISBN 01-992-5768-X.

Maorů.¹¹³ Pro posouzení stávajícího volebního systému a jeho možných alternativ si komise určila deset kritérií: 1. spravedlivé rozdělení mandátů mezi stranami, 2. reprezentace menšin, 3. reprezentace Maorů, 4. politická integrace, 5. reprezentace voličů, 6. volební účast, 7. akceschopnost vlády, 8. efektivita parlamentu, 9. efektivita stran, 10. legitimita.¹¹⁴ Velká váha byla při hodnocení kladena především na proporcionalitu mezi získanými hlasy a mandáty a také na spravedlivé zastoupení menšinových uskupení.¹¹⁵

Během více než roku svého působení vypracovala komise na základě stovek podnětů, veřejných slyšení a návštěvy pěti zemí (Austrálie, Kanada, Velká Británie, Irsko, Západní Německo) obsáhlou zprávu, která byla publikována v prosinci roku 1986.¹¹⁶ Podle výsledků komise nenaplnoval stávající většinový systém ani jedno ze stanovených kritérií. Jako pomyslný vítěz jejího hodnocení pak vyšel poměrný smíšený systém, který splňoval 7 kritérií z 10.¹¹⁷ Pozitivně byl hodnocen především díky schopnosti zajistit proporcionalní výsledky, efektivní reprezentaci menšin a Maorů, stejně jako akceschopnost parlamentu.¹¹⁸ V návaznosti na zveřejnění zprávy se zformovala organizace Koalice za volební reformu (*Electoral Reform Coalition*), nadstranický subjekt, integrující zástupce ze všech stran, který podporoval zavedení poměrného smíšeného systému.¹¹⁹ Později, v rámci kampaně před konáním referenda, se projevila jako výrazná síla, jež byla schopna přetavit obecnou nespokojenost voličů s politickým establishmentem v podporu pro změnu volebního systému.¹²⁰

¹¹³ RENWICK, Alan, 2010. *The Politics of Electoral Reform: Changing The Rules of Democracy*. New York, N.Y.: Cambridge University Press., s. 198. ISBN 05-217-6530-7.

¹¹⁴ DENEMARK, David, 2003. Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 85-86. ISBN 01-992-5768-X.

¹¹⁵ RENWICK, Alan, 2010. *The Politics of Electoral Reform: Changing The Rules of Democracy*. New York, N.Y.: Cambridge University Press., s. 199. ISBN 05-217-6530-7.

¹¹⁶ NAGEL, Jack H., 2004. New Zealand: Reform by (Nearly) Immaculate Design. In: COLOMER, Joseph. M. (ed.). *Handbook of Electoral System Choice*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 533. ISBN 978-0-230-52274-9.

¹¹⁷ DENEMARK, David, 2003. Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 85-86. ISBN 01-992-5768-X.

¹¹⁸ NAGEL, Jack H., 2004. New Zealand: Reform by (Nearly) Immaculate Design. In: COLOMER, Joseph. M. (ed.). *Handbook of Electoral System Choice*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 533. ISBN 978-0-230-52274-9.

¹¹⁹ VOWLES, Jack, 2005. New Zealand: The Consolidation of Reform? In: GALLAGHER, Michael a Paul MITCHELL. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, s. 297. ISBN 9780199257560.

¹²⁰ RENWICK, Alan, 2010. *The Politics of Electoral Reform: Changing The Rules of Democracy*. New York, N.Y.: Cambridge University Press., s. 205. ISBN 05-217-6530-7.

V této době, tedy 80. letech minulého století, se zároveň začal intenzivněji projevat *dealignment* jako přirozený důsledek většinového volebního systému a westminsterského stylu vládnutí jako takového. Vlády nebyly s to se přizpůsobit měnící se voličské realitě a zároveň i přes odpor voličů pokračovaly v ekonomických reformách, kterými se snažily mírnit hospodářskou krizi. Tento problém se nejvíce projevil po roce 1984, kdy se vlády ujala vítězná Labour Party. Ta i přes své předvolební sliby pokračovala v úsporných opatřeních započatých vládou National Party, liberalizací trhu a privatizací, což výrazně zvyšovalo nespokojenost voličů.¹²¹ Tento stav měl hned několik důsledků: pokles důvěry v parlament a politiky, snižující se identifikaci voličů se stranami, pokles členství v politických stranách, klesající volební účast, zvětšující se voličská volatilita a rostoucí podpora menších stran.¹²² Poslední ze zmíněných vedl k ještě větší disproporcionalitě volebních výsledků, strany i nadále sestavovaly jednobarevné vlády, ačkoli měly nižší podporu než kdy dříve. Disproporcionalita dosáhla svého vrcholu v posledních volbách podle většinového systému: Labour Party a National Party dohromady získaly 69,8 % hlasů, za které ale obdržely 96 % křesel v parlamentu (95 křesel z 99).¹²³

Již od konce 70. let se také začal intenzivněji projevat problém reprezentace původních obyvatel – Maorů, kteří měli v parlamentu tradičně své zastoupení. Zatímco počet čtyř vyhrazených křesel zůstal neměnný, maorská populace se zvětšovala, což vedlo k jejímu nedostatečnému zastoupení.¹²⁴

Klíčovým momentem na cestě ke změně volebního systému byla předvolební televizní debata v roce 1987. Tehdejší premiér David Lange z Labour Party v přímém přenosu mimo jiné přislíbil postoupení zprávy komise parlamentnímu výboru k projednání, na což mělo navázat závazné referendum o volebním systému.¹²⁵ Dodnes přitom není zcela jasné, z jakého důvodu Lange, který se sám jako většina jeho spolustraníků proti reformě volebního systému stavěl, toto prohlášení učinil. Jako

¹²¹ *Ibidem*, s. 203-204.

¹²² DENEMARK, David, 2003. Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 74. ISBN 01-992-5768-X.

¹²³ DENEMARK, David, 2003. Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 75-77. ISBN 01-992-5768-X.

¹²⁴ *Ibidem*, s. 79.

¹²⁵ Referendum byl jeden ze dvou způsobů možné změny volebního systému, druhým bylo hlasování v parlamentu s 75% většinou. Srov. NAGEL, Jack H., 2004. New Zealand: Reform by (Nearly) Immaculate Design. In: COLOMER, Joseph. M. (ed.). *Handbook of Electoral System Choice*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 531. ISBN 978-0-230-52274-9.

možná vysvětlení jsou uváděny chyba v podkladech, špatně přečtené poznámky či snaha „zabodovat“ v debatě bez ohledu na možné dlouhodobé následky.¹²⁶ Po vyhraných volbách však Labour Party svému slibu nedostála a premiér Palmer, který později nahradil Langeho, musel oznámit, že vypsání referenda nemá podporu jeho poslanců.¹²⁷

Této situace se ve volbách v roce 1990 pokusila využít National Party, která sama nebyla volební reformě výrazně nakloněna. Ve snaze využít zklamání voličů z nedodržení předvolebních slibů vyjádřila podporu závaznému referendu o změně volebního systému.¹²⁸ V daný okamžik však spíše než o upřímnou snahu šlo o krátkodobý kalkul a snahu nahnat politické body. Představitelé National Party zároveň nevěřili, že by případné referendum mohlo vést k zásadní změně systému.¹²⁹

Poté, co National Party v roce 1990 volby vyhrála, mohla jen stěží ze svého předvolebního slibu (i s ohledem na jiné porušené sliby týkající se nepokračování v ekonomických reformách) ustoupit. V rámci snahy o „minimalizaci škod“ nicméně došlo k úpravě původního plánu, místo jednoho referenda mělo dojít ke dvěma – prvnímu konzultativnímu a druhému závaznému.¹³⁰

První referendum se uskutečnilo v září 1992. Před občany byly předloženy dvě otázky: 1. zdali podporují stávající systém, nebo jeho změnu, 2. kterou ze 4 možných alternativ podporují (poměrný smíšený systém, většinový smíšený systém, alternativní hlasování¹³¹, systém jednoho přenosného hlasu¹³²).¹³³ Při 53,5% účasti se 84,7 % voličů

¹²⁶ RENWICK, Alan, 2010. *The Politics of Electoral Reform: Changing The Rules of Democracy*. New York, N.Y.: Cambridge University Press., s. 200. ISBN 05-217-6530-7.

¹²⁷ *Ibidem*, s. 201.

¹²⁸ DENEMARK, David, 2003. Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 88-89. ISBN 01-992-5768-X.

¹²⁹ RENWICK, Alan, 2010. *The Politics of Electoral Reform: Changing The Rules of Democracy*. New York, N.Y.: Cambridge University Press., s. 203. ISBN 05-217-6530-7.

¹³⁰ DENEMARK, David, 2003. Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 88-89. ISBN 01-992-5768-X.

¹³¹ Alternativní hlasování (*alternative vote, AV*) je takový volební systém, v němž volič v rámci jednomandátového obvodu seřadí kandidáty na hlasovacím lístku podle svých preferencí. Pokud žádný z kandidátů nezíská absolutní většinu, je eliminován kandidát s nejnižším počtem hlasů a jeho hlasy jsou podle druhých preferencí přerozděleny zbylým kandidátům. Tento postup se opakuje tak dlouho, dokud jeden z kandidátů nezíská absolutní většinu, tedy i mandát. Srov. REYNOLDS, Andrew, Ben. REILLY a Andrew ELLIS, 2005. *Electoral System Design: The New International IDEA Handbook*. Stockholm, Sweden: International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Handbook series (International Institute for Democracy and Electoral Assistance), s. 47-48. ISBN 91-853-9118-2.

¹³² Systém jednoho přenosného hlasu (*single transferable vote, STV*) je takový volební systém, v němž volič v rámci jednoho vícemandátového obvodu volič seřadí kandidáty na hlasovacím lístku podle svých preferencí. Následně je vypočítána volební kvóta, kandidáti, jejichž počet prvních preferencí tuto kvótu překročil, jsou zvoleni, jejich hlasy, které kvótu převyšují, jsou podle druhých preferencí rozděleny zbylým kandidátům. Poté jsou eliminováni kandidáti s nejnižším počtem hlasů a jejich hlasy jsou

vyslovilo pro změnu volebního systému. Ze čtyř představených alternativ měl největší podporu poměrný smíšený systém se 70,5 % hlasů. Tento jasný signál od voličů donutil National Party pokračovat s druhou částí plánu – v roce 1993 tedy následovalo závazné referendum, které proběhlo společně s parlamentními volbami.¹³⁴

Parlament, v němž volební reforma neměla vysokou podporu, se před druhým referendem pokusil oslabit podporu pro smíšený volební systém. Záměrně proto ne zcela přesně dodržel doporučení komise. Komise například navrhovala navýšit počet poslanců na 120 (oproti dosavadním 99) jak při změně volebního systému, tak při jeho zachování. Parlamentní návrh však počítal s navýšením počtu poslanců pouze v případě, že dojde k zavedení poměrného smíšeného systému. Důvodem pro tuto odchylku byla snaha o využití frustrace voličů z politiků – společně se změnou volebního systému by totiž zároveň došlo k navýšení jejich počtu. Oproti doporučení byly též do návrhu smíšeného systému zakomponovány uzavřené kandidátní listiny.¹³⁵ K otevřené opozici však ze strany poslanců nedošlo, jediným veřejným podporovatelem většinového systému byla lobbystická skupina Kampaň za lepší vládnutí (*Campaign for Better Government*) financovaná podnikatelskými uskupeními, jež vznikla jen několik málo měsíců před konáním referenda.¹³⁶

Závazné referendum o změně volebního systému proběhlo 6. listopadu 1993 společně s parlamentními volbami. Voličská účast dosáhla 82,6 %. Voliči vybírali mezi možnostmi zachovat stávající většinový volební systém nebo zavést poměrný smíšený volební systém (ve výše nastíněné podobě). Pro druhou možnost se vyjádřilo 53,9 % voličů. První volby podle nového systému proběhly v říjnu 1996.¹³⁷

redistribuovány podle druhých preferencí zbylým kandidátům. Tento postup se opakuje, dokud nejsou obsazeny všechny rozdělované mandáty. Srov. REYNOLDS, Andrew, Ben. REILLY a Andrew ELLIS, 2005. *Electoral System Design: The New International IDEA Handbook*. Stockholm, Sweden: International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Handbook series (International Institute for Democracy and Electoral Assistance), s. 71-76. ISBN 91-853-9118-2.

¹³³ NAGEL, Jack H., 2004. New Zealand: Reform by (Nearly) Immaculate Design. In: COLOMER, Joseph. M. (ed.). *Handbook of Electoral System Choice*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 535. ISBN 978-0-230-52274-9.

¹³⁴ DENEMARK, David, 2003. Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 89. ISBN 01-992-5768-X.

¹³⁵ *Ibidem*, s. 91-92.

¹³⁶ VOWLES, Jack, 2008. Systematic Failure, Coordination, and Contingencies: Understanding Electoral System Change in New Zealand. In: BLAIS, André (ed.). *To Keep or To Change First Past The Post?: The Politics of Electoral Reform*. New York: Oxford University Press, s. 179. ISBN 0199539391.

¹³⁷ DENEMARK, David, 2003. Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 91-92. ISBN 01-992-5768-X.

Do 120členného parlamentu je v současnosti voleno 71 zástupců v jednomandátových obvodech, zbývajících 49 pak na základě kandidátních listin v rámci jediného celostátního obvodu.¹³⁸ Pro přepočítání v listinné části se užívá metoda Sainte-Laguë.¹³⁹ V návaznosti na požadavek lepší reprezentace Maorů jsou pro ně vyhrazeny zvláštní mandáty, které jsou obsazovány v rámci jednomandátových obvodů.¹⁴⁰ Přesný počet takto distribuovaných mandátů závisí na počtu Maorů, kteří se zaregistrují pro tuto volbu.¹⁴¹ V současné době¹⁴² je takto vyhrazeno sedm křesel.¹⁴³

Volební klauzule pro účast na přidělování křesel v listinné části je 5 % nebo jeden mandát získaný v jednomandátovém obvodu.¹⁴⁴ Systém podobně jako jeho německý model připouští existenci tzv. převislých mandátů. Od roku 2005 dosud byly v každém parlamentu jeden až dva převislé mandáty.¹⁴⁵

V roce 2011 proběhlo v návaznosti na předvolební slib National Party konzultativní referendum o smíšeném poměrném systému.¹⁴⁶ Podobně jako v referendu v roce 1992 stály před voliči 2 otázky: zda chtějí zachovat poměrný smíšený systém a jakou případnou alternativu (systém prvního v cíli, alternativní systém, systém jednoho

¹³⁸ 214,101 more people on census night 2013 – new electorate needed, 2013. *Statistics New Zealand: Tataurangi Aotearoa* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://www.stats.govt.nz/browse_for_stats/population/census_counts/NumberofElectoralPopsandElectoralPopulations_MR2013Census.aspx

¹³⁹ ROBERTS, Nigel S., 2004. New Zealand. In: NOHLEN, Dieter. *Elections in Asia and the Pacific*. Reprint. Oxford: Oxford University Press, s. 713. ISBN 9780199249596.

¹⁴⁰ DENEMARK, David, 2003. Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 95. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁴¹ Maorské jednomandátové obvody se překrývají s „normálními obvody“, s ohledem na jejich nižší počet jsou co do rozlohy výrazně větší. Jeden „maorský“ obvod tak „zabírá“ několik „normálních“. Jižní ostrov tak např. tvoří 16 „normálních“ obvodů, ale pouze jeden maorský.

¹⁴² Tj. první polovinu roku 2017.

¹⁴³ 214,101 more people on census night 2013 – new electorate needed, 2013. *Statistics New Zealand: Tataurangi Aotearoa* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://www.stats.govt.nz/browse_for_stats/population/census_counts/NumberofElectoralPopsandElectoralPopulations_MR2013Census.aspx

¹⁴⁴ DENEMARK, David, 2003. Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 95. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁴⁵ Srov. 2005 General Election - Official Results, 2005. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2005/partystatus.html; 2008 General Election - Official Results, 2008. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2008/partystatus.html; 2011 General Election - Official Results, 2011. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2011/partystatus.html; 2014 General Election - Official Results, 2014. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2014/partystatus.html

¹⁴⁶ POWER, Simon, 2009. MMP referendum to be held at 2011 election. In: *beehive.govt.nz: The official website of the New Zealand Government* [online]. [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <https://www.beehive.govt.nz/release/mmp-referendum-be-held-2011-election>

přenosného hlasu, většinový smíšený systém) preferují. Pro zachování stávajícího systému se vyjádřilo 56,17 % voličů, z alternativ získal největší podporu systém prvního v cíli (31,19 %), je však nutno podotknout, že ještě více voličů (33,14 %) nevyslovilo svou podporu ani jedné z variant.¹⁴⁷

Zákon o referendu zároveň stanovil, že pokud v referendu zvítězí zachování dosavadního systému, má Volební komise (*Electoral Commission*) provést revizi jeho fungování. Při ní měly být hodnoceny volební klauzule, proporcionalita, dvojitá kandidatura (tj. možnost kandidovat zároveň v jednomandátových obvodech i na stranických listinách) a pořadí kandidátů na kandidátní listině.¹⁴⁸ Zpráva komise byla publikována v roce 2012. Ve svých závěrech doporučila např. snížit volební klauzuli na 4 %, zrušit alternativní klauzuli v podobě jednoho získaného přímého mandátu, zrušit možnost existence převislých mandátů či pevné stanovení poměru mezi listinnou a nominální částí na 40 ku 60.¹⁴⁹ Implementace těchto doporučení byla však vládou Johna Keye odmítnuta, a to z důvodu chybějícího konsensu na volební reformě mezi stranami.¹⁵⁰

2.3. Bolívie

Reforma bolivijského volebního systému, která znamenala zavedení poměrného smíšeného systému pro volby do dolní komory (*Cámara de Diputados*; poslanecká sněmovna) proběhla v roce 1994, avšak cesta k ní začala již v roce 1989.¹⁵¹

Před volební reformou byl v Bolívii používán proporcionální systém s devíti volebními obvody, jeho konkrétní podoby (především co do volební formule) se ale prakticky pro každé volby mezi lety 1979 a 1997 lišily.¹⁵²

¹⁴⁷ Results of the referendum, 2011. In: *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <http://www.elections.org.nz/events/past-events-0/2011-referendum-voting-system/results-referendum>

¹⁴⁸ Electoral Referendum Act 2010: Public Act 2010 No 139, 2010. In: *New Zealand Legislation* [online]. [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <http://www.legislation.govt.nz/act/public/2010/0139/latest/whole.html#DLM2833632>

¹⁴⁹ Report of the Electoral Commission on the review of the MMP voting system, 2012. In: *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: http://www.elections.org.nz/sites/default/files/bulk-upload/documents/Final_Report_2012_Review_of_MMP.pdf

¹⁵⁰ YOUNG, Audrey, 2013. Govt rejects recommendations to change MMP system. In: *nzherald.co.nz* [online]. [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=10883610

¹⁵¹ MAYORGA, René Antonio, 1997. Bolivia: Electoral Reform in Latin America. In: REYNOLDS, Andrew a Ben REILLY. *The International IDEA Handbook of Electoral System Design*. 2nd ed. Stockholm: International IDEA, s. 81. ISBN 9189098005.

Poměrný systém trpěl celou řadou defektů, které v konečném důsledku vyústily v potřebu jej reformovat. Výraznou roli měl v systému Národní volební soud (*Corte Nacional Electoral*), jenž svými rozhodnutími mohl významným způsobem ovlivňovat konečnou podobu volebních výsledků (rozhodoval např. o účasti malých stran na rozdělování křesel¹⁵³), a to díky poměrně benevolentní právní úpravě. Personální složení tohoto tělesa bylo zcela v rukou exekutivy, což významně omezovalo jeho nezávislost a fakticky znamenalo, že rozhodoval na základě stranických preferencí.¹⁵⁴ Účinky soudních zásahů lze ilustrovat například zvyšující se disproporcionalitou volebních výsledků. Tento rys se podařilo (pouze částečně) omezit volební reformou před volbami v roce 1993, kdy došlo k zavedení Sainte-Laguého dělitele¹⁵⁵, jenž nahradil dosavadní Hareovu kvótu.¹⁵⁶

Další nedostatek bolivijského proporcionalního systému představovala velikost některých volebních obvodů – několik z nich bylo ve srovnání se zbylými neúměrně velkých, což ve spojení s neexistencí volební klauzule podporovalo vznik zcela minoritních politických stran. Ty tak byly schopny se i se zcela minimální podporou dostat do parlamentu. V konečném důsledku tak docházelo ke tříštění stranického spektra.¹⁵⁷

Zásadní roli v rámci systému měly též uzavřené kandidátní listiny, které dále podporovaly zvyšující se odcizení voličů od stran a volených zástupců, z nichž většina měla pouze slabou vazbu na své volební obvody. Strany rovněž pouze omezeně reagovaly na požadavky a preference svých voličů. Výsledkem byly rostoucí voličská volatilita a snižující se důvěra v politické strany. Mayorga v této souvislosti hovoří o

¹⁵² MAYORGA, René Antonio, 2003. Electoral Reform in Bolivia: Origins of the Mixed-Member Proportional System. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 195. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁵³ *Ibidem*.

¹⁵⁴ LAZARTE R., Jorge, 2005. Bolivia. In: NOHLEN, Dieter. *Elections in the Americas: a data handbook*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, s. 128. ISSN 978-0199283583.

¹⁵⁵ „Čistý“ Sainte-Laguë představuje jeden z nejproporcionalnějších způsobů přepočtu a na rozdíl od např. podobného d'Hondta neznevýhodňuje menší strany. Srov. GROFMAN, Bernard. a Arend. LIJPHART, 1986. *Electoral Laws and Their Political Consequences*. New York: Agathon Press, s. 174-178. ISBN 0875860745.

¹⁵⁶ MAYORGA, René Antonio, 2003. Electoral Reform in Bolivia: Origins of the Mixed-Member Proportional System. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 195-196. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁵⁷ *Ibidem*, s. 197.

jasném případě hypercentralizovaného stranického systému, jak jej popisuje Shugart a jak je představen výše.¹⁵⁸

Ve svém souhrnu tyto závažné problémy s reprezentativností a legitimitou zákonodárského tělesa ohrožovaly legitimitu bolivijské demokracie jako takové.¹⁵⁹ Celá situace kulminovala při volbách v roce 1989. Strany ADN (*Acción Democrática y Nacionalista*; Národní demokratická akce) a MIR (*Movimiento de Izquierda Revolucionario*; Hnutí revoluční levice) získaly uměle parlamentní většinu, a to díky manipulaci s volebními výsledky na úkor menších stran pomocí volebního soudu.¹⁶⁰ Následkem byla nebyvalá vlna kritiky a tlak ze strany celé škály společenských organizací – sdružení podniků, odborů, médií i katolické církve, která spustila v roce 1990 mezistranickou debatu. Jejím výsledkem byla široká dohoda z června 1992 týkající se modernizace volebního systému.¹⁶¹ První dílčí reformou byla změna ustavování volebního soudu ve prospěch jeho větší nezávislosti a nadstranickosti – členy volebního soudu nově ustavovala Poslanecká sněmovna dvouřetinovou většinou.¹⁶²

Nejzásadnějším výsledkem mezistranické dohody bylo nicméně zavedení poměrného smíšeného systému podle návrhu MNR (*Movimiento Nacionalista Revolucionario*; Revoluční národní hnutí), hlavní inspirací byl německý volební systém.¹⁶³

Důvodů pro výběr tohoto systému bylo hned několik. Jedním z nich byla víra, že systém bude schopen vytvořit sněmovnu, jež bude jak dostatečně reprezentativní, tak dostatečně efektivní a nezávislá na exekutivě. Zároveň se mělo za to, že zrušení uzavřených listin pro více než polovinu mandátů pomůže vytvořit lepší vazbu mezi volenými zástupci a elektorátem, kteří tak budou schopni lépe reagovat na jeho zájmy a požadavky, což v konečném důsledku posílí i celkovou legitimitu zákonodárského tělesa.

¹⁵⁸ *Ibidem*, s. 200-201.

¹⁵⁹ LAZARTE R., Jorge, 2005. Bolivia. In: NOHLEN, Dieter. *Elections in the Americas: a data handbook*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, s. 128. ISSN 978-0199283583.

¹⁶⁰ MAYORGA, René Antonio, 2003. Electoral Reform in Bolivia: Origins of the Mixed-Member Proportional System. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 203. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁶¹ *Ibidem*, s. 204.

¹⁶² LAZARTE R., Jorge, 2005. Bolivia. In: NOHLEN, Dieter. *Elections in the Americas: a data handbook*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, s. 129. ISSN 978-0199283583.

¹⁶³ MAYORGA, René Antonio, 2003. Electoral Reform in Bolivia: Origins of the Mixed-Member Proportional System. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 204. ISBN 01-992-5768-X.

Zavedení jednomandátových obvodů mělo také přispět k lepší reprezentaci jednotlivých geografických oblastí.¹⁶⁴

Výsledná změna byla kodifikována v roce 1994, první volby podle nového systému proběhly v roce 1997. Je důležité poznamenat, že k reformě volebního systému došlo pouze na základě mezistranické dohody, nikoli na základě referenda jako např. na Novém Zélandě. Tato možnost ostatně v případě Bolívie nepřipadala ani v úvahu, neboť institut referenda tamní ústava v té době neznala.¹⁶⁵ Společně s volební reformou došlo rovněž ke vzniku ústavního soudu (do té doby existoval pouze Nejvyšší soud Bolívie), soudcovské rady a institutu lidskoprávního ombudsmana.¹⁶⁶

Jak již bylo zmíněno, bolivijský volební systém vychází z německého modelu. Poslanecká sněmovna má v současné době 130 členů, z nichž je 63 voleno v jednomandátových obvodech pomocí metody prvního v cíli (FPTP), 60 členů je voleno na základě kandidátních listin v jednom z devíti volebních obvodů. V této části se užívá metoda d'Hondtova volebního dělitele a 3% volební klauzule na celostátní úrovni. Tato opatření byla zavedena v roce 1996 zákonem o aplikaci článku 60 ústavy. Strana, která získala mandáty v jednomandátových obvodech, ale nepřekročila 3% klauzuli, obdrží pouze mandáty z jednomandátových obvodů. Zbýlých 7 křesel je vyhrazeno pro původní obyvatele, obsazována jsou pomocí většinového systému prvního v cíli (FPTP).¹⁶⁷

Na rozdíl od německého vzoru bolivijská úprava vylučuje existenci tzv. převislých mandátů. Toto opatření je důsledkem obavy zástupců menších volebních obvodů z toho, že by případné převislé mandáty získávaly především lidnatější obvody, což by znamenalo disproporci v jejich zastoupení.¹⁶⁸ Pokud dojde k situaci, že strana získá více jednomandátových obvodů, než jí poměrně přísluší, přebývající mandáty jsou

¹⁶⁴ MAYORGA, René Antonio, 2003. Electoral Reform in Bolivia: Origins of the Mixed-Member Proportional System. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 203-205. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁶⁵ MAYORGA, René Antonio, 1997. Bolivia: Electoral Reform in Latin America. In: REYNOLDS, Andrew a Ben REILLY. *The International IDEA Handbook of Electoral System Design*. 2nd ed. Stockholm: International IDEA, s. 81. ISBN 9189098005.

¹⁶⁶ LAZARTE R., Jorge, 2005. Bolivia. In: NOHLEN, Dieter. *Elections in the Americas: a data handbook*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, s. 123. ISSN 978-0199283583.

¹⁶⁷ *Ibidem*, s. 131.

¹⁶⁸ MAYORGA, René Antonio, 2003. Electoral Reform in Bolivia: Origins of the Mixed-Member Proportional System. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 202. ISBN 01-992-5768-X.

odečteny od počtu mandátů rozdělovaných v poměrné části. Nejdříve jsou mandáty odebrány straně, která získala nejmenší počet hlasů.¹⁶⁹

2.4. Komparace

V následující části bude provedena komparace historických okolností zavedení poměrných smíšených systémů ve zkoumaných zemích. Ačkoli se Bolívie, Německo i Nový Zéland v celé řadě aspektů, ať už kulturních, sociálních či geografických, výrazně liší, přesto mezi nimi můžeme v rámci zkoumaného tématu nalézat jisté paralely. Zároveň s tím je však také nutno poznamenat, že některé ze zkoumaných faktorů měly vliv na reformu volebního systému pouze v jedné ze zkoumaných zemí

Je-li nahlíženo na okolnosti zavedení smíšených volebních systémů v širším hledisku, je možno je rozdělit do kategorie interních (vnitrosystémových, popř. vnitřních) a externích (mimosystémových, popř. vnějších) vlivů. Skrze toto měřítko je patrné, že pouze v jednom ze zkoumaných případů – Německu ovlivnily podobu volebního systému vnější faktory. Svou roli při formování jeho modelového systému sehrály i spojenecké okupační síly. K tomu je však zároveň vhodné podotknout, že jejich role (s výjimkou nařízené implementace volebního zákona) však byla spíše pasivní. Na celou situaci především dohlížely a působily v roli garanta obnovení demokratického zřízení, s čímž souviselo i ustavení volebního systému, který se vyvaruje fatálním chybám předcházejícího systému. V případech Bolívie a Nového Zélandu lze shrnout, že externí vlivy nehrály při volebních reformách žádnou přímou roli. Jediná dimenze, kde se omezeně a nepřímou projeví, byla inspirace německým volebním systémem při výběru ideálního volebního systému.

Srovnají-li se politické systémy zkoumaných zemí před volební reformou, nalezneme shodně v případech Bolívie a Nového Zélandu oslabující důvěru voličů v politiku a fungování politických institucí, snižující se identifikaci s politickými stranami, odcizení voličů od volených zástupců a zvyšující se voličskou volatilitu. U Bolívie pak můžeme dokonce hovořit o ohrožení legitimacy demokratického zřízení. Je zajímavé, že tyto shodné znaky sledujeme v diametrálně odlišných podmínkách – jednou v souvislosti s extrémně proporcionálním systémem (Bolívie), jednou v souvislosti s takřka učebnicovým případem většinového systému prvního v cíli (Nový Zéland). Je tedy patrné, že výrazně odlišné volební systémy mohou mít za jistých

¹⁶⁹ LAZARTE R., Jorge, 2005. Bolivia. In: NOHLEN, Dieter. *Elections in the Americas: a data*

podmínek srovnatelný dopad na příslušné politické systémy. Za příčiny výše zmiňovaných patologických projevů lze v případě Bolívie označit závislost klíčových institucí na exekutivě a vázané kandidátní listiny, které příliš nemotivovaly jednotlivé volené zástupce naslouchat svému elektorátu. V případě Nového Zélandu pak strany jednoduše nereagovaly na podněty a preference voličů a ani k tomu s ohledem na většinový volební systém nebyly nuceny – alternativa v podobě třetí velké strany totiž prakticky nepřipadala v úvahu.

Pokud je hodnocena motivace aktérů pro výběr poměrného smíšeného systému, u Bolívie a Německa lze shodně nalézt snahu o větší personalizaci politiky a lepší geografické zastoupení jednotlivých oblastí skrze jednomandátové obvody. V tehdejších systémech v Bolívii (částečně) a v Německu (především) zároveň výrazný problém představovaly fragmentované stranické systémy. Řešením tohoto problému mělo být jednak zavedení většinového systému pro část mandátů, jednak zavedení volební klauzule v listinné části.

Nyní budou země srovnány z hlediska aktérů, kteří se na ní podíleli. V Německu byla volební změna výsledkem jednání stranických elit, což se výrazným způsobem projevilo na konečné podobě volebního systému. Preference jednotlivých stran sice na počátku jednání výraznou roli nehrála, avšak tento stav netrval dlouho. Především jej lze přičítat nedostatku informací, na základě kterých by mohly mít strany ve výrazně proměněném poválečném Německu kvalifikovanou představu o výhodách či nevýhodách, jenž by jim různě nastavené parametry volebního systému mohly přinést. Jakmile tyto informace po zemských volbách získaly, jejich preference a vyjednávací pozice se změnily s ohledem na nejvyšší možné volební zisky. Veřejnost či občanská společnost se debat o novém volebním systému neúčastnily.

Bolivijská volební reforma byla rovněž výsledkem stranických jednání, tudíž se na konečné podobě volebního systému projeví preference jednotlivých stranických aktérů. Je ale zároveň nutno zdůraznit, že s ohledem na ústavní limity bylo toto řešení jediným možným (jak již bylo zmíněno, možnost volební reformy skrze referendum ústava neobsahovala) a že prvotním impulsem pro zahájení volební reformy byla předchozí aktivita všech klíčových skupin občanské společnosti.

Na novozélandské volební změně se ze zkoumaných zemí podílelo nejvíce aktérů a jejich nejširší spektrum. Nejprve je vhodné zmínit dvě hlavní politické strany,

kteře se na změně volebního systému podepsaly hned v několika ohledech. Jejich působení, ve smyslu nereflertování voličských požadavků a porušování volebních slibů, je možno s jistou nadsázkou označit za motor volební změny. Nezanedbatelnou roli měly rovněž jejich chybné kalkulace a odhady – strany s výhledem krátkodobých zisků nezohlednily dlouhodobou perspektivu, či mylně vyhodnotily situaci, což mělo neočekávané a nechtěné následky. Ze všech komparovaných zemí se na Novém Zélandu nejvíce volební reformy účastnila veřejnost, a to jak ve smyslu participace na referendech, tak také předchozích aktivit občanské společnosti a nátlakových skupin. Do vývoje též zasáhl zcela nezávislý a v rámci komparace poměrně unikátní aktér, tedy Královská komise, jež poskytla konkrétní prvotní podnět vedoucí až ke konečné podobě volebního systému.

Na závěr lze volební reformy srovnat též z hlediska jejich délky. Je-li doba reformního procesu počítána od prvotního impulsu, který změnu spustil, až k prvním volbám podle nového volebního systému, výsledkem je, že volební reforma v Bolívii a Německu trvala zhruba stejně dlouhou dobu (cca 8 let), na Novém Zélandě pak o dva roky déle.

Příloha č. 3: Komparace okolností zavedení smíšených volebních systémů ve zkoumaných zemích

	Bolívie	Německo	Nový Zéland
vliv	interní	interní a externí	interní
aktéři	strany, veřejnost	strany	strany, veřejnost, Královská komise
motivace aktérů	personalizace politiky, lepší geografické zastoupení, snížení fragmentizace stranického systému	personalizace politiky, lepší geografické zastoupení, snížení fragmentizace stranického systému	větší proporcionalita, lepší reprezentativnost
délka procesu	8 let	8 let	10 let

3. Vliv a působení smíšených volebních systémů

Tato kapitola je věnována komparaci vlivu a působení smíšených volebních systémů na zkoumané země. Ve třech samostatných částech jsou popsány změny, ke kterým v jednotlivých zemích došlo v důsledku zavedení poměrného smíšeného systému, ať už v dimenzi stranického a politického systému, tak také co se výběru kandidátů, rozdílů mezi parlamentáři či změn volebních strategií týče. Na tyto oddíly pak navazuje vzájemná komparace, významný prostor v ní má srovnání vybraných statistických ukazatelů.

3.1. Německo

Ústřední charakteristikou německého smíšeného poměrného systému je bezesporu stabilita. Ta se projevuje v celé řadě oblastí: počet parlamentních stran, souhrnná voličská volatilita, regionální stabilita, v zásadě stabilní volební účast (až na několik ojedinělých výkyvů). Projevem této vysoké stability je podle Klingemanna a Wesselse například to, že na základě volebních výsledků z doby před 20 lety bylo možno s 80% úspěšností odhadnout výsledek následujících voleb.¹⁷⁰ Dosažení stability bylo ostatně i jedním z cílů, který měl být zavedením ve své době zcela unikátního volebního systému dosažen. Stabilita, ke které volební systém dopomohl, se odráží i v rámci celého politického a stranického systému.

Stabilita stranického systému však v německém případě automaticky neznamená rigiditu. Volební systém je dostatečně pružný na to, aby nevylučoval vznik a následně vstup nových politických uskupení do *Bundestagu*. Volební klauzule (tedy 5 % na spolkové úrovni či alespoň 3 jednomandátové obvody) je velmi vhodně nastavena – zajišťuje stabilitu, ale není zcela nepřekonatelná a umožňuje novým subjektům se etablovat. Za příklady mohou sloužit Zelení v 80. letech či PDS (*Partei des Demokratischen Sozialismus*; Strana demokratického socialismu) v 90. letech.¹⁷¹

Vývoj německého stranického systému je možno rozdělit do několika značně odlišných období. V první fázi, jež končí rokem 1983, lze německý stranický systém

¹⁷⁰ KLINGEMANN, Hans-Dieter a Bernhard WESSELS, 2003. The Political Consequences of Germany's Mixed-Member System: Personalization at the Grass Roots? In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 281. ISBN 01-992-5768-X.

označit jako *system dvou a půl strany*, jak jej definoval Jean Blondel.¹⁷² V rámci tohoto uskupení sehrávali roli pivotální strany svobodní demokraté FDP. System se proměnil v roce 1983, kdy do *Bundestagu* poprvé vstoupili Zelení. Toto období bývá autory označováno jako *system dvou a půl a půl strany*. Společně s tím nicméně dochází k faktické stabilizaci dvou politických bloků – CDU/CSU a FDP na straně jedné, SPD a Zelení na straně druhé. K dalšímu posunu dochází po prvních volbách ve sjednoceném Německu v roce 1990, kdy se do *Bundestagu* dostává postkomunistická PDS. Zde je nutno poznamenat, že v rámci těchto voleb byla dosavadní volební klauzule uplatňována speciálně, a to pro „staré“ a „nové“ spolkové země zvlášť. Právě díky tomuto mohla podpora pouze z „nových“ zemí zajistit PDS vstup do parlamentu.¹⁷³ Tato fáze vývoje stranického systému bývá označována¹⁷⁴ jako *system dvou a třikrát půl strany*. Jeho bipolární struktura se nicméně nezměnila.¹⁷⁵

Na formování stranického systému se především v jeho úvodní fázi mezi lety 1949 a 1957 zásadním způsobem projevil změny konkrétního nastavení volebního systému, a to co se týče podoby volebních klauzulí.

Prvotní nastavení systému v roce 1949 v podobě 5 % hlasů na zemské úrovni zajistilo místo v parlamentu 11 politickým uskupením. V následujících volbách v roce 1953, kdy bylo nutno získat 5 % hlasů na spolkové úrovni či alespoň jeden přímý mandát, proniklo do *Bundestagu* už jen 7 stran. Při poslední změně v roce 1957 byl počet přímých mandátů, jež bylo nutno získat, navýšen na tři a do parlamentu pronikly už jen 4 politické strany. Tyto změny tak výrazně omezily možnosti regionálních a menších uskupení proniknout do celostátní politiky.¹⁷⁶ K úplné konsolidaci stranického systému došlo až po volbách v roce 1961.

¹⁷¹ SAALFELD, Thomas, 2005. Germany: Stability and Strategy in a Mixed-Member Proportional System. In: GALLAGHER, Michael a Paul MITCHELL. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, s. 214. ISBN 9780199257560.

¹⁷² CABADA, Ladislav a Marek ŽENÍŠEK, 2003. *Smíšené volební systémy*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, s. 72. ISBN 80-864-7344-9.

¹⁷³ STRAHALOVÁ, Šárka, 2010. Německý volební systém a jeho ne/schopnost předcházet patům. In: MLEJNEK, Josef. *Smíšené volební systémy a většinotvorné modifikace systémů poměrných*. V Praze: Karolinum, s. 33. ISBN 978-80-246-1782-4.

¹⁷⁴ Např. Cabada a Ženíšek či Klingemann a Wessels.

¹⁷⁵ KLINGEMANN, Hans-Dieter a Bernhard WESSELS, 2003. The Political Consequences of Germany's Mixed-Member System: Personalization at the Grass Roots? In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 284-285. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁷⁶ SAALFELD, Thomas, 2005. Germany: Stability and Strategy in a Mixed-Member Proportional System. In: GALLAGHER, Michael a Paul MITCHELL. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, s. 218. ISBN 9780199257560.

Jednou z dalších charakteristik německého politického systému je relativně vysoká míra proporcionality volebních výsledků. Cabada a Ženíšek k této otázce poznamenávají, že je nutno dát pozor, zdali toto společně s relativně nízkým počtem stran je pouze projevem působení volebního systému anebo obecně jedna ze specifických charakteristik německého politického prostředí.¹⁷⁷

Ačkoli míra *split vote*¹⁷⁸ postupem času narůstá¹⁷⁹, stále je na nižší úrovni než v obdobných volebních systémech v jiných zemích (např. Japonsko, Nový Zéland, Skotsko či Wales). Saalfeld jako možný důvod uvádí relativně vysokou voličskou identifikaci se dvěma klíčovými stranami (tedy CDU/CSU a SPD) spolu se skutečností, že opravdu dobře rozumí důsledkům takového hlasování jen menšina voličů.¹⁸⁰

Obecně lze shrnout, že německý volební systém dobře naplňuje jeden z účelů, za nímž byl ustaven – tedy předcházet fatálním problémům výmarské republiky v podobě extrémní fragmentizace stranického systému a nestability vlád. Poté, co se německý stranický systém nově ustálil, byla stabilita vlád i v mezinárodním srovnání relativně vysoká¹⁸¹, a to i díky tomu, že sám volební systém přispívá k vytváření předvídatelných a zároveň i stabilních koalic.¹⁸²

Je nutno zároveň uznat, že ne za všech okolností vede německý volební systém k těmto kýženým a očekávaným výsledkům. Problematická situace nastala po volbách v roce 2005. S ohledem na tehdejší volební výsledky bylo nemožné sestavit jakoukoli „tradiční“ dvoučlennou koalici (tedy CDU/CSU a FDP či SPD a Zelení), která by v Bundestagu měla potřebnou většinu křesel. Trojčlenné koalice jedné velké a dvou menších stran s ohledem na zásadní ideologické neshody mezi jednotlivými subjekty nepřipadaly rovněž v úvahu. Výsledkem povolebních vyjednávání byla podruhé v německé historii „velká koalice“ tvořená vítězi voleb CDU/CSU a SPD (prvním případem byla Kiesingerova vláda mezi lety 1966 a 1969). Je tedy zjevné, že německý

¹⁷⁷ CABADA, Ladislav a Marek ŽENÍŠEK, 2003. *Smišené volební systémy*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, s. 71. ISBN 80-864-7344-9.

¹⁷⁸ Též *split ticket*. Situace, kdy volič každým ze svých dvou hlasů volí kandidáta jiné strany.

¹⁷⁹ KLINGEMANN, Hans-Dieter a Bernhard WESSELS, 2003. The Political Consequences of Germany's Mixed-Member System: Personalization at the Grass Roots? In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 288. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁸⁰ SAALFELD, Thomas, 2005. Germany: Stability and Strategy in a Mixed-Member Proportional System. In: GALLAGHER, Michael a Paul MITCHELL. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, s. 222. ISBN 9780199257560.

¹⁸¹ *Ibidem*, s. 221.

¹⁸² CABADA, Ladislav a Marek ŽENÍŠEK, 2003. *Smišené volební systémy*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, s. 73. ISBN 80-864-7344-9.

volební systém i přes své mnohé kvality není univerzálním řešením na všechny potenciální problémy a za jisté konstelace není s to zajistit utvoření potřebných většin, zabránit povolebním patům a následným složitým vyjednáváním.¹⁸³

Vrcholná stranická vedení politických stran mají na způsob nominace jednotlivých kandidátů pouze omezený vliv. Německé volební zákony poměrně podrobně regulují způsob, jakým jsou kandidátní listiny obsazovány, přičemž základním zákonným požadavkem je demokratičnost celého procesu výběru. Kandidáty v nominální části vybírají místní stranické organizace v závislosti na příslušném volebním obvodu. Kandidáti v listinné části jsou pak vybíráni na shromáždění zemské stranické organizace, kde o složení kandidátek rozhodují delegáti vysílání jednotlivými místními organizacemi.¹⁸⁴

Co se týče jednotlivých kandidátů a jejich kvalit, z výsledků výzkumu, který provedli němečtí badatelé Hans-Dieter Klingemann a Bernhard Wessels, vyplývá, že poměrně výrazný vliv hraje u šancí na zvolení kandidáta v jednomandátovém obvodu jeho vnímaný politický výkon na lokální úrovni. I pokud se vezmou v potaz jiné vlivy, jež mohou hrát u zvolení roli, jako jsou předchozí politická zkušenost či příslušnost k velké politické straně, je význam tohoto faktoru poměrně signifikantní.¹⁸⁵

Mezi členy parlamentu, kteří byli zvoleni na odlišných druzích kandidátních listin, je možno sledovat jisté rozdíly. Srovná-li se například obsazení parlamentních výborů, je patrné, že poslanci z nominální části jsou častěji než poslanci z listinné části členy výborů, v nichž mají větší možnost působit na volební obvody, jež reprezentují.¹⁸⁶ Statisticky signifikantní odlišnosti našli autoři Klingemann a Wessels i v jiných oblastech: poslanci z nominální části mají, jak by se dalo předpokládat, užší vazbu na svůj volební obvod, což se projevuje například v tom, že jsou častěji než jejich kolegové zvoleni v listinné části v kontaktu s místními občany. Výsledky ankety mezi poslanci

¹⁸³ STRAHALOVÁ, Šárka, 2010. Německý volební systém a jeho ne/schopnost předcházet patům. In: MLEJNEK, Josef. *Smíšené volební systémy a většiotvorné modifikace systémů poměrných*. V Praze: Karolinum, s. 27-39. ISBN 978-80-246-1782-4.

¹⁸⁴ KLINGEMANN, Hans-Dieter a Bernhard WESSELS, 2003. The Political Consequences of Germany's Mixed-Member System: Personalization at the Grass Roots? In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 288-289. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁸⁵ *Ibidem*, s. 294.

¹⁸⁶ SAALFELD, Thomas, 2005. Germany: Stability and Strategy in a Mixed-Member Proportional System. In: GALLAGHER, Michael a Paul MITCHELL. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, s. 220. ISBN 9780199257560.

také ukazují, že zatímco 80 % nominálních zástupců chce při své práci zastupovat všechny občany svého obvodu, u listinných zástupců je to pouze 55 %.¹⁸⁷

Německý smíšený volební systém je ve srovnání s poměrnými volebními systémy úspěšnější ve vytváření bližších vazeb mezi volenými zástupci a jejich obvody, potažmo voliči. Lze tak zhodnotit, že personalizace, tedy jednoho z cílů vytyčených při ustavování volebního systému, bylo úspěšně dosaženo.¹⁸⁸

Z hlediska stranické disciplíny nelze mezi parlamentáři zjistit existenci žádných významných rozdílů – není naplněna možná implicitní domněnka, že by se zástupci z nominální části s odvoláním na svou vnímanou vyšší legitimitu při svém hlasování více než listinní zástupci odchylovali od stranických linií. Podle Saalfelda jsou německé politické strany i přes dvě různě zvolené skupiny zástupců vnitřně disciplinované.¹⁸⁹

Míra dvojité kandidatury se v rámci německého systému stabilně pohybuje okolo 50 % kandidátů.¹⁹⁰ Strany se tak u řady svých kandidátů snaží využít jedné z charakteristik systému a zvýšit šance na zvolení svých klíčových členů.

Převíslé mandáty, jedno z dalších specifíků smíšených poměrných systémů, z něž profitují především větší strany, nesehrály v rámci fungování německého politického systému výraznější úlohu, až na výjimku mezi lety 1994 a 2002, kdy pomohly stabilizovat vládní většiny.¹⁹¹

¹⁸⁷ KLINGEMANN, Hans-Dieter a Bernhard WESSELS, 2003. The Political Consequences of Germany's Mixed-Member System: Personalization at the Grass Roots? In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 292. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁸⁸ *Ibidem*, s. 296.

¹⁸⁹ SAALFELD, Thomas, 2005. Germany: Stability and Strategy in a Mixed-Member Proportional System. In: GALLAGHER, Michael a Paul MITCHELL. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, s. 220. ISBN 9780199257560.

¹⁹⁰ KLINGEMANN, Hans-Dieter a Bernhard WESSELS, 2003. The Political Consequences of Germany's Mixed-Member System: Personalization at the Grass Roots? In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 291. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁹¹ SAALFELD, Thomas, 2005. Germany: Stability and Strategy in a Mixed-Member Proportional System. In: GALLAGHER, Michael a Paul MITCHELL. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, s. 215. ISBN 9780199257560.

Příloha č. 4: Německo: disproporcionalita (LSq), efektivní počet volebních stran (Nv), efektivní počet parlamentních stran (Ns), volební účast a volatilita v letech

	1930	1932	1932	1949	1953	1957	1961	1965	1969	1972	1976
LSq	0,87	0,71	0,82	3,85	3,67	4,69	3,43	2,31	3,92	0,67	0,59
Nv	7,26	4,4	4,94	5,7	4,21	3,59	3,5	3,15	3,03	2,85	2,91
Ns	7,09	4,29	4,79	4,65	3,63	3,07	3,11	2,93	2,71	2,79	2,85
volební účast	84,00%	80,60%	88,70%	78,50%	86,00%	87,80%	87,70%	86,80%	86,70%	91,10%	90,80%
volatilita	X	X	X	X	21,3	6,8	11,4	7,3	6,5	5,9	3,7

	1980	1983	1987	1990	1994	1998	2002	2005	2009	2013	prům.
LSq	1,41	0,5	0,76	4,63	2,22	3,15	4,61	2,16	3,4	7,83	2,99
Nv	3,1	3,22	3,56	3,75	3,75	3,78	4,09	4,46	5,58	4,81	3,84
Ns	2,96	3,16	3,47	3,17	3,45	3,31	3,38	4,05	4,83	3,51	3,39
volební účast	88,60%	89,10%	84,30%	77,80%	79,00%	82,20%	79,10%	77,70%	70,80%	71,50%	83,08%
volatilita	4,5	8,4	5,7	4,8	7,1	7,8	6,5	8,1	12,9	16,3	8,53

3.2. Nový Zéland

První novozélandské volby podle smíšeného poměrného systému, které proběhly v roce 1996, naplnily mnohá očekávání do nich vložená. V souladu s predikcemi došlo ke zvýšení počtu stran, a to jak v rovině prostého, tak efektivního počtu stran. Ve volbách v roce 1993 pronikly do parlamentu 4 strany, v roce 1996 to už bylo stran 6 (přibyly strany United a ACT – *Association of Consumers and Taxpayers*; Asociace spotřebitelů a daňových poplatníků). Průměrný počet efektivních stran po druhé světové válce byl v rámci většinového volebního systému 1,99, po volbách v roce 1996 tato hodnota vzrostla na 3,76. Tato změna je zcela v souladu s tzv. Duvergerovými zákony¹⁹² tedy s posunem k proporcionalnějšímu volebnímu systému došlo i k nárůstu politických stran v systému.¹⁹³ Efektivní počet parlamentních stran nicméně od voleb v roce 1996

¹⁹² Poměrné volební systémy vedou ke vzniku vícestranických stranických systémů, volební systémy prosté většiny vedou ke vzniku stranického systému dvou stran. Srov. ŘÍCHOVÁ, Blanka, 2012. *Úvod do současné politologie: [srovnávací analýza demokratických politických systémů]*. Vyd. 3. Praha: Portál, s. 99. ISBN 978-80-262-0218-9; LEBEDA, Tomáš, 2011. Volební systémy. In: NOVÁK, Miroslav, Lubomír BROKL, Petr DRULÁK, et al. *Úvod do studia politiky*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty, s. 630-634. ISBN 9788074190520.

¹⁹³ BARKER, Fiona, Jonathan BOSTON, Stephen LEVINE, Elizabeth MCLEAY a Nigel S. ROBERTS, 2003. An Initial Assessment of the Consequences of MMP in New Zealand. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 302. ISBN 01-992-5768-X.

překvapivě setrvale vykazuje klesající trend, pro což dosud neexistuje uspokojivé vysvětlení.¹⁹⁴

Dalším předpokladem, k jehož naplnění došlo, bylo snížení disproporcionality výsledků, což bylo ostatně jedním z hlavních cílů volební reformy. Zatímco ve volbách v roce 1993 získaly dvě hlavní strany National a Labour dohromady 69,8 % hlasů, obdržely 95 z 99 křesel v parlamentu (tedy 96 %), v následujících volbách byl tento nepoměr již výrazně nižší – za 62 % hlasů získaly 81 křesel ze 120 (tedy 67,5 %).¹⁹⁵ Ani přesto však výsledky nebyly dokonale proporční. Neboť 7,5 % bylo odevzdáno stranám, které nepřekročily volební klauzuli, byly všechny parlamentní strany (s výjimkou United) mírně nadreprezentovány.¹⁹⁶

Ve volbách v roce 1996 zvítězila National Party, která vládla i v předchozím volebním období. V souladu s očekáváními však nezískala potřebnou vládní většinu. Poprvé v poválečné historii Nového Zélandu tak bylo nutno zahájit povolební vyjednávání, a to buď o menšinové či koaliční vládě. Tato jednání trvala v obecném srovnání poměrně dlouho – 9 týdnů. Vezmou-li se však v úvahu okolnosti, tedy že se jednalo o první podobnou zkušenost pro všechny zúčastněné aktéry, nepůsobí tato doba již tolik překvapivě. Poměrně nestandardním však bylo, že New Zealand First, strana s třetím největším počtem mandátů, paralelně jednala jak s vítěznou National, tak druhou Labour.¹⁹⁷ Toto však zároveň velmi dobře ilustruje její roli pivotální strany po prvních volbách. Vládu nakonec sestavili pravicová National Party a středová New Zealand First.¹⁹⁸ Od té doby měl Nový Zéland kromě koaliční vlády i zkušenost s vládami menšinovými, a to jak s National Party, tak s Labour Party v čele.¹⁹⁹

¹⁹⁴ SHUGART, Matthew S. a Alexander C. TAN, 2016. Political Consequences of New Zealand's MMP System in Comparative Perspective. In: BATTO, Nathan F., Chi HUANG, Alexander C. TAN a Gary W. COX. *Mixed-member electoral systems in constitutional context: Taiwan, Japan, and beyond*. University of Michigan Press, s. 254-255. ISBN 978-0-472-11973-8.

¹⁹⁵ MCROBIE, Alan, 1997. New Zealand's First MMP Election. *Agenda: A Journal of Policy Analysis and Reform* [online]. 4(3), s. 332 [cit. 2017-05-01]. ISSN 13221833. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edsjst&AN=edsjst.43199441&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

¹⁹⁶ BARKER, Fiona, Jonathan BOSTON, Stephen LEVINE, Elizabeth MCLEAY a Nigel S. ROBERTS, 2003. An Initial Assessment of the Consequences of MMP in New Zealand. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 302. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁹⁷ MCROBIE, Alan, 1997. New Zealand's First MMP Election. *Agenda: A Journal of Policy Analysis and Reform* [online]. 4(3), s. 336 [cit. 2017-05-01]. ISSN 13221833. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edsjst&AN=edsjst.43199441&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

¹⁹⁸ BARKER, Fiona, Jonathan BOSTON, Stephen LEVINE, Elizabeth MCLEAY a Nigel S. ROBERTS, 2003. An Initial Assessment of the Consequences of MMP in New Zealand. In: SHUGART, Matthew

Za hlavní „vítěze“ volební reformy lze označit opět v souladu s očekáváními krom menších politických subjektů též menšiny. Maorové zvýšili své zastoupení, a to nejen díky vyhrazeným mandátům, ale také díky tomu, že byli ve větší míře zařazeni na kandidátní listiny. Do novozélandského parlamentu se rovněž poprvé v dějinách dostal zástupce asijského původu.²⁰⁰ Zlepšila se rovněž reprezentace žen, které byly v rámci volebního systému FPTP výrazně podreprezentovány.²⁰¹

V oblasti volební účasti došlo k mírnému navýšení oproti volbám v roce 1993, nicméně od té doby až do současnosti došlo v této oblasti k poklesu.²⁰² Podle Vowlese se však jedná o trend, který samotné volební reformě předcházela a jenž jí mohl být ovlivněn, nicméně jí rozhodně nebyl urychlen.²⁰³

Ve volbách v roce 1996 byl nicméně i v mezinárodním srovnání poměrně vysoký podíl *split votes*, a to konkrétně 37 %. Míru *split vote* je možno dát do souvislosti s lepším povědomím voličů o fungování volebního systému a jeho specifikách, což podporují i data z průzkumu, jenž byl proveden zároveň s volbami v roce 1996. Z oslovených voličů si 97 % bylo vědomo, že má k dispozici 2 hlasy, 72 % pak vědělo, který z nich je pro konečné složení parlamentu důležitější.²⁰⁴ Toto lze přičítat i kvalitně odvedené státem organizované informační kampani, jež změnu

Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 301. ISBN 01-992-5768-X.

¹⁹⁹ LUNDBERG, Thomas Carl, 2013. Politics is Still an Adversarial Business: Minority Government and Mixed-Member Proportional Representation in Scotland and in New Zealand. *The British Journal of Politics and International Relations* [online]. 15(4), s. 619 [cit. 2017-05-01]. DOI: 10.1111/j.1467-856X.2012.00522.x. ISSN 1369-1481. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1111/j.1467-856X.2012.00522.x>

²⁰⁰ MCROBIE, Alan, 1997. New Zealand's First MMP Election. *Agenda: A Journal of Policy Analysis and Reform* [online]. 4(3), s. 333-334 [cit. 2017-05-01]. ISSN 13221833. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edsjsr&AN=edsjsr.43199441&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

²⁰¹ BARKER, Fiona, Jonathan BOSTON, Stephen LEVINE, Elizabeth MCLEAY a Nigel S. ROBERTS, 2003. An Initial Assessment of the Consequences of MMP in New Zealand. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 317. ISBN 01-992-5768-X.

²⁰² Voter turnout, 2013. *Statistics New Zealand: Tataurangi Aotearoa* [online]. [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: http://www.stats.govt.nz/browse_for_stats/snapshots-of-nz/nz-social-indicators/Home/Trust%20and%20participation%20in%20government/voter-turnout.aspx

²⁰³ VOWLES, Jack, 2005. New Zealand: The Consolidation of Reform? In: GALLAGHER, Michael a Paul MITCHELL. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, s. 310. ISBN 9780199257560.

²⁰⁴ BARKER, Fiona, Jonathan BOSTON, Stephen LEVINE, Elizabeth MCLEAY a Nigel S. ROBERTS, 2003. An Initial Assessment of the Consequences of MMP in New Zealand. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 310. ISBN 01-992-5768-X.

volebního systému doprovázela. Ačkoli počet *split votes* za dobu fungování systému mírně poklesl, stále je relativně vysoký.²⁰⁵

Podle McRobieho naplnily první volby podle smíšeného poměrného systému očekávání, která do něj vložili jeho podporovatelé. Volební systém zároveň dopomohl k tomu, aby vznikl parlament, jenž svým složením výrazně více než jeho předchůdci odpovídal demografickému složení Nového Zélandu.²⁰⁶

První volební období po volební reformě bylo nicméně poněkud chaotické, což ilustruje například rozpad původní koalice či fragmentace některých parlamentních stran. Vlády v tomto období zároveň v některých ohledech připomínaly své předchůdkyně, především co se většinového stylu vládnutí týče.²⁰⁷ O tom, že si jisté znaky většinového westminsterského systému novozélandský politický systém zachoval, píše i Lundberg. Poukazuje především na stále ve vztahu k exekutivě relativně slabou soudní moc, pružnou ústavu a očekávání silné a akceschopné vlády ze strany voličů.²⁰⁸

I přes výše řečené ale došlo v důsledku zavedení smíšeného volebního systému k oslabení dominance exekutivy nad legislativou, jak je typické pro westminsterský model vládnutí. Rovněž proces utváření rozhodnutí je do jisté míry konsensuálnější než

²⁰⁵ Srov. VOWLES, Jack, 2004. *Voters' Veto: The 2002 Election in New Zealand and The Consolidation of Minority Government*. Auckland, N.Z.: Auckland University Press, s. 23. ISBN 978-186-9403-096; 2002 General Election Split Voting Statistics, 2002. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2002/splitvotes/SummaryofVoteSplitting.html; 2005 General Election Split Voting Statistics - Overall Summary, 2005. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2005/elect-splitvote-summary.html; 2008 General Election Split Voting Statistics - Overall Summary, 2008. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2008/elect-splitvote-summary.html; 2011 General Election Split Voting Statistics - Overall Summary, 2011. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2011/elect-splitvote-summary.html; 2014 General Election Split Voting Statistics - Overall Summary, 2014. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2014/elect-splitvote-summary.html

²⁰⁶ MCROBIE, Alan, 1997. New Zealand's First MMP Election. *Agenda: A Journal of Policy Analysis and Reform* [online]. 4(3), s. 338 [cit. 2017-05-01]. ISSN 13221833. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edsjsr&AN=e dsjsr.43199441&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

²⁰⁷ BARKER, Fiona, Jonathan BOSTON, Stephen LEVINE, Elizabeth MCLEAY a Nigel S. ROBERTS, 2003. An Initial Assessment of the Consequences of MMP in New Zealand. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 321-322. ISBN 01-992-5768-X.

²⁰⁸ LUNDBERG, Thomas Carl, 2013. Politics is Still an Adversarial Business: Minority Government and Mixed-Member Proportional Representation in Scotland and in New Zealand. *The British Journal of Politics and International Relations* [online]. 15(4), s. 618-619 [cit. 2017-05-01]. DOI: 10.1111/j.1467-

v minulosti, jednání probíhají na širších, multistranických platformách.²⁰⁹ Ze srovnání v oblasti adaptace na poměrný smíšený volební systém vychází Nový Zéland lépe ve srovnání se Skotskem, které prodělalo obdobnou volební reformu a přechod z prakticky čistě westminsterského systému.²¹⁰

V očekávání nového volebního systému došlo v průběhu bezprostředně předcházejícího volebního období 1993-1996 k mnohým přípravám, a to jak u politických stran, tak i u některých státních institucí. Byly například upraveny jednací řád parlamentu či manuál úřadu vlády tak, aby mohly pružně reagovat na všechny eventuality, jež s sebou mohl nový systém přinést.²¹¹

Politické strany v reakci na volební reformu mírně změnily způsob výběru kandidátů. Obecně lze říci, že došlo k jisté decentralizaci, proces se více přesunul na regionální úroveň. Oproti minulosti se též dostalo většímu zastoupení kandidátům z řad žen či etnických menšin, a to především na listinné části kandidátek.²¹² K zásadní demokratizaci procesu výběru nicméně u dvou hlavních stran nedošlo, u menších subjektů je jistý posun patrný více.²¹³

Nový volební systém si rovněž vyžádal dramaticky odlišnou volební strategii. Ty dosavadní plně odpovídaly způsobům vedení kampaní v rámci FPTP: dvě velké strany, které od sebe dělí pouze malý rozdíl, přičemž o většinu strany bojují v několika málo „swing“ obvodech. Kampaň za těchto podmínek bývá vysoce profesionalizovaná a centralizovaná, primárně se zaměřuje právě na voliče z těchto klíčových swing obvodů.²¹⁴

856X.2012.00522.x. ISSN 1369-1481. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1111/j.1467-856X.2012.00522.x>

²⁰⁹ *Ibidem*, s. 621.

²¹⁰ *Ibidem*, s. 623.

²¹¹ BARKER, Fiona, Jonathan BOSTON, Stephen LEVINE, Elizabeth MCLEAY a Nigel S. ROBERTS, 2003. An Initial Assessment of the Consequences of MMP in New Zealand. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 299. ISBN 01-992-5768-X.

²¹² BARKER, Fiona, Jonathan BOSTON, Stephen LEVINE, Elizabeth MCLEAY a Nigel S. ROBERTS, 2003. An Initial Assessment of the Consequences of MMP in New Zealand. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 306-307. ISBN 01-992-5768-X.

²¹³ VOWLES, Jack, 2005. New Zealand: The Consolidation of Reform? In: GALLAGHER, Michael a Paul MITCHELL. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, s. 306. ISBN 9780199257560.

²¹⁴ DENEMARK, David, 1996. Thinking Ahead to Mixed-member Proportional Representation: Party Strategies and Election Campaigning under New Zealand's New Electoral Law. *Party Politics* [online]. 2(3), s. 410 [cit. 2017-05-01]. ISSN 13540688. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edb&AN=27590958&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

Strany před volební reformou soustředily převážnou většinu své pozornosti a prostředků do přibližně 10 % volebních obvodů, v nichž z jejich pohledu měly šanci uspět. Zbytek obvodů, které byly buď bezpečnými baštami (strany zde měly vyšší než 50% podporu) nebo bez velké šance na úspěch (podpora stran zde byla nižší než 40-45 %), v rámci své volební kampaně v zásadě ignorovaly, neboť v kontextu volební ekonomiky by se jednalo o promrhané prostředky, jež mohly být účelněji vynaloženy jinde.²¹⁵

Dennemark tvrdí, že strategie pod smíšeným poměrným systémem je naproti tomu výrazně odlišná a reálnou šanci na výraznější úspěch má krom dvou hlavních stran i celá řada menších subjektů. Strany nově soutěžily v jednom celostátním obvodu a rozhodně si nemohly dovolit ve své kampani zcela ignorovat některé oblasti, jak tomu bylo doposud, neboť v rámci nových pravidel o volebním výsledku rozhodoval takřikajíc každý hlas. Do jisté míry tak bylo upuštěno od dosavadních volebních strategií (osobní kontakt s voliči, cílené volební letáky aj.) a větší pozornost byla věnována dosud opomíjeným metodám s celostátním dosahem (především televize a rádio, zároveň i tištěná inzerce).²¹⁶

Strany nicméně, s ohledem na co nejefektivnější využití dostupných zdrojů, zaměřují kampaň primárně na oblasti, v nichž mají vysoce koncentrovanou podporu či vhodnou demografickou skupinu, aby se pokusily maximalizovat volební účast svých (potenciálních) voličů.²¹⁷ Některé menší subjekty také přistoupily na svéráznou strategii, kdy své síly zaměřily na úspěch v jednom přímém obvodu, aby se (v případě výhry) mohly účastnit rozdělování mandátů v listinné části i v případě, kdy nepřekročí 5% hranici hlasů. Tento přístup se ukázal překvapivě efektivním.²¹⁸

Příloha č. 5: Nový Zéland: disproportionálnita (LSq), efektivní počet volebních stran (Nv), efektivní počet parlamentních stran (Ns), volební účast a volatilita v letech

	1987	1990	1993	1996	1999	2002	2005	2008	2011	2014	prům.
LSq	8,89	17,24	18,19	3,43	2,97	2,37	1,13	3,84	2,38	3,72	2,83
Nv	2,34	2,77	3,52	4,27	3,86	4,17	3,04	3,07	3,15	3,27	3,55
Ns	1,94	1,74	2,16	3,76	3,45	3,76	2,98	2,78	2,98	2,96	3,24
volební účast	89,10%	85,20%	85,20%	88,30%	84,80%	77,00%	80,90%	79,50%	74,20%	77,90%	80,37%
volatilita	13,63	17,52	28,57	16,56	18,9	19,74	21,13	11,7	13,14	4,05	15,03

²¹⁵ *Ibidem*, s. 412.

²¹⁶ *Ibidem*, s. 410-412.

²¹⁷ VOWLES, Jack, 2005. New Zealand: The Consolidation of Reform? In: GALLAGHER, Michael a Paul MITCHELL. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press, s. 306. ISBN 9780199257560.

²¹⁸ *Ibidem*, s. 303.

3.3. Bolívie

V parlamentních volbách v Bolívii v roce 1997 z nového volebního systému profitovaly především tři skupiny aktérů: 1) malé či střední strany, které měly silnou lokální či regionální podporu (dokázaly účinně využít nově zavedených jednomandátových obvodů); 2) malé strany s lokální či regionální podporou, které vstoupily do předvolebních koalic s většími subjekty, jimž tuto podporu zprostředkovaly; 3) velké celostátní strany, které byly schopny využít výhod obou složek volebního systému.²¹⁹

Změna volebního systému se podle očekávání odrazila i na stranickém systému, ačkoli možná ne tak výrazným způsobem, jak bylo možné předpokládat. K fragmentizaci stranického spektra či frakcionalizaci stran bezprostředně v návaznosti na první volby podle nového volebního systému nedošlo, podobně také nedošlo k výraznějšímu přeskupení stran či změně způsobu, jakým byla vedena politická soutěž. Nově však byli na kandidátky výrazněji nasazeni nezávislí zástupci některých sociálních organizací.

Mayorga také poznamenává, že regionalizace celého politického systému se krom nárůstu některých menších stran, jak bylo zmíněno výše, projevila i v rámci reprezentace jednotlivých stran a ve větším zastoupení příslušníků etnických menšin.²²⁰ Tyto skutečnosti můžeme v jistém ohledu vnímat jako jistou předzvěst a prvotní projevy nadcházejících proměn stranického i politického systému.

Zavedení nového volebního systému, konkrétně d'Hondtova dělitele a volební klauzule ve výši 3 % na celostátní úrovni, po prvních volbách vyřadilo z poslanecké sněmovny tři do té doby nejmenší strany, další dvě v důsledku těchto změn oslabily. Pevné jádro dosavadního stranického systému nicméně zůstalo podle Mayorgy nedotčeno a i nadále jej tvořily strany ADN, MNR, MIR a UCS (*Unidad Cívica Solidaridad*; Jednota občanské solidarity).²²¹

Na vnitrostranické úrovni nový volební systém k výraznějším změnám nevedl, organizace hlavních politických stran zůstala i nadále hypercentralizovaná a tato charakteristika byla v jistém ohledu i dále posílena. K mírné „demokratizaci“ procesu výběru kandidátů došlo u některých menších uskupení, ale hlavní strany jí úspěšně

²¹⁹ MAYORGA, René Antonio, 2003. The Mixed-Member Proportional System and Its Consequences in Bolivia. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 434. ISBN 01-992-5768-X.

²²⁰ *Ibidem*, s. 435-443.

²²¹ *Ibidem*, s. 436.

vzdorovaly.²²² Právě strany a jejich vedení si i nadále uchovávají absolutní kontrolu nad sestavováním kandidátních listin – jen ony mohou registrovat kandidáty, a to jak v listinné, tak i v nominální části.²²³

Samotný výběr kandidátů se v návaznosti na volební reformu rovněž proměnil: strany reagovaly na vznik jednomandátových obvodů a ve větší míře v nich nominovaly kandidáty, kteří měli vazbu na daný volební obvod. Rovněž, jak již bylo zmíněno, na své kandidátky zařadily nestraníky z různých sociálních organizací.²²⁴

Mezi kandidáty, kteří byli nominováni do listinné a nominální části, můžeme nalézat i některé statisticky signifikantní rozdíly, především co se jejich osobních charakteristik a zkušeností týče. Jak nicméně Centellas ve své studii poznamenává, jeho zjištění překvapivě neodpovídají předpokladům, které se zakládaly na zkušenostech s výběrem kandidátů v etablovaných smíšených systémech Německa či Japonska.²²⁵ Při výběru kandidátů v nominální části hrála podle očekávání zásadní roli předchozí zkušenost na místní úrovni – konkrétně úspěchy v komunálních volbách (kandidáti v nominální úrovni vykazovali výrazně větší míru této zkušenosti než kandidáti v listinné části). Nebylo nicméně naplněno očekávání, že by byli výrazněji preferováni kandidáti, kteří vyhráli komunální volby bezprostředně předcházející volbám parlamentním. Z tohoto pohledu byla tedy rozlišující charakteristikou předchozí zkušenost na komunální úrovni bez rozdílu.

V rámci analýzy rovněž nebylo prokázáno, že by předchozí působení v různých druzích parlamentních výborů mělo vliv na to, ve které z částí budou kandidáti nominováni. Předpoklad přitom byl, že kandidáti v nominální části budou ve větší míře vykazovat předchozí zkušenost z působení v „distributivních“ výborů (takových, v nichž mají největší možnost přinést bezprostřední užitek svým volebním obvodům), zatímco listinní kandidáti budou mít za sebou s větší pravděpodobností působení ve

²²² *Ibidem*, s. 437-441.

²²³ CENTELLAS, Miguel, 2015. Mixed-Member Election and Candidate Selection in Bolivia's 1993 and 1997 Elections. *The Latin Americanist* [online]. 59(1), s. 18-19 [cit. 2017-04-29]. DOI: 10.1111/tla.12044. ISSN 15572021. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/tla.12044>

²²⁴ MAYORGA, René Antonio, 2003. The Mixed-Member Proportional System and Its Consequences in Bolivia. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 437. ISBN 01-992-5768-X.

²²⁵ CENTELLAS, Miguel, 2015. Mixed-Member Election and Candidate Selection in Bolivia's 1993 and 1997 Elections. *The Latin Americanist* [online]. 59(1), s. 18 [cit. 2017-04-29]. DOI: 10.1111/tla.12044. ISSN 15572021. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/tla.12044>

„výkonných“ (takových, které ovlivňují fungování poslanecké sněmovny) a „*high policy*“ (zabývající se ekonomickou či zahraničněpolitickou agendou) výborech.²²⁶

Mezi samotnými parlamentáři z obou částí bylo možno pozorovat jisté odlišnosti. Zástupci zvolení v nominální části se profilovali jako legitimnější a reprezentativnější než jejich kolegové v listinné, ve své činnosti zaměřovali se především na lokální agendu. Mayorga komentuje, že v tomto ohledu nebyl naplněn jistý předpoklad tvůrců systému, tedy že do národní úroveň vládnutí vnesou lokální či regionální pohled. Spíše se snažili na celostátní úrovni řešit lokálně omezené problémy. Díky tomuto svému zaměření tak na celostátní úrovni sehrávali ve srovnání se svými kolegy pouze omezenou roli. Mayorga tuto skutečnost hodnotí tak, že nominální zástupci svou předpokládanou roli zástupců regionů přinejmenším v prvním volebním období po volební reformě nezvládli.²²⁷

Ze srovnání hlasování nominálních a listinných zástupců nevyplývají navzdory možným předpokladům (nominální poslanci se budou více odchylovat od stranických linií kvůli vnímané vyšší legitimitě) výraznější rozdíly.²²⁸ Tato skutečnost je podmíněna přetrvávající všeobecně silnou rolí předsednictev stran. Obecně lze uzavřít, že zavedení poměrného smíšeného systému nedalo vzniknout zcela nezávislé skupině parlamentářů, pouze ovlivnilo dynamiku výběru místních kandidátů a obecněji i vztah mezi regiony a stranickými centry.

V rámci bolivijského volebního systému je míra dvojí kandidatury (kdy je kandidát nominován jak v listinné, tak nominální části) překvapivě nízká, obzvláště v mezinárodním srovnání. Dvojí kandidatuře přitom nebrání jakékoli zákonné či jiné omezení. Centellas dodává, že tato skutečnost nebyla doposud uspokojivě vysvětlena a zůstává tak potenciálně zajímavou oblastí dalšího výzkumu.²²⁹

Volební reforma posílila existující dostředivé charakteristiky politického systému, které vycházely ze specifického způsobu volby prezidenta. V souvislosti s bolivijským politickým systémem se hovořilo o tzv. „*parlamentarized presidentialism*“, tedy jakémsi parlamentním prezidencialismu. Strany v rámci voleb do poslanecké

²²⁶ *Ibidem*, s. 11-12.

²²⁷ MAYORGA, René Antonio, 2003. The Mixed-Member Proportional System and Its Consequences in Bolivia. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 440-441. ISBN 01-992-5768-X.

²²⁸ *Ibidem*, s. 442.

²²⁹ CENTELLAS, Miguel, 2015. Mixed-Member Election and Candidate Selection in Bolivia's 1993 and 1997 Elections. *The Latin Americanist* [online]. 59(1), s. 18-19 [cit. 2017-04-29]. DOI: 10.1111/tla.12044. ISSN 15572021. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/tla.12044>

sněmovny nominují také svého kandidáta na prezidenta, který je pomyslným volebním lídrem. Získá-li strana/kandidát ve volbách více než 40 %, je kandidát zvolen prezidentem. Pokud strana nezíská dostatečný počet hlasů, do dalšího kola volby, které již probíhá na půdě poslanecké sněmovny, postupují kandidáti dvou nejúspěšnějších stran. Zde se již strany musejí dohodnout a uzavírat (volební) koalice, tento systém tedy podporuje dostředivé tendence.

V prvním volebním období nedošlo k výraznému ovlivnění procesu ustavování koalic ani systému vládnutí jako takového.²³⁰ Mayorga konstatuje, že v bezprostřední návaznosti na volební reformu došlo ke snížení disproporcionality volebních výsledků a posílení regionálního zastoupení.²³¹ Fungování politického systému Bolívie tak nedoznalo zásadnějších změn.²³²

Bolivijský stranický a potažmo politický systém ale zaznamenal v roce 2005 výrazný šok. Tradiční strany ADN, MIR a MNR²³³ zažily prudký volební propad a s výjimkou posledně jmenované (která získala 6,5 % hlasů) opustily parlament. Počátky tohoto procesu lze vysledovat do konce 90. let, kdy začalo docházet ke strmému nárůstu počtu efektivních politických stran. Výraznou část tvořily nové politické subjekty, které začaly soupeřit s tradičními systémovými stranami. Rostoucí problém se poprvé projevil už ve volbách v roce 2002, kdy se na předních příčkách umístila pouze jedna tradiční systémová strana a z důvodu výrazné fragmentizace hlasů bylo nesmírně obtížné sestavit vládní koalici.²³⁴

Takto radikální změna byla nanejvýš překvapivá, zvláště s ohledem na to, že byla Bolívie v průběhu 90. let považována za modelový příklad demokratické stability a institucionální reformy v regionu.²³⁵

V důsledku kolapsu dosavadního stranického systému a etablování MAS (*Movimiento al Socialismo*; Hnutí za socialismus) v čele s Evo Moralesem jako hegemonické strany již dále nehovoříme o „parlamentním prezidencialismu“ ale o

²³⁰ MAYORGA, René Antonio, 2003. The Mixed-Member Proportional System and Its Consequences in Bolivia. In: SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, s. 432. ISBN 01-992-5768-X.

²³¹ *Ibidem*, s. 445.

²³² CENTELLAS, Miguel, 2009. Electoral Reform, Regional Cleavages, and Party System Stability in Bolivia. *Journal of Politics in Latin America*. [online]. 1(2), s. 118 [cit. 2017-04-29]. ISSN 1866802X.

²³³ Pros srovnání např. ve volbách 1997: ADN (v koalici) 22,6 %; MIR 16,77 %; MNR 18,20 %.

²³⁴ *Ibidem*.

²³⁵ *Ibidem*, s. 116.

čistém prezidencialismu.²³⁶ MAS, který do té doby působil pouze na lokální úrovni, poprvé kandidoval v parlamentních volbách v roce 2002, kdy se umístil na druhém místě s 20,94 % hlasů. O tři roky později již Moralesova strana s 53,74 % hlasů suverénně zvítězila. V roce 2009 ještě posílila na 64,22 %, v posledních volbách v roce 2014 nicméně mírně oslabila (61,36 %).

Nabízí se pochopitelně otázka, zdali se na zhroucení stranického systému nějakým způsobem podílel i volební systém. To je poměrně obtížné zhodnotit, neboť ve shodném období došlo také k několika jiným systémovým změnám – první vlna decentralizace v roce 1994 a také zavedení povinných kvót pro zastoupení žen na kandidátních listinách.²³⁷

Otázkou vlivu volební reformy na rozpad stranického systému a následnou politickou krizi se ve svém článku z roku 2009 zabývá Miguel Centellas. Zkoumá především vztah mezi volební reformou, nestabilitou stranického systému a také zvýšenou regionální polarizací. Centellas zjišťuje, že již před volební reformou existovaly přinejmenším od 80. let rozdíly mezi hlavními geografickými oblastmi Bolívie – regionem And a regionem Media Luna. V návaznosti na volební reformu nicméně došlo k jejich výraznému prohloubení – statisticky signifikantní rozdíly mezi těmito regiony zaznamenal v oblasti podpory (ne)systémových stran, voličské volatility, počtu efektivních politických stran či počtu neplatných hlasů.²³⁸ Centellas tedy naznačuje, že zavedením poměrného smíšeného systému došlo ke zvýraznění regionálního štěpení a zároveň podpoření některých negativních charakteristik, které měl odstranit – jmenovitě problémy bolivijského prezidencialismu, sociální štěpení a slabý stranický systém.²³⁹

V roce 2009 došlo v referendu k přijetí nové ústavy, která však smíšený volební systém výrazněji neovlivnila. Jejím hlavním záměrem byla inkorporace požadavků na zvýšení regionální autonomie. Po reformě z roku 1994 se tak jednalo o druhou vlnu decentralizace.

²³⁶ CENTELLAS, Miguel, 2015. Mixed-Member Election and Candidate Selection in Bolivia's 1993 and 1997 Elections. *The Latin Americanist* [online]. 59(1), s. 8 [cit. 2017-04-29]. DOI: 10.1111/tla.12044. ISSN 15572021. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/tla.12044>

²³⁷ *Ibidem*, s. 7.

²³⁸ CENTELLAS, Miguel, 2009. Electoral Reform, Regional Cleavages, and Party System Stability in Bolivia. *Journal of Politics in Latin America*. [online]. 1(2), s. 124-125 [cit. 2017-04-29]. ISSN 1866802X.

²³⁹ *Ibidem*, s. 120.

Zatím poslední parlamentní a prezidentské volby proběhly v roce 2014. V nich byla potvrzena konsolidace dosavadního politického systému a stranického spektra v čele s hegemonickou MAS prezidenta Moralese²⁴⁰, který nyní vykonává již své třetí volební období.

Příloha č. 6: Bolívie: disproporcionalita (LSq), efektivní počet volebních stran (Nv), efektivní počet parlamentních stran (Ns), volební účast a volatilita v letech

	1985	1989	1993	1997	2002	2005	2009	2014	prům.
LSq	3,16	6,94	6,43	3,16	5,33	4	3,76	5,53	4,36
Nv	4,58	5	4,67	5,92	5,77	2,62	2,06	2,26	3,73
Ns	4,31	3,92	3,71	5,5	4,96	2,36	1,85	1,91	3,32
volební účast	82,00%	73,70%	72,20%	71,40%	72,10%	84,50%	94,60%	87,50%	82,02%
volatilita	59,12	36,57	40,82	27,54	53,11	71,91	40,61	32,99	45,23

3.4. Komparace

V následující části práce je provedeno srovnání dopadů zavedení poměrného smíšeného systému ve zkoumaných zemích. Tato komparace bude mít několik dimenzí, bude však zkoumán především vliv na stranický i politický systém. V některých ohledech bude tato analýza pouze omezená, což je dáno především nedostatečným počtem vzájemně porovnatelných podkladů pro ni.

Zvláštní pozornost bude věnována srovnávání klíčových statistických ukazatelů. Vybrány byly volební účast, disproporcionalita výsledků, voličská volatilita a efektivní počet volebních a parlamentních stran. Tyto proměnné jsou zachyceny i v tabulkách a grafech, pro dokreslení celkového kontextu jsou zařazena i data z tří předcházejících voleb.²⁴¹

V závěrečné části budou zmiňované ukazatele srovnávány nejen mezi třemi zkoumanými zeměmi, ale rovněž v rámci širšího mezinárodního srovnání. Pozornost bude věnována především tomu, zdali vybrané případy naplňují očekávané charakteristiky poměrných smíšených systémů, a jak si stojí vůči většinovým a poměrným systémům.

Na úvod lze konstatovat, že v dlouhodobém hledisku došlo u každé ze zkoumaných zemí k výraznější proměně stranického systému. Není však možné říci, že by bylo možno pozorovat zásadnější paralely. Zatímco na Novém Zélandu a především

²⁴⁰ CENTELLAS, Miguel, 2015. The 2014 presidential and legislative elections in Bolivia. *Electoral Studies* [online]. 38, s. 94-97. [cit. 2017-04-29]. DOI: 10.1016/j.electstud.2014.12.003. ISSN 02613794. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379414001450>

v Německu vedla volební reforma ve středně- a dlouhodobém srovnání ke konsolidaci a stabilizaci stranického spektra, v Bolívii byly těsně po ní náznaky téhož, avšak záhy se ukázalo, že změna volebního systému podle všeho přinejmenším podpořila existující patologické jevy a napomohla kolapsu dosavadního stranického systému.

U každé z vybraných zemí lze nicméně dobře pozorovat vliv konkrétního nastavení výše volební klauzule. Bolivijský parlament bezprostředně po prvních poreformních volbách opustily (i v důsledku změny volebního dělitele) tři dosud nejslabší subjekty. V Německu pak k nejvýraznějšímu snížení počtu stran vedlo nastavení volební klauzule v roce 1957, kdy došlo ke konečnému ustálení všech klíčových rysů volebního systému. Novozélandské opuštění systému prvního v cíli pak v souladu s očekávanými vedlo k nárůstu celkového počtu stran. Jak již bylo nicméně poznamenáno, efektivní počet parlamentních stran má od prvních voleb v rámci poměrného smíšeného systému trvale klesající tendenci. Tato skutečnost je o to více zarážející, že průměrná výše tohoto ukazatele je na Novém Zélandu nižší než právě v Německu, a to i přes to, že jsou na rozdíl od něj v novozélandském parlamentu výrazně více zastoupeny malé a regionální subjekty. Toto je umožněno jedním drobným, avšak ve svém výsledku zásadním rozdílem – zatímco v Německu potřebuje strana získat alespoň tři přímé mandáty, aby se mohla účastnit rozdělování křesel v listinné části, na Novém Zélandu jí postačuje pouze jeden. I proto se v Německu tento případ vyskytl zatím pouze jednou, zatímco na Novém Zélandě k tomuto jen mezi lety 2005 a 2011 došlo čtyřikrát. Shugart s Tanem poznamenávají, že vývoj efektivního počtu stran v parlamentu se podobá německému systému v 60. a 70. letech.²⁴² Tato podobnost je do jisté míry patrná i z grafického znázornění vývoje efektivního počtu stran v parlamentu (viz Příloha č. 8).²⁴³

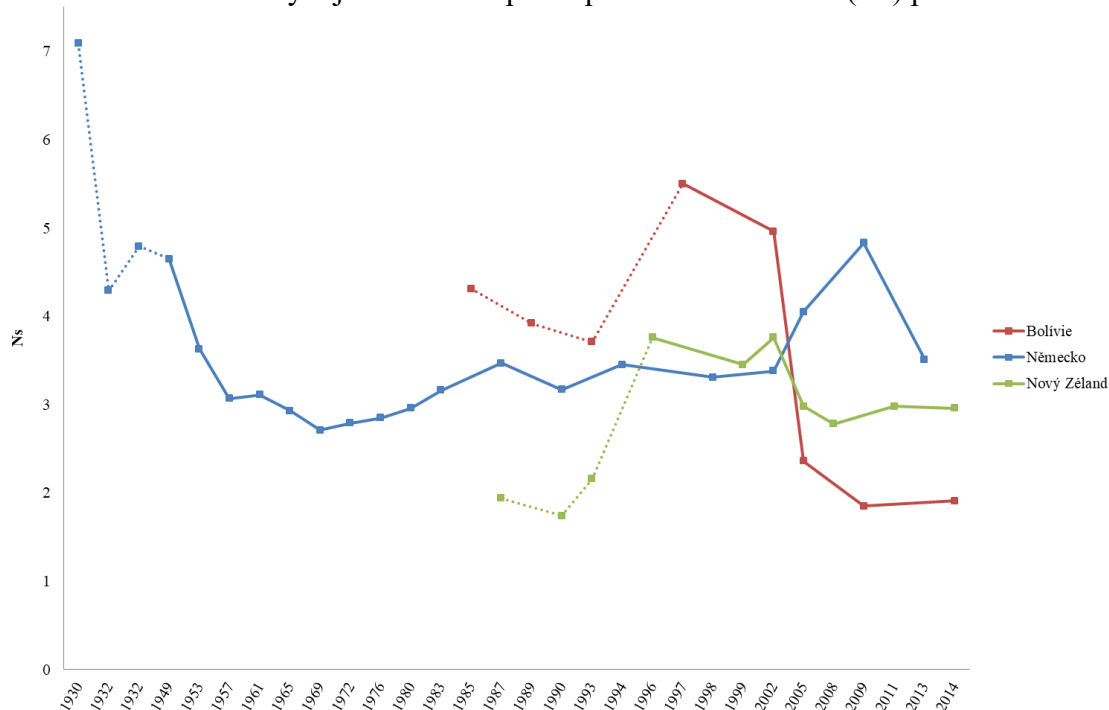
Pokud se jedná o efektivní počet parlamentních stran v Bolívii, je možno pozorovat prudký zlom v roce 2005, tedy v návaznosti na volby, které znamenaly již několikrát zmiňovaný kolaps stranického systému. Tento výrazný pokles je jen málo

²⁴¹ Data z voleb předcházejících volební reformě jsou od dat získaných v rámci poměrného smíšeného systému odlišena buď šedivou barvou, nebo přerušovanou čarou.

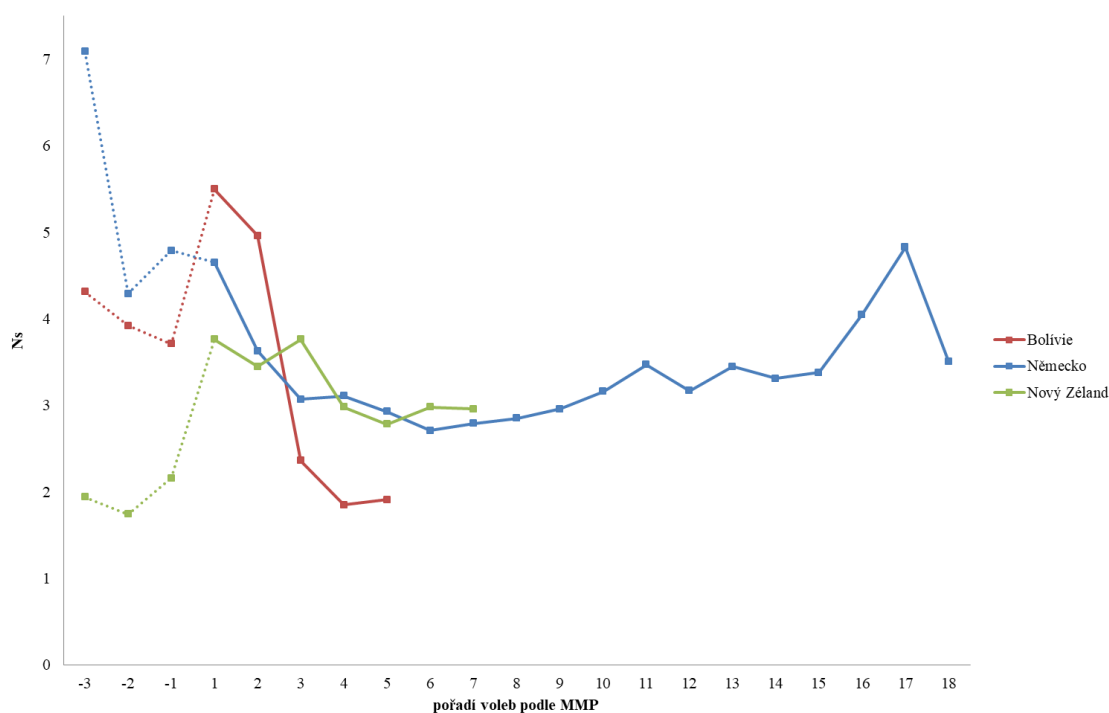
²⁴² SHUGART, Matthew S. a Alexander C. TAN, 2016. Political Consequences of New Zealand's MMP System in Comparative Perspective. In: BATTO, Nathan F., Chi HUANG, Alexander C. TAN a Gary W. COX. *Mixed-member electoral systems in constitutional context: Taiwan, Japan, and beyond*. University of Michigan Press, s. 254-255. ISBN 978-0-472-11973-8.

²⁴³ Toto potvrzuje též autorem provedená korelační analýza mezi novozélandskými volebními výsledky a německými výsledky z let 1949-1972. Hodnota korelace je 0,699, p-value 0,1.

Příloha č. 7: Vývoj efektivního počtu parlamentních stran (Ns) podle let

Příloha č. 8: Vývoj efektivního počtu parlamentních stran (Ns) podle pořadí voleb podle poměrného smíšeného systému

překvapivý, vezme-li se v úvahu drtivé vítězství MAS (53,7 % hlasů) a snížení počtu parlamentních stran přesně o polovinu.

I přes výše řečené je nicméně možno dojít k poněkud překvapivé skutečnosti, srovná-li se průměrný efektivní počet parlamentních stran ve zkoumaných zemích za celou dobu fungování smíšených systémů. Hodnota pro Bolívii je 3,32, pro Německo

3,39 (resp. 3,30, počítá-li se až od roku 1957)²⁴⁴ a 3,24 pro Nový Zéland. Rozdíly jsou tedy pouze minimální. Delšímu komentáři a mezinárodnímu srovnání je věnován prostor dále v práci.

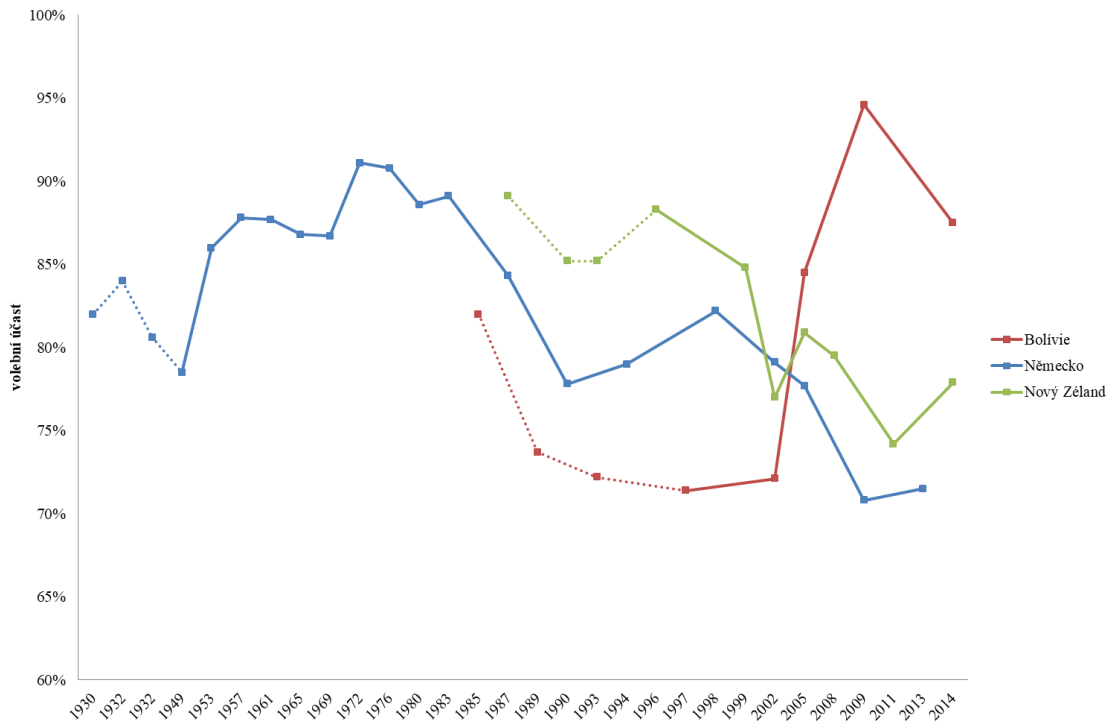
Z výzkumného hlediska bude nepochybně zajímavé sledovat, zdali zejména v Bolívii a na Novém Zélandě bude tento trend v budoucnu pokračovat. Nyní totiž může být výsledek do jisté míry nepříliš vypovídající a zkreslený z důvodu poměrně nízkého počtu dosud proběhlých voleb (5, resp. 7).

Obdobných výsledků se lze dobat i při komparaci průměrné volební účasti ve zkoumaných státech, která je poměrně vysoká. Za dobu fungování smíšeného poměrného systému dosahuje v Bolívii 82,02 %, v Německu 83,08 % a na Novém Zélandu 80,37 %. Je nicméně nezbytné upozornit na několik důležitých skutečností. V Bolívii je stanovena volební povinnost, což výsledky pro tuto zemi nepochybně zkresluje. Bolivijský výsledek navíc s ohledem na malé množství dat vychyluje volební účast v roce 2009 ve výši 94,6 %, přičemž tuto nezvykle vysokou hodnotu lze přinejmenším do jisté míry přičítat současně probíhajícímu ústavnímu referendu. Nezohlední-li se tento rok, hodnota poklesne na 78,88 %. Německé výsledky pak mírně zkresluje „silné“ období mezi lety 1953 a 1983, od roku 1983 vykazuje volební účast obecně klesající tendenci. Spočte-li se průměrná volební účast od roku 1983 včetně, hodnota se sníží na 79,06 %.

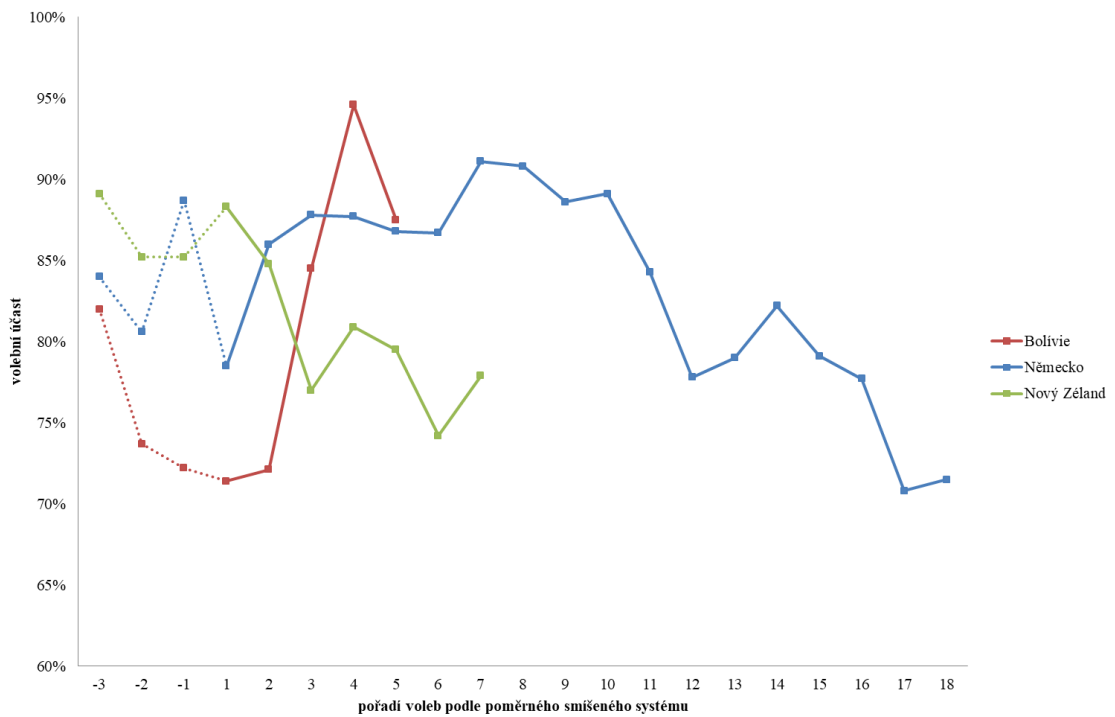
Jedná-li se o změnu volební účasti v bezprostřední reakci na volební reformu, nelze mezi zkoumanými zeměmi pozorovat žádné shody. Zatímco v Bolívii došlo k drobnému poklesu (cca o 0,8 %), na Novém Zélandu k mírnému nárůstu (cca o 3,1 %). Bezprostředně před a poreformní data v německém případě nemá s ohledem na historické okolnosti a dobu mezi vybranými volbami (17 let) smysl komparovat.

²⁴⁴ Tyto údaje odpovídají situaci, kdy jsou CDU a CSU počítány jako dvě samostatné strany. Jsou-li brány jako jedna, s ohledem na jejich skutečné fungování, jsou hodnoty ještě o něco nižší.

Příloha č. 9: Vývoj volební účasti podle let

Příloha č. 10: Vývoj volební účasti podle pořadí voleb podle poměrného smíšeného systému

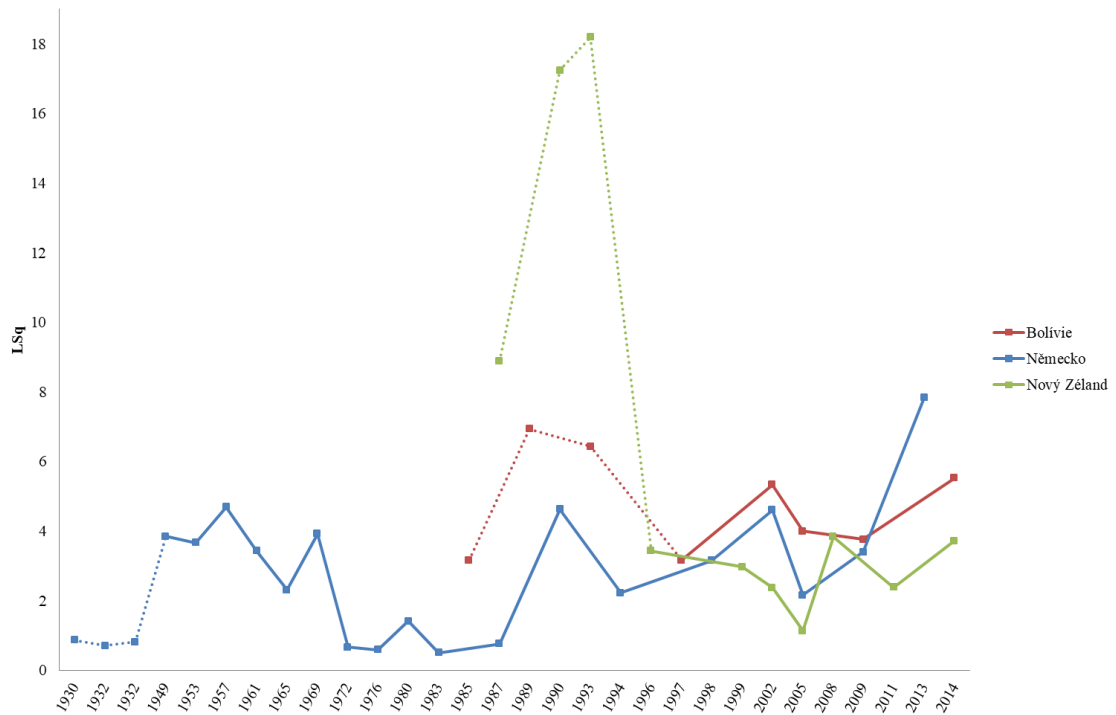
Srovnání průměrné disproporcionality volebních výsledků přináší smíšené výsledky. Zatímco mezi hodnotami v Německu (2,99) a na Novém Zélandě (2,83) je jen malý rozdíl, Bolívie v tomto případě výrazněji vystupuje (4,36). Pro tuto skutečnost nebylo nalezeno jednoznačné vysvětlení. Jedním z možných důvodů může být skutečnost, že v Bolívii je na rozdíl od Německa (od roku 1987) a Nového Zélandu pro přepočítání v listinné části užíván d'Hondtův volební dělitel. Tomu bývá obecně přičítáno to, že zvýhodňuje větší strany na úkor menších, což by se v tomto případě mohlo odrazit i v míře disproporcionality volebních výsledků. Jedná se nicméně o autorovu hypotézu, k jejímu prokázání by bylo nutno provést podrobnou analýzu a přepočítání volebních výsledků, pro což v rámci této práce není dostatečný prostor.

Porovná-li se disproporcionalita v rámci smíšeného poměrného systému s bezprostředně předcházejícím obdobím, opět nelze pozorovat mezi zkoumanými zeměmi žádné shody. V Bolívii došlo v bezprostřední reakci ke snížení, nicméně hned v následujících volbách disproporcionalita opět narostla. V Německu došlo dle očekávání ve srovnání s vysoce proporčními výsledky výmarského období ke zvýšení disproporcionality. Naopak na Novém Zélandě se ústup od systému prvního v cíli projevil jejím dramatickým snížením (z 18,19 na 3,43).

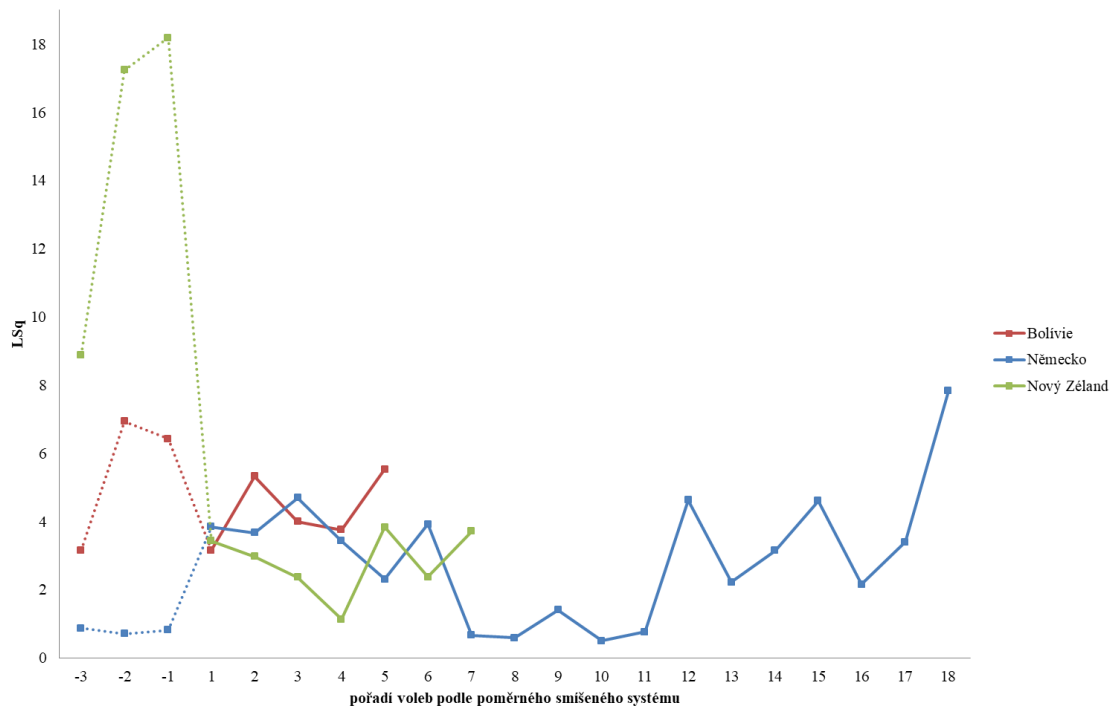
V Německu je patrný prudký nárůst disproporcionality v posledních volbách, což lze přičítat především propadlým hlasům pro AfD (*Alternative für Deutschland*; Alternativa pro Německo) a FDP – oba subjekty zůstaly těsně pro 5% hranicí a zároveň nebyly schopny získat dostatečný počet přímých mandátů. Celkově v těchto volbách propadlo 15,7 % hlasů.²⁴⁵

²⁴⁵ MANOW, Philip, 2016. *Mixed Rules, Mixed Strategies: Candidates and Parties in Germany's Electoral System*. Colchester: ECPR Press, s. 181. ISBN 9781785521461.

Příloha č. 11: Vývoj míry disproporcionality (LSq) podle let

Příloha č. 12: Vývoj míry disproporcionality (LSq) podle pořadí voleb podle poměrného smíšeného systému

Posledním zkoumaným a zároveň nejrozdílnějším statistickým ukazatelem u vybraných zemí je voličská volatilita. Průměrné hodnoty jsou výrazně odlišné: u Bolívie je to 45,23, u Německa 8,53 a u Nového Zélandu 15,03. Tyto rozdíly lze přičítat s největší pravděpodobností především míře konsolidace stranického systému. Zatímco na Novém Zélandu a především Německu jsou systémy v zásadě stabilní, na bolivijské situaci se podepsal již několikrát zmiňovaný rozpad dosavadního stranického spektra v roce 2005, jak je i patrné z grafu (viz Příloha č. 13). Výše zmiňovaná předzvěst tohoto kolapsu v roce 2002 je v grafickém znázornění rovněž patrná. Od roku 2005 míra volatility poklesla, její úroveň je nicméně stále výrazně vyšší než ve zbylých zemích.

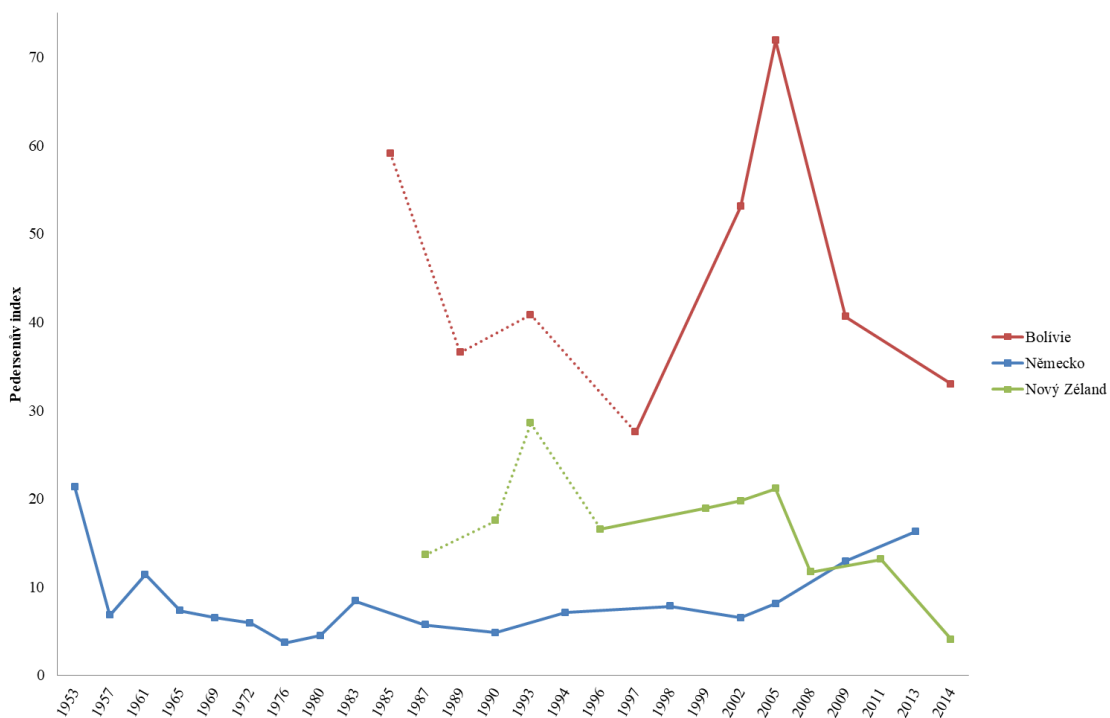
Pokud se týče vlivu volební reformy na způsob výběru kandidátů, lze konstatovat, že samotná změna volebního systému se na tomto procesu výraznějším způsobem nepodepsala. V Bolívii a na Novém Zélandu došlo shodně v tomto ohledu k mírné demokratizaci, nicméně u větších stran k zásadním proměnám nedošlo. Případ Německa se v tomto ohledu vymyká, straničtí kandidáti jsou vybíráni na nižších úrovních a stranická vedení mají ve srovnání se zkoumanými zeměmi na proces výběru pouze omezený vliv. To ovšem není důsledkem samotné volební reformy, ale nových požadavků na organizaci a vnitřní fungování politických stran.

V Bolívii i na Novém Zélandu nicméně shodně došlo ke zvýšení zastoupení etnických menšin a také žen jak v řadách kandidátů, tak i v parlamentech. Na Novém Zélandu je tato změna výrazná, i když odhlédneme od míst zvláště vyhrazených pro Maory. K Bolívii je v této souvislosti nutno poznamenat, že na větším zastoupení žen se podepsaly povinné kvóty, samotný účinek smíšeného poměrného systému lze hodnotit jen omezeně.

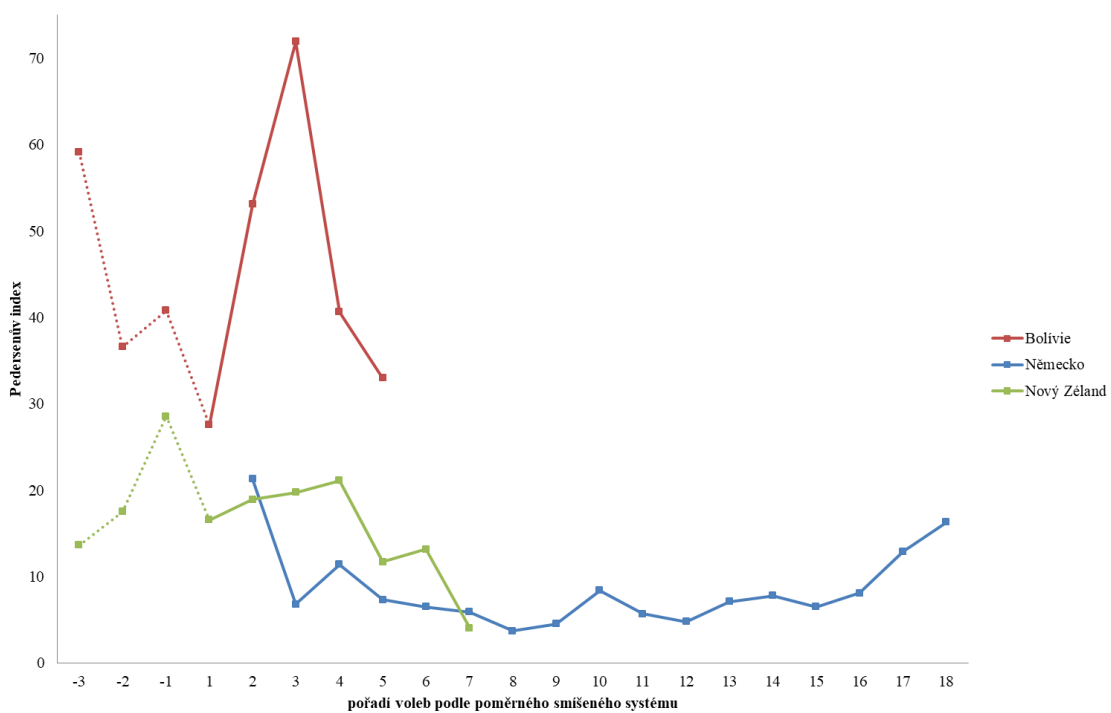
Přechod z předchozího poměrného systému na systém smíšený byl v Bolívii i Německu vzat v proces výběru kandidátů v úvahu. V listinné části jsou tak shodně nominováni kandidáti se silnou regionální vazbou.

V Bolívii je míra dvojí kandidatury ve srovnání s ostatními zeměmi výrazně nižší, přičemž pro tuto skutečnost, jak bylo zmíněno, neexistuje dosud uspokojivé vysvětlení.

Příloha č. 13: Vývoj volatilit (Pedersenův index) podle let

Příloha č. 14: Vývoj volatilit (Pedersenův index) podle pořadí voleb podle poměrného smíšeného systému

Jedná-li se o parlamentáře samotné, v žádné ze zkoumaných zemí nebylo zjištěno, že by existovaly rozdíly ve způsobu, jakým hlasují zástupci zvolení v listinné a nominální části. Odlišnosti založené na módu volby se nicméně zrcadlí v chování zástupců: v Bolívii a na Novém Zélandě jsou parlamentáři zvolení v listinné části častěji v kontaktu se svými volebními obvody, v Německu ve větší míře obsazují výbory, v nichž se ve větší míře řeší regionální témata a mohou tak být svým obvodům prospěšnější.

Podle zjištění Karpa je povědomí o fungování volebního systému mezi voliči v Německu a na Novém Zélandě na podobné úrovni, a to i přes to, že německý systém s možností separátního hlasování v listinné a nominální části funguje již od roku 1953, kdežto novozélandský teprve od roku 1996. I přes to ale podle všeho zůstává nezanedbatelná část elektorátu, která ne zcela dobře rozumí fungování volebního systému, podle Karpa jsou to 4 voliči z 10. Největší vliv na chápání volebního systému, má podle všeho v první řadě vzdělání, dále zájem o politiku a také pozornost věnována seriózním médiím. I přes to, že část voličů nerozumí volebnímu systému dokonale, nebylo prokázáno, že by to mělo vliv na jejich volební chování – většina voličů volí v souladu se svými stranickými preferencemi.

V rámci Karpovy analýzy bylo zjištěno, že je vysoce nepravděpodobné, aby voliči, již využívají možnost *split votes*, tak činili z důvodu zmatení či nevědomosti. Tito voliči vykazují ve srovnání s ostatními vyšší úroveň vzdělání a větší zájem o politické záležitosti. Vše napovídá tomu, že svoji volbu činí cílevědomě a sofistikovaně. Celková míra *split votes* je v novozélandském prostředí výrazně vyšší než v Německu, což zároveň vylučuje, že by důvodem, proč voliči tuto možnost využívají, byla neznalost či zmatení z fungování volebního systému. Je pravděpodobnější, že se voliči na Novém Zélandu rozhodují v rámci odlišného strategického prostředí, které je nutí štěpit jejich hlasy. Karp také potvrzuje, že voliči menších stran ve větší míře využívají možnosti *split votes*.²⁴⁶

Závěrečná část této kapitoly je věnována srovnání zkoumaných zemí v globálnějším měřítku. Jako jedno z východisek je použit výzkum Nishikawy a Herrona z roku 2004. Autoři se ptají, zdali smíšené volební systémy vytvářejí odlišné

²⁴⁶ KARP, Jeffrey A., 2006. Political knowledge about electoral rules: Comparing mixed member proportional systems in Germany and New Zealand. *Electoral Studies* [online]. 25(4), s. 727-730 [cit. 2017-04-30]. DOI: 10.1016/j.electstud.2005.11.002. ISSN 02613794. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379405001022>

výsledky nežli většinové a poměrné systémy. Zaměřují se na otázku, zdali se od sebe země s různými volebními systémy odlišují co do stranických systémů. Jako ukazatel si volí efektivní počet parlamentních stran. Hypotéza je taková, že největší efektivní počet stran bude v poměrných systémech, následovaných poměrnými smíšenými systémy a většinovými smíšenými systémy, nejméně pak ve většinových systémech. Tato hypotéza je převážně potvrzena statisticky signifikantními výsledky.²⁴⁷

Je nicméně tento závěr aplikovatelný i na zkoumané země? Podle všeho ano. Norrisová vypočítala, že průměrný efektivní počet parlamentních stran je pro většinové volební systémy 2,42 a pro poměrné systémy 4,45.²⁴⁸ Zjištěné hodnoty pro vybrané země byly následující: Bolívie – 3,32, Německo – 3,39, Nový Zéland – 3,24. Je tedy patrné, že zkoumané země se skutečně v tomto ohledu pohybují na pomezí většinových a poměrných volebních systémů. Ve výsledku tak v rovině efektivního počtu parlamentních stran opravdu smíšené poměrné systémy vybraných zemí vykazují *smíšený* charakter, jak odpovídá jejich označení.

Podobné srovnání, avšak bez teoretické opory, lze ilustrativně provést i pro disproporcionalitu volebních výsledků. Na základě Lijphartových dat²⁴⁹ bylo vypočteno, že poměrné volební systémy mají průměrnou disproporcionalitu 3,78, většinové systémy pak 14,13. Ve zkoumaných zemích byla průměrná disproporcionalita takováto: Bolívie – 4,36, Německo – 2,99 a Nový Zéland – 2,83. Předpoklad v tomto ohledu nebyl naplněn, hodnoty disproporcionality se neumístily uprostřed mezi průměrem poměrných a většinových systémů. V případech Německa a Nového Zélandu jsou dokonce nižší než u poměrných systémů. Žádná přímočará vysvětlení se pro tuto skutečnost nenabízí. (Dis)proporcionalita volebních výsledků ve smíšených volebních systémech v mezinárodním srovnání tak může být zajímavou oblastí budoucího výzkumu.

²⁴⁷ NISHIKAWA, Misa a Erik S. HERRON, 2004. Mixed electoral rules' impact on party systems. *Electoral Studies* [online]. 23(4), s. 753-768 [cit. 2017-05-12]. DOI: 10.1016/j.electstud.2003.10.004. ISSN 02613794. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edselp&AN=S026137940300088X&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

²⁴⁸ NORRIS, Pippa, 2004. *Electoral Engineering: Voting Rules and Political Behavior*. New York: Cambridge University Press, s. 87. ISBN 978-0-521-82977-9.

²⁴⁹ LIJPHART, Arend, 2012. *Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-six Countries*. 2nd ed. New Haven: Yale University Press, s. 149-153. ISBN 978-0300172027.

Příloha č. 15: Komparace charakteristik volebních systémů ve zkoumaných zemích

	Bolívie	Německo	Nový Zéland
počet komor parlamentu	2	2	1
smíšený systém užit pro volby do	dolní komora	dolní komora	dolní komora
počet mandátů	130	598	120
- z toho listinných	60	299	49
- z toho nominálních	70	299	71
- z toho pro původní obyvatele	7	✗	7
typ kandidátních listin	uzavřené	uzavřené	uzavřené
systém ve většinové části	FPTP	FPTP	FPTF
volební dělitel v listinné části	d'Hondt	Sainte-Laguë ²⁵⁰	Sainte-Laguë
volební klauzule v listinné části	3 %	5 % nebo 3 mandáty	5 % nebo 1 mandát
dvojitá kandidatura	✓	✓	✓
převíslé mandáty	✗	✓	✓
typologie podle Massicote a Blaise	korekce	korekce	korekce
typologie podle Shugart a Wattenberg	MMP	MMP	MMP

Příloha č. 16: Shrnutí komparace dopadů zavedení poměrného smíšeného systému

	Bolívie	Německo	Nový Zéland
proměna stranického systému	✓	✓	✓
průměrný efektivní počet p. stran	3,32	3,39	3,24
průměrná volební účast	82,02 %	83,08 %	80,37 %
bezprostřední změna volební účasti	-0,8 %	✗	+3,1%
průměrná disproporcionalita	4,36	2,99	2,83
bezprostřední změna disproporcionality	-3,27	+3,03	-14,76
průměrná volatilita	45,23	8,53	15,03
bezprostřední změna volatility	-13,28	✗	-12,01
zastoupení menšin	zvýšení	✗	zvýšení
rozdíly ve stranické disciplíně	✗	✗	✗

²⁵⁰ Volební dělitel bývá v německém prostředí označován jako Sainte-Laguë/Schepers, rozdíl je nicméně dán způsobem výpočtu; výsledky jsou stejné jako při použití standardní metody Sainte-Laguë. Tento dělitel se používá od roku 2009, dříve byl užíván d'Hondtův dělitel (1949-1987) a Hare-Niemayerova metoda (1987-2009).

Závěr

Předkládaná práce v úvodu představuje smíšené volební systémy jako takové a seznamuje čtenáře s klíčovými díly v této oblasti. Hlavní část práce však tvoří nejprve popis, analýza a následně vzájemné srovnání smíšených systémů v Bolívii, Německu a na Novém Zélandu. Toto je provedeno na dvou úrovních: jednak je zkoumána cesta k volební reformě a její aktéři, jednak jsou zkoumány dopady této reformy na jednotlivé země.

Přestože jsou vybrané země geograficky, kulturně i sociálně odlišné, jsou v rámci komparace nalezeny některé shodné momenty. Na bolivijskou a novozélandskou volební reformu měly vliv pouze interní faktory, na německou v omezené míře i externí. Bolivijský a novozélandský politický systém trpěly před volební reformou některými shodnými patologickými jevy (zvyšující se volatilita, odcizení voličů, snižující se důvěra atp.), ačkoli byly volební systémy v obou zemích diametrálně odlišné. V Bolívii a Německu byly pak nalezeny obdobné motivace pro změnu volebního systému – snaha o větší personalizaci a lepší geografické zastoupení jednotlivých oblastí. Jako aktéři vystupovaly ve všech zemích primárně strany, nicméně v Bolívii a především na Novém Zélandu do procesu vstoupili i jiní hráči, především zástupci společenských organizací. Při komparaci reformního procesu z hlediska jeho délky (měřené od prvotního impulsu po první volby podle nového systému) je zjištěno, že v Bolívii a Německu trval přibližně stejnou dobu, na Novém Zélandu pak o dva roky déle.

Jisté paralely mezi zeměmi jsou nalezeny, i co se dopadů volební reformy týče. Dle předpokladů měly změny volebního systému výrazný dopad na systém stranický, v bolivijském případě byla však jeho konkrétní podoba neočekávaná. Rovněž je pozorován určující vliv nastavení volebních klauzulí na stranický systém. Překvapivé výsledky přináší srovnání průměrného efektivního počtu parlamentních stran ve zkoumaných zemích – hodnoty tohoto ukazatele jsou ve všech zemích velmi podobné. Jistá podobnost je nalezena i při srovnání volební účasti, nicméně v této části je komparace zkreslena skutečností, že v Bolívii mají voliči volební povinnost. Při srovnání disproporcionality jsou zjištěny podobné hodnoty v Německu a na Novém Zélandě, bolivijský případ se výrazněji odlišuje. Poslední zkoumaný ukazatel, voličská volatilita, je ve všech zkoumaných zemích výrazně odlišná, tuto skutečnost autor přičítá rozdílné míře konsolidace stranického systému.

Srovnán je i způsob výběru kandidátů, přičemž autor poukazuje na to, že samotná změna volebního systému na něj s největší pravděpodobností výraznější vliv nemá. V Bolívii a na Novém Zélandu též shodně došlo ke zvýšení reprezentace do té doby nedostatečně zastoupených skupin obyvatelstva. V žádné ze zkoumaných zemí není zjištěno, že by mezi parlamentáři, kteří byli zvoleni v různých částech volebního systému, existovaly rozdíly, co se stranické disciplíny týče.

Na závěr je zjištěno, že průměrný efektivní počet parlamentních stran ve smíšených systémech se pohybuje mezi touto průměrnou hodnotou pro poměrné a většinové systémy. Není nicméně dokázáno, že by totéž platilo, srovná-li se disproportionality volebních výsledků.

V práci jsou rovněž naznačeny některé možné oblasti pro další výzkum. Jedná se například o zkoumání disproportionality volebních výsledků ze smíšených volebních systémů ve srovnání s ostatními volebními systémy, výzkum nižší míry dvojí kandidatury v Bolívii či analýza důvodů vyšší disproportionality volebních výsledků v Bolívii.

Summary

In the introductory part of this Bachelor's thesis, mixed-member electoral systems as such were described together with main publications in the field. The main part of this text was composed of individual analysis followed by cross-comparison of mixed member electoral systems in Bolivia, Germany and New Zealand. These had two dimensions: path to electoral reform and its main actors and consequences of these reforms in individual countries.

Even though there are many geographical, cultural and social differences between the chosen countries, some parallels were found. Bolivian and New Zealand electoral reforms were influenced only by internal factors; the German one was influenced by some external as well. Bolivian and New Zealand political systems suffered from similar pathologies (rising volatility, dealignment etc.), even though their previous electoral systems were quite different. In the cases of Bolivia and Germany some motivations for the electoral reforms were similar: better personalization and representation of individual regions. Parties were the main actors in all three countries; nevertheless, Bolivian and New Zealand reforms were influenced by the public as well. Comparing the reform process by its duration (from first impulse to first elections), reforms in Bolivia and Germany took roughly the same time; the reform in New Zealand took two more years.

Regarding the consequences of electoral reforms, some parallels were also found. As expected, changes in the electoral system resulted in changes of party system; however in case of Bolivia, the nature of this change was unexpected. The determining influence of election thresholds was observed too. Comparison of mean effective number of parliamentary parties brought some unexpected results: these values were quite similar in all three countries. Likewise, some similarities were found among rates of voter turnout, though it has to be noted, that there is mandatory voting in Bolivia. Considering disproportionality of results, values in Germany and New Zealand were similar, but Bolivian case was quite different. Volatility, which was compared as last, was different in all three countries. The author attributes this fact to dissimilar consolidation of party systems.

The candidate selection process was compared as well; the author points out that the electoral reform alone probably does not influence this process in any remarkable

way. In Bolivia and New Zealand, minorities got better representation. No differences in party discipline were found among deputies from different electoral tiers.

In the end, it was found, that all three cases meet the expectations formulated by Nishikawa and Herron: the mean effective number of parliamentary parties in mixed-member electoral systems are somewhere between proportional and majoritarian systems. However, the same does not apply for disproportionality.

Some areas of further research were suggested: disproportionality of mixed-member electoral systems in contrast with proportional and majoritarian systems; lower rates of dual candidacy in Bolivia or higher disproportionality in Bolivia in comparison with other mixed-member electoral systems.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- BATTO, Nathan F., Chi HUANG, Alexander C. TAN a Gary W. COX, 2016. *Mixed-member electoral systems in constitutional context: Taiwan, Japan, and beyond*. University of Michigan Press. ISBN 978-0-472-11973-8.
- BLAIS, André (ed.), 2008. *To Keep or To Change First Past The Post?: The Politics of Electoral Reform*. New York: Oxford University Press. ISBN 0199539391.
- CABADA, Ladislav a Marek ŽENÍŠEK, 2003. *Smíšené volební systémy*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 156 s. ISBN 80-864-7344-9.
- COLOMER, Joseph. M. (ed.), 2004. *Handbook of Electoral System Choice*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan. ISBN 978-0-230-52274-9.
- DRULÁK, Petr a kol., 2008. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál. ISBN 9788073673857.
- FARRELL, David M. 2001. *Electoral Systems: A Comparative Introduction*. Basingstoke: Palgrave, xiii. ISBN 03-338-0162-8
- FERRARA, Federico, Erik S HERRON a Misa NISHIKAWA. 2006. *Mixed Electoral Systems: Contamination and Its Consequences*. New York: Palgrave Macmillan, xii. ISBN 14-039-7097-1.
- GALLAGHER, Michael a Paul MITCHELL, 2005. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press. ISBN 9780199257560.
- GROFMAN, Bernard. a Arend. LIJPHART, 1986. *Electoral Laws and Their Political Consequences*. New York: Agathon Press. ISBN 0875860745.
- CHYTILEK, Roman, Jakub ŠEDO, Tomáš LEBEDA a Dalibor ČALOUĐ, 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál. ISBN
- LIJPHART, Arend, 2012. *Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-six Countries*. 2nd ed. New Haven: Yale University Press. ISBN 978-0300172027.
- MANOW, Philip, 2016. *Mixed Rules, Mixed Strategies: Candidates and Parties in Germany's Electoral System*. Colchester: ECPR Press. ISBN 9781785521461.

- MLEJNEK, Josef. 2010. *Smíšené volební systémy a většiotvorné modifikace systémů poměrných*. V Praze: Karolinum. ISBN 978-80-246-1782-4.
- NEMČOK, Miroslav. 2015. *Zmiešané volebné systémy v praxi: analýza ich fungovania v Litve a na Novom Zélande*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. Politologická řada. ISBN 9788073253745.
- NOHLEN, Dieter, 2005. *Elections in the Americas: a data handbook*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, s. 123-161. ISSN 978-0199283583.
- NOHLEN, Dieter, 2004. *Elections in Asia and the Pacific*. Reprint. Oxford: Oxford University Press. ISBN 9780199249596.
- NORRIS, Pippa, 2004. *Electoral Engineering: Voting Rules and Political Behavior*. New York: Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-82977-9.
- NOVÁK, Miroslav a Tomáš LEBEDA. 2004. *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Plzeň: Aleš Čeněk. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk), s. 45. ISBN 80-864-7388-0.
- NOVÁK, Miroslav, Lubomír BROKL, Petr DRULÁK, et al., 2011. *Úvod do studia politiky*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty. ISBN 9788074190520.
- RENWICK, Alan, 2010. *The Politics of Electoral Reform: Changing The Rules of Democracy*. New York, N.Y.: Cambridge University Press. ISBN 05-217-6530-7.
- REYNOLDS, Andrew a Ben REILLY, 1997. *The International IDEA Handbook of Electoral System Design*. 2nd ed. Stockholm: International IDEA. ISBN 91-89098-00-5.
- REYNOLDS, Andrew, Ben. REILLY a Andrew ELLIS, 2005. *Electoral System Design: The New International IDEA Handbook*. Stockholm, Sweden: International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Handbook series (International Institute for Democracy and Electoral Assistance). ISBN 91-853-9118-2.
- ŘÍCHOVÁ, Blanka, 2012. *Úvod do současné politologie: [srovnávací analýza demokratických politických systémů]*. Vyd. 3. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0218-9.

- SHUGART, Matthew Soberg a Martin P. WATTENBERG, eds. 2003. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*. Oxford: Oxford University Press, xxiv. ISBN 01-992-5768-X
- VOWLES, Jack, 2004. *Voters' Veto: The 2002 Election in New Zealand and The Consolidation of Minority Government*. Auckland, N.Z.: Auckland University Press. ISBN 978-186-9403-096.

Odborné články

- BEHNKE, Joachim, 2014. The New Electoral Law – or: Good Things Don't Always Come to Those Who Wait. *German Politics*. 23(4), 268-283. DOI: 10.1080/09644008.2014.953066. ISSN 0964-4008. Dostupné také z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09644008.2014.953066>
- CENTELLAS, Miguel, 2009. Electoral Reform, Regional Cleavages, and Party System Stability in Bolivia. *Journal of Politics in Latin America*. [online]. 1(2), s. 115-131 [cit. 2017-04-29]. ISSN 1866802X.
- CENTELLAS, Miguel, 2015. Mixed-Member Election and Candidate Selection in Bolivia's 1993 and 1997 Elections. *The Latin Americanist* [online]. 59(1), s. 3-22 [cit. 2017-04-29]. DOI: 10.1111/tla.12044. ISSN 15572021. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/tla.12044>
- CENTELLAS, Miguel, 2015. The 2014 presidential and legislative elections in Bolivia. *Electoral Studies* [online]. 38, s. 94-97 [cit. 2017-04-29]. DOI: 10.1016/j.electstud.2014.12.003. ISSN 02613794. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379414001450>
- DENEMARK, David, 1996. Thinking Ahead to Mixed-member Proportional Representation: Party Strategies and Election Campaigning under New Zealand's New Electoral Law. *Party Politics* [online]. 2(3), s. 409-420 [cit. 2017-05-01]. ISSN 13540688. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edb&AN=27590958&site=eds-live&scope=site&lang=cs>
- GALLAGHER, Michael, 1991. Proportionality, disproportionality and electoral systems. *Electoral Studies*. 10(1), s. 33-51. DOI: 10.1016/0261-3794(91)90004-C. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/026137949190004C>

- HAYWARD, J., 2014. Rethinking electoral reform in New Zealand: the benefits of citizens' assemblies. *Kōtuitui: New Zealand Journal of Social Sciences Online* [online]. 9(1), s. 11-19 [cit. 2017-05-01]. DOI: 10.1080/1177083X.2013.869760. ISSN 1177-083x. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1177083X.2013.869760>
- KARP, Jeffrey A., 2006. Political knowledge about electoral rules: Comparing mixed member proportional systems in Germany and New Zealand. *Electoral Studies* [online]. 25(4), s. 714-730 [cit. 2017-04-30]. DOI: 10.1016/j.electstud.2005.11.002. ISSN 02613794. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379405001022>
- LAAKSO, Markku a Rein TAAGEPERA, 1979. „Effective” number of parties: A Measure with Application to West Europe. *Comparative Political Studies* [online]. 12(1), s. 3-27 [cit. 2017-05-12]. DOI: 10.1177/001041407901200101. ISSN 15523829. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edselc&AN=edselc.2-52.0-84949792766&site=eds-live&scope=site&lang=cs>
- LUNDBERG, Thomas Carl, 2013. Politics is Still an Adversarial Business: Minority Government and Mixed-Member Proportional Representation in Scotland and in New Zealand. *The British Journal of Politics and International Relations* [online]. 15(4), s. 609-625 [cit. 2017-05-01]. DOI: 10.1111/j.1467-856X.2012.00522.x. ISSN 1369-1481. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1111/j.1467-856X.2012.00522.x>
- MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 341-366. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>
- MCROBIE, Alan, 1997. New Zealand's First MMP Election. *Agenda: A Journal of Policy Analysis and Reform* [online]. 4(3), s. 329-340 [cit. 2017-05-01]. ISSN 13221833. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edsjsr&AN=edsjsr.43199441&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

- NISHIKAWA, Misa a Erik S. HERRON, 2004. Mixed electoral rules' impact on party systems. *Electoral Studies* [online]. 23(4), s. 753-768 [cit. 2017-05-12]. DOI: 10.1016/j.electstud.2003.10.004. ISSN 02613794. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edselp&AN=S026137940300088X&site=eds-live&scope=site&lang=cs>
- PEDERSEN, Mogens N., 1979. The Dynamics of European Party Systems: Changing Patterns of Electoral Volatility. *European Journal of Political Research* [online]. 7(1), s. 1-26 [cit. 2017-05-11]. ISSN 03044130. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=poh&AN=35739820&site=eds-live&scope=site&lang=cs>
- YOUNG, Audrey, 2013. Govt rejects recommendations to change MMP system. In: *Nzherald.co.nz* [online]. [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=10883610

Volební data

- 2002 General Election Split Voting Statistics, 2002. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2002/splitvotes/SummaryofVoteSplitting.html
- 2005 General Election - Official Results, 2005. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2005/partystatus.html
- 2005 General Election Split Voting Statistics - Overall Summary, 2005. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2005/elect-splitvot-summary.html
- 2008 General Election - Official Results, 2008. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2008/partystatus.html
- 2008 General Election Split Voting Statistics - Overall Summary, 2008. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2008/elect-splitvot-summary.html

- 2011 General Election - Official Results, 2011. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2011/partystatus.html
- 2011 General Election Split Voting Statistics - Overall Summary, 2011. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2011/elect-splitvote-summary.html
- 2014 General Election - Official Results, 2014. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2014/partystatus.html
- 2014 General Election Split Voting Statistics - Overall Summary, 2014. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2014/elect-splitvote-summary.html
- Bolivia, *IDEA: International Institute for Democracy and Electoral Assistance* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://www.idea.int/data-tools/country-view/129/40>
- Election for Bolivian Chamber of Deputies, 2002. *ElectionGuide: Democracy Assistance & Election News* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://www.electionguide.org/elections/id/283/>
- Election for Bolivian Chamber of Deputies, 2005. *ElectionGuide: Democracy Assistance & Election News* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://www.electionguide.org/elections/id/363/>
- Election for Bolivian Chamber of Deputies, 2009. *ElectionGuide: Democracy Assistance & Election News* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://www.electionguide.org/elections/id/458/>
- Election for Bolivian Chamber of Deputies, 2014. *ElectionGuide: Democracy Assistance & Election News* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://www.electionguide.org/elections/id/2448/>
- Ergebnisse früherer Bundestagswahlen, 2015. *Der Bundeswahlleiter* [online]. Wiesbaden [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: https://www.bundeswahlleiter.de/dam/jcr/397735e3-0585-46f6-a0b5-2c60c5b83de6/btw_ab49_gesamt.pdf

- GALLAGHER, Michael, 2017. Election indices dataset. *Trinity College Dublin* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://www.tcd.ie/Political_Science/staff/michael_gallagher/EISystems/Docts/ElectionIndices.pdf
- NOHLEN, Dieter, 2004. *Elections in Asia and the Pacific*. Reprint. Oxford: Oxford University Press, s. 705-739. ISBN 9780199249596.
- NOHLEN, Dieter, 2005. *Elections in the Americas: a data handbook*. 2nd ed. New York: Oxford University Press. ISSN 978-0199283583.
- Resultados de las Elecciones Generales 2014, 2014. *Tribunal Supremo Electoral: Estado Plurinacional de Bolivia* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://tse.oep.org.bo/images/elecciones_2014/Resultado%20de%20las%20elecciones%20generales%202014/FINALISIMA%20RESULTADOS.pdf
- Summary of Overall Results, 1999. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_1999/e9/html/e9_partI.html
- Summary of Overall Results, 2002. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2002/e9/html/e9_part1.html
- Summary of Overall Results, 2005. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2005/e9/html/e9_part1.html
- Summary of Overall Results, 2008. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2008/e9/html/e9_part1.html
- Summary of Overall Results, 2011. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2011/e9/html/e9_part1.html
- Summary of Overall Results, 2014. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2014/e9/html/e9_part1.html
- Summary of Party List and Electoral Candidate List, 1996. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z:

http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_1996/pdf/1.1%20Summary%20of%20overall%20results.pdf

Ostatní

- 214,101 more people on census night 2013 – new electorate needed, 2013. *Statistics New Zealand: Tatauranga Aotearoa* [online]. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: http://www.stats.govt.nz/browse_for_stats/population/census_counts/NumberofElectoralatesandElectoralPopulations_MR2013Census.aspx
- D'Hondtsche Sitzverteilung, 2014. *Der Bundeswahlleiter* [online]. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://www.bundeswahlleiter.de/service/glossar/d/d-hondtsche-sitzverteilung.html>
- District Magnitude. In: ACE: *The Electoral Knowledge Network* [online]. [cit. 2016-12-05]. Dostupné z: <http://aceproject.org/ace-en/topics/es/esd/esd02/esd02e/esd02e01>
- Electoral Referendum Act 2010: Public Act 2010 No 139, 2010. In: *New Zealand Legislation* [online]. [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <http://www.legislation.govt.nz/act/public/2010/0139/latest/whole.html#DLM2833632>
- Hare/Niemeyer, 2015. *Der Bundeswahlleiter* [online]. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://www.bundeswahlleiter.de/service/glossar/h/hare-niemeyer.html>
- POWER, Simon, 2009. MMP referendum to be held at 2011 election. In: *beehive.govt.nz: The official website of the New Zealand Government* [online]. [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <https://www.beehive.govt.nz/release/mmp-referendum-be-held-2011-election>
- Report of the Electoral Commission on the review of the MMP voting system, 2012. In: *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: http://www.elections.org.nz/sites/default/files/bulk-upload/documents/Final_Report_2012_Review_of_MMP.pdf
- Results of the referendum, 2011. In: *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <http://www.elections.org.nz/events/past-events-0/2011-referendum-voting-system/results-referendum>

- Sainte-Laguë/Schepers, 2015. *Der Bundeswahlleiter* [online]. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://www.bundeswahlleiter.de/service/glossar/s/sainte-lague-schepers.html>
- Voter turnout, 2013. *Statistics New Zealand: Tatauranga Aotearoa* [online]. [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: http://www.stats.govt.nz/browse_for_stats/snapshots-of-nz/nz-social-indicators/Home/Trust%20and%20participation%20in%20government/voter-turnout.aspx

Seznam příloh

- **Příloha č. 1:** Smíšené volební systémy podle Massicoteho a Blaise (schéma)
Zdroj: MASSICOTTE, Louis a André BLAIS. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*. 18(3), s. 346. DOI: 10.1016/S0261-3794(98)00063-8. ISSN 02613794. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0261379498000638>
Zpracování: autor
- **Příloha č. 2:** Smíšené volební systémy podle Shugarta a Wattenberga (schéma)
Zdroj: CHYTILEK, Roman, Jakub ŠEDO, Tomáš LEBEDA a Dalibor ČALOUŠ. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál, s. 240. ISBN 978-80-7367-548-6.
Zpracování: autor
- **Příloha č. 3:** Komparace okolností zavedení smíšených volebních systémů ve zkoumaných zemích (tabulka)
Zdroj: autor; zpracování: autor
- **Příloha č. 4:** Německo: disproporcionalita (LSq), efektivní počet volebních stran (Nv), efektivní počet parlamentních stran (Ns), volební účast a volatilita v letech (tabulka)
Zdroj: autor; zdroj dat: viz výše; zpracování: autor
- **Příloha č. 5:** Nový Zéland: disproporcionalita (LSq), efektivní počet volebních stran (Nv), efektivní počet parlamentních stran (Ns), volební účast a volatilita v letech (tabulka)
Zdroje: *Ibidem*; zpracování: autor
- **Příloha č. 6:** Bolívie: disproporcionalita (LSq), efektivní počet volebních stran (Nv), efektivní počet parlamentních stran (Ns), volební účast a volatilita v letech (tabulka)
Zdroje: *Ibidem*; zpracování: autor
- **Příloha č. 7:** Vývoj efektivního počtu parlamentních stran (Ns) podle let (graf)
Zdroj: autor
Zdroj dat: GALLAGHER, Michael, 2017. Election indices dataset. *Trinity College Dublin* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://www.tcd.ie/Political_Science/staff/michael_gallagher/EISystems/Docts/ElectionIndices.pdf
Zpracování: autor
- **Příloha č. 8:** Vývoj efektivního počtu parlamentních stran (Ns) podle pořadí voleb podle poměrného smíšeného systému (graf)

Zdroje: *Ibidem*; zpracování: autor

- **Příloha č. 9: Vývoj volební účasti podle let (graf)**

Zdroj: autor

Zdroj dat: Bolivia, *IDEA: International Institute for Democracy and Electoral Assistance* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://www.idea.int/data-tools/country-view/129/40>

Election for Bolivian Chamber of Deputies, 2002. *ElectionGuide: Democracy Assistance & Election News* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://www.electionguide.org/elections/id/283/>

Election for Bolivian Chamber of Deputies, 2005. *ElectionGuide: Democracy Assistance & Election News* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://www.electionguide.org/elections/id/363/>

Election for Bolivian Chamber of Deputies, 2009. *ElectionGuide: Democracy Assistance & Election News* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://www.electionguide.org/elections/id/458/>

Election for Bolivian Chamber of Deputies, 2014. *ElectionGuide: Democracy Assistance & Election News* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://www.electionguide.org/elections/id/2448/>

Ergebnisse früherer Bundestagswahlen, 2015. *Der Bundeswahlleiter* [online]. Wiesbaden [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: https://www.bundeswahlleiter.de/dam/jcr/397735e3-0585-46f6-a0b5-2c60c5b83de6/btw_ab49_gesamt.pdf

LAZARTE R., Jorge, 2005. Bolivia. In: NOHLEN, Dieter. *Elections in the Americas: a data handbook*. 2nd ed. New York: Oxford University Press. ISSN 978-0199283583.

Resultados de las Elecciones Generales 2014, 2014. *Tribunal Supremo Electoral: Estado Plurinacional de Bolivia* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://tse.oep.org.bo/images/elecciones_2014/Resultado%20de%20las%20elecciones%20generales%202014/FINALISIMA%20RESULTADOS.pdf

ROBERTS, Nigel S., 2004. New Zeland. In: NOHLEN, Dieter. *Elections in Asia and the Pacific*. Reprint. Oxford: Oxford University Press, s. 705-739. ISBN 9780199249596.

Summary of Overall Results, 1999. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_1999/e9/html/e9_partI.html

Summary of Overall Results, 2002. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2002/e9/html/e9_part1.html

Summary of Overall Results, 2005. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2005/e9/html/e9_part1.html

Summary of Overall Results, 2008. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2008/e9/html/e9_part1.html

Summary of Overall Results, 2011. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2011/e9/html/e9_part1.html

Summary of Overall Results, 2014. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-11].
Dostupné z: http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_2014/e9/html/e9_part1.html

Summary of Party List and Electoral Candidate List, 1996. *Elections: Electoral Commission* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z:
http://archive.electionresults.govt.nz/electionresults_1996/pdf/1.1%20Summary%20of%20overall%20results.pdf

Zpracování: autor

- **Příloha č. 10:** Vývoj volební účasti podle pořadí voleb podle poměrného smíšeného systému (graf)

Zdroje: *Ibidem*; zpracování: autor

- **Příloha č. 11:** Vývoj míry disproporcionality (LSq) podle let (graf)

Zdroj: autor

Zdroj dat: GALLAGHER, Michael, 2017. Election indices dataset. *Trinity College Dublin* [online]. [cit. 2017-05-11]. Dostupné z:
http://www.tcd.ie/Political_Science/staff/michael_gallagher/EISystems/Docts/ElectionIndices.pdf

Zpracování: autor

- **Příloha č. 12:** Vývoj míry disproporcionality (LSq) podle pořadí voleb podle poměrného smíšeného systému (graf)

Zdroje: *Ibidem*; zpracování: autor

- **Příloha č. 13:** Vývoj volatility (Pedersenův index) podle let (graf)

Zdroj: autor

Zdroj dat: autorský výpočet na základě dat výše; zpracování: autor

- **Příloha č. 14:** Vývoj volatility (Pedersenův index) podle pořadí voleb podle poměrného smíšeného systému (graf)

Zdroje: *Ibidem*; zpracování: autor

- **Příloha č. 15:** Komparace charakteristik volebních systémů ve zkoumaných zemích (tabulka)

Zdroj: autor; zpracování: autor

- **Příloha č. 16:** Shrnutí komparace dopadů zavedení poměrného smíšeného systému (tabulka)

Zdroj: autor; zpracování: autor

Seznam použitých zkratek

ACT	<i>Association of Consumers and Taxpayers</i> Asociace spotřebitelů a daňových poplatníků
ADN	<i>Acción Democrática y Nacionalista</i> Národní demokratická akce
AfD	<i>Alternative für Deutschland</i> Alternativa pro Německo
AV	<i>alternative vote</i> volební systém alternativního hlasování
CDU/CSU	<i>Christlich Demokratische Union / Christlich-Soziale Union</i> Křesťanskodemokratická unie / Křesťansko-sociální unie
DP	<i>Deutsche Partei</i> Německá strana
FDP	<i>Freie Demokratische Partei</i> Svobodná demokratická strana
FPTP	<i>first past the post system</i> volební systém prvního v cíli
KDP	<i>Kommunistische Partei Deutschlands</i> Komunistická strana Německa
MAS	<i>Movimiento al Socialismo</i> Hnutí za socialismus
MIR	<i>Movimiento de Izquierda Revolucionario</i> Hnutí revoluční levice
MMM	<i>mixed-member majoritarian</i> většinový smíšený volební systém
MMP	<i>mixed-member proportional</i> poměrný smíšený volební systém
MNR	<i>Movimento Nacionalista Revolucionario</i> Revoluční národní hnutí
PDS	<i>Partei des Demokratischen Sozialismus</i> Strana demokratického socialismu
SNTV	<i>single non-transferable vote</i> volební systém jednoho nepřenosného hlasu
SPD	<i>Sozialdemokratische Partei Deutschlands</i> Sociálnědemokratická strana Německa
STV	<i>single transferable vote</i> volební systém jednoho přenosného hlasu
UCS	<i>Unidad Cívica Solidaridad</i> Jednota občanské solidarity